

Studijos

Finansinių instrumentų naudojimo energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams įgyvendinti galimybių analizė ir tokių projektų finansavimo schemų parengimas

Ataskaita

2007 m.

Ruošė: Mindaugas Janulis, Pastatų energetikos bakalauras
Marius Bružas, Energetikos mokslo magistras
Eglė Jaraminienė, Energetikos mokslo magistras
Tikrino: Inga Valuntiene, Energetikos mokslo magistras
Tvirtino: Inga Valuntiene, Energetikos mokslo magistras
Redagavo: Jurgita Impolienė

TURINYS

1. ĮVADAS	4
2. FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ APŽVALGA	5
2.1 FONDAI	5
2.1.1 <i>Garantiniai fondai</i>	5
2.1.2 <i>Atsinaujinantys fondai</i>	5
2.1.3 <i>Rizikos kapitalo fondai</i>	5
2.2 ENERGETIKOS ŪKĮ APTARNAUJANČIOS ĮMONĖS (ESCO)	6
2.3 SUBSIDIJOS	6
2.4 PASKOLOS	7
2.5 TREČIOSIOS ŠALIES FINANSAVIMAS.....	7
2.6 SAVANORIŠKOS SUTARTYS DĖL ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO	8
2.7 MOKESČIŲ LENGVATOS.....	8
2.8 RINKOS MECHANIZMAI.....	8
2.8.1 <i>Prekyba apyvartiniais taršos leidimais</i>	8
2.8.2 <i>Baltieji sertifikatai</i>	9
3. UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS, NAUDOJANT FINANSINIUS INSTRUMENTUS ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PROJEKTAMS ĮGYVENDINTI.....	10
3.1 FINANSINIAI INSTRUMENTAI EUROPOS ŠALYSE	10
3.2 DANIJA	11
3.3 DIDŽIOJI BRITANIJA	11
3.4 TREČIOS ŠALIES FINANSAVIMO SCHEMAS EUROPOJE.....	12
4. TAIKOMI FINANSINIAI INSTRUMENTAI ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PROJEKTAMS ĮGYVENDINTI LIETUVOJE.....	17
4.1 STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMA	17
4.1.1 <i>Skirtos lėšos 2004 - 2006 metų periodui</i>	17
4.1.2 <i>Numatomos skirti lėšos 2007 – 2013 metų periodui</i>	18
4.2 LENGVATINĖS PASKOLOS IR SUBSIDIJOS.....	19
4.3 ENERGETIKOS ŪKĮ APTARNAUJANČIOS ĮMONĖS	20
4.4 FISKALINIAI INSTRUMENTAI	20
4.5 VALSTYBĖS PARAMOS PROGRAMOS	21
5. LIETUVOS TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ FINANSINIŲ INSTRUMENTŲ TAIKYMĄ, ANALIZĖ	24
5.1 TEISINĖ APLINKA TREČIOSIOS ŠALIES INVESTAVIMUI Į ENERGIJOS TAUPYMO PRIEMONES	24
5.1.1 <i>Šilumos sektorius</i>	24
5.1.2 <i>Elektros sektorius</i>	27
5.2 ESAMOS TEISINĖS KLIŪTYS NAUDOTI FINANSINES PRIEMONES ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMUI..	28
6. PASIŪLYMAI ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PROJEKTŲ FINANSAVIMUI... 30	30
6.1 ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PRIEMONIŲ FINANSAVIMO SCHEMAS.....	30
6.1.1 <i>Energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių finansavimo schemas etapų analizė</i>	31
7. DAUGIABUČIŲ NAMŲ MODERNIZAVIMO PROGRAMA	42
7.1 PROGRAMOS DALYVIAI IR ĮGYVENDINIMAS	42
7.1.1 <i>Aplinkos ministerija</i>	42
7.1.2 <i>Programą įgyvendinanti institucija</i>	42
7.1.3 <i>Kreditų draudimo paslaugų įmonė</i>	43
7.1.4 <i>Komeraciniai bankai</i>	43
7.1.5 <i>Daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkai</i>	43
7.1.6 <i>Konsultantai</i>	44
7.1.7 <i>Rangovai</i>	44
7.1.8 <i>Programos įgyvendinimas</i>	44
7.2 PROGRAMOS VEIKIMO MECHANIZMAS.....	46
7.2.1 <i>Kliūtys programos įgyvendinimui</i>	48

7.2.2	<i>Siūlymai tobulinti programos įgyvendinimą</i>	48
7.2.3	<i>Siūlymų įgyvendinimas.....</i>	50
7.2.4	<i>Energetinių paslaugų sutarčių pavyzdžiai.....</i>	50
8.	BALTŲJŲ CERTIFIKATŲ SISTEMA.....	68
9.	PASIŪLYMAI DĖL TEISINĖS APLINKOS PATOBULINIMO.....	70

1. Įvadas

Šio darbo tikslas - ištirti šalies įmonių ir finansinių institucijų bendradarbiavimo įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus, galimybes ir parengti tokių projektų finansavimo rekomendacijas.

Tekste naudojama santrumpa NEVEDP yra Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 11 d. nutarimu Nr. 443 (Žin., 2006, Nr. 54-1956).

Šiame darbe atsižvelgiama į 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinančios Tarybos direktyvą 93/76/EEB (toliau atskaitoje – Direktyva), nuostatas.

Šios Direktyvos 9 straipsnis (Energijos sutaupymo finansiniai instrumentai) skamba:

„1. Valstybės narės panaikina arba iš dalies pakeičia nacionalinius teisės aktus, kurie be reikalo ir neproporcingai apsunkina ar apriboja energijos sutaupymo finansinių instrumentų naudojimą energetinių paslaugų arba kitų energijos efektyvumo didinimo priemonių rinkoje, išskyrus akivaizdžiai fiskalinio pobūdžio teisės aktus.

2. Valstybės narės esamiems ir potencialiems energetinių paslaugų ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių viešajame ir privačiajame sektoriuje pirkėjams parengia pavyzdines tų finansinių instrumentų sutartis.“

Šie Direktyvos 9 straipsnio punktai įpareigoja Valstybę narę pašalinti esamas kliūtis nacionaliniuose teisės aktuose, kurios gali trukdyti energijos sutaupymo finansinių instrumentų naudojimui.

NEVEDP labai svarbią reikšmę užima finansavimas, todėl jam turi būti skiriamas didelis dėmesys. Informacija apie galimus finansinius instrumentus turi būti aiški, lengvai prieinama.

Pagal Direktyvą, energijos taupymo finansiniai instrumentai yra apibrėžiami taip:

„**Energijos taupymo finansiniai instrumentai** – visi finansiniai instrumentai, pavyzdžiui, fondai, subsidijos, mokesčių grąžinamosios išmokos, paskolos, trečiosios šalies finansavimas, sutartys dėl energijos vartojimo efektyvumo, energijos sutaupymo sutarčių garantijos, energetikos funkcijų perdavimo trečiajai šaliai ir kitos susijusios sutartys, kurias rinkai teikia viešosios arba privačios įstaigos tam, kad iš dalies arba visiškai būtų padengtos pradinės projekto išlaidos įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones.“

2. Finansinių instrumentų apžvalga

2.1 *Fondai*

Fondai – tai fizinių ar juridinių asmenų (pvz, investuotojai ir bankai) kapitalas, kurį prižiūri ir administruoja valdymo įmonė. Fondas kaupiamas siekiant investuoti lėšas ir gauti grąžą. Šiame darbe nagrinėjami tik tie fondai, kurių investavimo kryptis yra energijos vartojimo efektyvumo didinimas. Kitaip sakant, tokie fondai investuoja į technologijas ir priemones, kurios padeda taupyti energiją. Finansavimo schema gan paprasta: fondas per valdymo įmonę investuoja į tam tikrą energiją taupantį instrumentą ir po to tam tikrą laiką gauna investicijų grąžą dėl sutaupytos energijos. Fondai, kaip finansinė institucija, gali būti:

2.1.1 **Garantiniai fondai**

Garantinių fondų esminė funkcija yra teikti garantiją bankui, kuris teikia paskolą energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams įgyvendinti. Daugumoje šalių šie fondai egzistuoja, tačiau paprastai jie nenumato garantijos teikimo efektyvios energijos vartojimo didinimo projektams. Garantiniai fondai, įvertinus riziką, apdraudžia paskolą. Pagrindinis kriterijus, nusakantis galimą pelną, yra tikslus esamos padėties bei tobulinimo potencialo įvertinimas.

Tokių fondų Lietuvoje pavyzdys gali būti – garantijų institucija INVEGA, įsteigta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m., teikia garantijas kredito įstaigoms už mikrokreditus, naujoms įmonėms už paskolas verslui pradėti, įmonėms už paskolas verslo plėtrai bei už paskolas ES struktūrinių fondų projektams finansuoti. Garantijos gavėjas mikroįmonė, maža įmonė ir vidutinė įmonė, kurioje dirba iki 100 darbuotojų

2.1.2 **Atsinaujinantys fondai**

Atsinaujinantys fondai nuo visų kitų fondų skiriasi tuo, kad gražinus paskolą į šį fondą, palūkanos naudojamos didinti fondo bendrą kapitalą. Taigi, galima teigti, kad paskolos „uždirbti“ pinigai yra investuojami į naujus projektus. Kad tokie fondai veiktų efektyviai, reikalinga nacionalinė intervencija. Jie gali egzistuoti vietiniame taip pat ir tarptautiniame lygmenyje. Pagrindinis atsinaujinančių fondų privalumas yra tas, kad fondų lėšos naudojamos labai efektyviai, yra tik administravimo mokestis. Atsinaujinantys fondai, kurių investicijų kryptis yra privatus sektorius, skatina privataus ir viešo sektoriaus bendradarbiavimą energijos vartojimo efektyvumo didinimo programoje.

Kaip vienas iš pavyzdžių galėtų būti Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko (ERPB) ir Europos investicijų banko (EIB) 2006 metais įsteigtas daugiašalis fondas anglies dvideginio kreditams pirkti (angl. EBRD–EIB Multilateral Carbon Credit Fund). Šešios valstybės narės ir šešios energetikos bendrovės įsipareigojo skirti lėšų šiam fondui. Į šį fondą investuojančios šalys ir bendrovės gali pirkti projektuose nustatytus anglies dvideginio kreditus.

2.1.3 **Rizikos kapitalo fondai**

Tokių fondų finansavimas geriausiai tinkamas naujoms mažoms arba nedidelėms įmonėms, kurių pajamos nėra nuspėjamos ir sėkmingas ekonominis kilimas nėra garantuotas. Pagrindinis kriterijus įmonėms, kurios siekia tokių fondų finansavimo yra tai, kad įmonė turi turėti aktyvų (nekilnojamo ar kilnojamo turto, vertybinių popierių), kurių paskirtis būtų paskolos garantija. Tokių fondų finansavimas labai ribotas, kadangi rizika yra labai didelė.

Pavyzdžiui, Europos investicijų fondas (EIF) ypatingą dėmesį skiria mažoms ir nedidelėms, didelio rizikingumo įmonėms. Šio fondo veikloje daugiausia dėmesio skiriama rizikos kapitalui, garantijų priemonėms ir susijusiems produktams. Galima paminėti, kad 2006 metais EIF paramą suteikė 183000 mažoms arba vidutinėms įmonėms. Be to, šis fondas teikia kreditų garantijas finansinėms įstaigoms.

2.2 Energetikos ūkį aptarnaujanti įmonė (ESCO)

Direktyvoje energetikos ūkį aptarnaujanti įmonė apibrėžiama taip:

„Energetinių paslaugų bendrovė“ (EPB) – fizinis ar juridinis asmuo, vartotojo įrenginiui ar vartotojo patalpose teikiantis energetines paslaugas ir (arba) kitas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir tuo būdu prisiimantis tam tikro masto finansinę riziką. Mokėjimas už suteiktas paslaugas (visiškai arba iš dalies) grindžiamas tuo, kiek padidėjo energijos vartojimo efektyvumas ir kiek buvo laikomasi kitų susitartų įvykdymo kriterijų

ESCO (angl. Energy service company) dažniausiai yra privačios įmonės, teikiančios energijos taupymo paslaugas gamyklų, pastatų, šilumos tiekimo įmonių energetikos ūkį valdančioms įmonėms. Šios įmonės gali teikti savo klientams tokias paslaugas: efektyvumo didinimo galimybių vertinimas, sutarčių, numatančių mokesčio priklausomybę nuo pasiektų rezultatų, sudarymas; finansavimo teikimas; inžinerinių projektų atlikimas ir jų priežiūra, įrangos pirkimas ir įrengimas, projektų vadyba ir jų garantijų teikimas, monitoringas, energetikos ūkio priežiūra, administravimo paslaugos ir kt. ESCo uždėtis priklauso nuo konkrečios energetikos ūkio modernizavimo veiklos rezultatų. ESCo įmonių veikla apibrėžiama tam tikromis energetinės veiklos sutartimis. Dažniausiai pasitaikantys (populiariausi) sutarčių tipai yra: garantuotų sutaupymų sutartis, naudos pasidalijimo sutartis ir „šildymo“ sutartis.

- *Garantuotų sutaupymų sutartis* (angl. Guaranteed savings contract). Pagal šią sutartį, finansavimas ūkio modernizavimui yra paskola, kurią ima pats ūkio savininkas. Energetikos ūkį aptarnaujanti įmonė pirmiausia analizuoja ūkio energijos sąnaudas prieš įgyvendinant projektą ir sudaro bazinį scenarijų. Įgyvendinus energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektą, ESCo moka pastovų mokestį ūkio savininkui, kuris turi būti ne mažesnis nei paskolos grąžinimo bei palūkanų išlaidos. Taip ESCo garantuoja, kad ūkio savininko išlaidos nebus didesnės. Mokestis nustatomas pagal bazinį, prieš tai buvusį scenarijų. Jei mokestis mažesnis už ūkio savininko išlaidas, tai skirtumą turi padengti ESCo. Pagal šią schemą matyti, kad ESCo pajamos yra tai, kas lieka iš sutaupymų sumokėjus mokestį ūkio savininkui. Sutaupymai - tai išlaidų skirtumas energijai pirkti prieš ir po projekto įgyvendinimo. Šio tipo sutartys populiariausios JAV.
- *Naudos pasidalijimo sutartis* (angl. Shared savings contract). Šiuo kontraktu energetikos ūkį aptarnaujanti įmonė uždirba iš tiesiogiai pasiektų rezultatų, t.y. iš sutaupymų. Investicijos į šilumos ūkio modernizavimą yra atliekamos iš paskolos, kurią iš banko ar kito finansuotojo paima pati ESCo ir taip įsipareigoja pati dengti išlaidas susijusias su paskola. Visa paskolos rizika gula ant ESCo, todėl ji suinteresuota, kad sutaupymai būtų kiek įmanoma didesni ir paskola būtų kuo greičiau grąžinta. Šio tipo sutartis ekonomiškai naudingesnė yra ESCo, nes jos paimama sutaupymų dalis yra kur kas didesnė, nei garantuotų sutaupymų kontraktų atveju. Tačiau reikia pabrėžti, kad šio tipo sutartimi ESCo prisiima visą atsakomybę už šilumos ūkio patikimumą. Pavyzdžiui, jei šilumos ūkis bankrutuoja, tai ESCo taip pat patiria nuostolių, nes investicija tampa nepelninga.
- *Chauffage sutartis* (Chauffage contract). Chauffage yra prancūziškas žodis, reiškiantis „šildymas“, „kaitinimas“. Pagal šią sutartį trečioji šalis (ESCO) ima paskolą iš banko ar kitokio finansuotojo ir modernizuoja šilumos ūkį. Ūkio savininkas perka energiją iš ESCo, sutartą laikotarpį mokėdamas sutartą kainą už energiją. Šio tipo kontraktai yra populiariausi Vakarų ir Centrinėje Europoje. Pasižymi ilgu sutarties laikotarpiu. Labai svarbi yra monitoringo programa, sudarant energetinės veiklos sutartį su ESCo kompanijomis, kadangi ESCo kompanijos uždėtis priklauso nuo pasiektų rezultatų, kuriuos įvertinti reikia naudojant monitoringą. Monitoringą gali atlikti pati ESCo kompanija, klientas arba samdoma trečia įmonė (dažniausiai konsultacinė kompanija).

2.3 Subsidijos

Tai pervedimai, nurodomi nacionalinėse sąskaitose kaip valstybės išlaidos. Pavyzdžiui, grynujų pinigų pervedimai energijos gamintojams, vartotojams ir susijusiems organams bei vyriausybės subsidijuojamos paskolos nedidelėmis ar sumažintomis palūkanomis. Nebiudžetinių subsidijų pavyzdžiai yra atleidimas nuo mokesčių ir mokesčių grąžinimas, lengvatinis pateikimas į rinką, norminiai paramos mechanizmai bei

lengvatinis naudojimas gamtiniais ištekliais. Subsidijos - vienas iš pirmųjų finansinių instrumentų, kuriuo pradėta vykdyti efektyvaus energijos vartojimo politiką.

Subsidijos energetiniam auditui atlikti. Energetinio audito pagalba yra nustatomas energijos vartojimo efektyvumas. Jei efektyvumas yra mažas, teikiama techninė ir finansinė informacija, kaip jį padidinti. Taip pat, teikiami siūlymai kaip sumažinti energijos suvartojimą. Dauguma Europos šalių turi savo audito programas ir dauguma jų yra subsidijuojamos (40-100 %).

Pavyzdžiui, Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas teikia subsidijas investicijoms į projektus, susijusiems su teršalų ir šiltnamio dujų išmetimo į atmosferą mažinimu ir energijos vartojimo efektyvumo didinimu. Pagrindinis Lietuvos aplinkos apsaugos fondo lėšų šaltinis – mokesčio už aplinkos teršimą dalis.

2.4 Paskolos

Energijos galutinio vartojimo efektyvumo didinimui bankai teikia paskolas. Pagrindiniai bankai:

- *Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas* (European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)). Šis bankas skiria didelį dėmesį energijos galutinio vartojimo efektyvumo didinimo bei atsinaujinančių energijos išteklių politikai. Bankas per 2006 – 2010 m. periodą yra numatęs investuoti 1 bilijoną eurų į šią politiką.
- *Pasaulinis bankas* (The World Bank (WB)). Pasaulinis bankas teikia paskolas plėtrai ir vystimuisi. Paskolos skirtos paremti aplinkos gerinimo politiką.
- *Europos investicijų bankas* (European Investment Bank (EIB)). Bankas aktyviai palaiko Europos aplinkos politiką, remia aplinkos apsaugos projektus. Į savo tikslus bankas įtraukia socialinės aplinkos gerinimą darnaus vystymosi labui.
- *Vietiniai bankai.*

2.5 Trečiosios šalies finansavimas

Trečiosios šalies finansavimas Direktyvoje apibrėžiamas taip:

„Trečiosios šalies finansavimas“ – susitarimas, kuriame dalyvauja ne tik energijos tiekėjas ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės naudotojas, bet ir trečioji šalis, kuri finansuoja priemonę ir ima iš naudotojo mokesčių, lygiavertį daliai sutaupytos energijos, gautos naudojant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonę. Ši trečioji šalis gali būti arba gali nebūti EPB.“

Taigi, trečiosios šalies finansavimo veikla gali būti traktuojama kaip ESCo įmonės veikla. Tačiau, reikia pabrėžti, kad finansuojanti trečioji šalis gali būti ne tik ESCo, bet ir kitos institucijos, kurios gali finansuoti. Tai: fondai, bankai, valstybė arba privatūs investuotojai.

2.6 Savanoriškos sutartys dėl energijos vartojimo efektyvumo

Savanoriški susitarimai - tai susitarimai tarp įmonių ir valstybės institucijų, kuriais iškeliami aplinkosauginiai ar energijos vartojimo efektyvumo didinimo tikslai, o šiems tikslams pasiekti nustatomas laiko grafikas. Pati savanoriškų susitarimų idėja yra ta, kad aplinkosauginis arba energijos ir energijos išteklių vartojimo efektyvumo tikslas nustatomas derybų keliu individualiai pagal atskirų įmonių galimybes. Kitų šalių praktika rodo, kad ši priemonė leidžia pasiekti geresnių rezultatų negu taikoma vienoda priemonė visoms įmonėms, pvz., aplinkosauginis mokestis, neatsižvelgiant į konkrečios įmonės galimybes. Savanoriški susitarimai gali būti sudaromi su atskiromis įmonėmis ar jų grupėmis, pvz. pramonės sektoriais. Vienas iš esminių faktorių, reikalingų tinkamam sistemos funkcionavimui, yra veiksmingas stebėsenos mechanizmas, leidžiantis užfiksuoti ir išmatuoti pasiektus sutaupymus.

2.7 Mokesčių lengvatos

Mokesčių lengvatos taikomos fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie naudoja tam tikras priemones (naujos efektyvesnės technologijos, įmonės vidaus politika, energijos taupymo programos, atliekų perdirbimas, renovacija ir pan.), kurios skatina efektyvesnę energijos vartojimą, mažina energijos sąnaudas. Lengvatos taikomos specialiose šalių programose tam, kad šalys sumažintų ir efektyviau naudotų energiją, o tuo pačiu prisidėtų prie nacionalinės energetikos strategijos. Mokesčių lengvatos yra: atleidimas nuo mokesčio, mokesčio sumažinimas ir greitas nusidėvėjimas.

- *Atleidimas nuo mokesčio.* Tokia lengvata gali būti taikoma ūkio subjektams, kurie imdamiesi tam tikrų veiksmų, didina energijos vartojimo efektyvumą. Vienas iš pavyzdžių galėtų būti atleidimas nuo maito mokesčio, kai perkama efektyvesnė technologinė įranga, kuri padės pasiekti geresnių energijos vartojimo efektyvumo rezultatų.
- *Mokesčio sumažinimas.* Šis įrankis analogiškas atleidimo nuo mokesčio instrumentui. Skirtumas yra tik toks, kad yra atleidžiama nuo dalies mokesčio. Lietuvoje tokiu principu veikia PVM (pridėtinės vertės mokestis) lengvata - PVM mokestis yra 50 % mažesnis naujų gyvenamųjų namų statybai, renovacijai, apšiltinimo, projektavimo, inžinerinių tinklų statybos ir kitiems darbams, kai už tuos darbus yra mokama valstybės ir savivaldybių biudžetų, valstybės teikiamų lengvatinių kreditų ir valstybės specialiujų fondų lėšomis.
- *Greitas nusidėvėjimas.* Naudojama energiška neefektyvi įranga gali būti nurašyta (nuvertinta) greičiau ir tada įsigyjant naują efektyvią įrangą gali būti teikiama dalinė finansinė parama.

2.8 Rinkos mechanizmai

2.8.1 Prekyba apyvartiniais taršos leidimais

Prekyba apyvartiniais taršos leidimais - tai rinkos mechanizmo veikimu pagrįstas taršos mažinimo instrumentas, numatantis galimybę vienai suinteresuotai šaliai (ūkio subjektui) perleisti (parduoti) turimą leidimą teršti kitai suinteresuotai šaliai. Paprasčiau, kiekvienam energiją vartojančiam įrenginiui, kurio galingumas ne mažesnis kaip 20 MW, yra nustatoma CO₂ emisijos riba ir išduodami apyvartiniai taršos leidimai. Jei įmonė, kurioje yra įrenginys išmeta mažiau CO₂, tai ji turi teisę parduoti nepanaudotus taršos leidimus kitai įmonei, kuri viršijo nustatytą CO₂ emisijos ribą. Įmonės viršijusios šią ribą ir nenusipirkusios leidimų turi mokėti baudas. Skirstant leidimus, yra atsižvelgiama į Europos Sąjungos energetikos strategiją, kad išmetamų teršalų kiekis turi mažėti, taigi, kiekvienam tolimesniam laikotarpiui yra nustatomos vis mažesnės CO₂ emisijos ribos (jei nesikeičia įrenginio galingumas). Dėl šios priežasties įmonės privalo investuoti į energijos efektyvumą didinančias priemones. Tokiu būdu yra mažinamas suvartojamas energijos kiekis ir išmetamų teršalų kiekis. Prekyba tarptautiniais apyvartiniais taršos leidimais pradėta vykdyti 2005 m.

Apyvartiniai taršos leidimai yra paskirstomi „Kepurės“ (angl. cap-and-trade) principu. Šio principo veikimas yra toks: sistemos valdytojas (valstybė) kontroliuoja tik bendrą taršos leidimų kiekį, o šis kiekis

yra paskirstomas įmonėms, kurios eksploatuoja šiltnamio dujas išmetančius įrenginius. Visos įmonės (rinkos dalyviai) gali tarpusavyje laisvai keistis (prekiauti) apyvartiniais taršos leidimais.

2.8.2 Baltieji sertifikatai

Baltieji sertifikatai – tai pakankamai naujas lankstus rinkos mechanizmas, naudojamas skatinti energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Šie sertifikatai gali būti suteikiami sutaupytos energijos (tiek pagamintos, tiek pirminės) vienetui. Ši sistema gali būti ekonomiškai patrauklus instrumentas energijos vartojimo efektyvumui didinti, nes energijos kaina tampa įrankiu, kuriuo galima įtakoti išmetamų teršalų kiekį (pvz., kai energijos kaina aukšta, vartotojai stengiasi suvartoti jos kuo mažiau, tuo pačiu sumažėja išmetamų teršalų kiekis). Sutaupytos energijos kaina (sertifikato kaina) nusistovės rinkoje pagal pasiūlą ir paklausą. Daugiausiai energijos sutaupys tie vartotojai, kuriems tai padaryti bus pigiausia, o energijos vartotojai, kuriems energijos taupymas yra labai brangus, galės nusipirkti baltųjų sertifikatų rinkos kaina iš vartotojų, kuriems energijos taupymas kainuos pigiau.

Kai kurios Europos šalys jau yra įdiegusios baltųjų sertifikatų sistemą, o kai kurios tik ruošiasi tai padaryti. Ši sistema veikia Italijoje, Prancūzijoje nuo 2006 metų. Iš dalies ši sistema veikia ir Didžiojoje Britanijoje, kur buvo šiek tiek pertvarkyta išsipareigojimų sistema ir išsipareigojusios įmonės įgijo teisę tarpusavyje prekiauti išsipareigojimais ir sutaupymais. Danija ir Nyderlandai labai rimtai svarsto galimybę įdiegti šią sistemą savo šalyse netolimoje ateityje. Belgija į savo politiką įtraukė energijos sutaupymo išsipareigojimus, tačiau kol kas prekyba tarp išsipareigojusių negalima.

3. Užsienio šalių patirtis, naudojant finansinius instrumentus energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams įgyvendinti

Įvairūs energijos ir energijos išteklių vartojimo efektyvumo didinimo priemonių finansavimo mechanizmai buvo diegiami kitose Europos Sąjungos šalyse.

3.1 Finansiniai instrumentai Europos šalyse

1 lentelėje pateikiama informacija apie kitose šalyse naudojamus finansinius instrumentus:

Lentelė 1. Finansiniai instrumentai Europos šalyse.

Šalis	Subsidijos	Subsidijuojami auditai	Paskolos	ESCo	Fondai	Mokesčių lengvatos	Rinkos mechanizmai
Austrija	X	X		ESCo			ATL
Belgija		X		ESCo			ATL, BS
Bulgarija				ESCo			
Čekija	X			ESCo			ATL
Danija	X	X				X	ATL
Estija							ATL
Suomija	X	X		ESCo			ATL
Prancūzija	X	X			X, GF		ATL, BS
Vokietija	X	X	X	ESCo	X	EX, R	ATL
Graikija	X						ATL
Vengrija	X	X	X	ESCo	X, GF		ATL
Airija							ATL
Italija	X	X		ESCo		R	ATL, BS
Latvija	X		X				ATL
Lietuva	X		X	ESCo		X	ATL
Liuksemburgas							ATL
Olandija	X	X				AD, R	ATL
Norvegija	X	X			X		
Lenkija	X		X	ESCo		EX	ATL
Portugalija	X			ESCo		EX	ATL
Rumunija	X		X	ESCo	X	EX	
Slovakija	X	X					ATL
Slovėnija		X	X	ESCo		EX	ATL
Ispanija	X		X	ESCo			ATL
Švedija		X				X	ATL
Šveicarija		X		ESCo		X	ATL
Didžioji Britanija	X	X	X	ESCo		R	ATL, BS

X – programa vykdoma šalyje.

ESCo – energetikos ūkį aptarnaujanti įmonė.

GF – garantiniai fondai (guarantee fund).
EX – atleidimas nuo mokesčio (tax exemption).
R – mokesčio sumažinimas (tax reduction).
AD – greitas nusidėvėjimas (accelerated depreciation).

3.2 Danija

Danijos Vyriausybė taiko integruotas priemones savo politikoje, kurios leidžia taupyti energiją ir energijos išteklius. Naudojamos tokios priemonės kaip taršos mokestis ir savanoriškų susitarimų politika.

Danijos Vyriausybė savo energetinės strategijos tiksluose numato gan griežtus reikalavimus šiltnamio dujų emisijos mažinimui. 1990 metų emisijos lygį buvo užsibrėžta sumažinti 21 % iki 2008-2012 metų. Tuo tikslu buvo įvesti mokesčiai išmetamoms šiltnamio dujoms. Kuo daugiau išmetama tokių dujų, tuo didesni taršos mokesčiai. Toks Danijos Vyriausybės žingsnis skatina įmones efektyviau naudoti energiją ir energijos išteklius, kad galėtų sumažinti savo išlaidas taršai. Lėšos iš tokių mokesčių tampa subsidijomis naujoms, energiją ir energijos išteklius taupančioms technologijoms. Danija – pirmoji valstybė, kuri 1992 metais šį mokestį pradėjo taikyti ne tik pramonės sektoriui, bet ir namų ūkiams. Tokiu būdu taršos mokestis yra instrumentas, leidžiantis sumažinti bendrą energijos suvartojimą ir šiltnamio dujų emisijas.

Danijoje savanoriški susitarimai yra dalis taip vadinamųjų „žaliųjų“ mokesčių paketo. Šioje sistemoje pramonės įmonės, kurios intensyviai vartoja energiją ir energijos išteklius, gali sumažinti mokesčius sudarydamos savanoriškus susitarimus su Danijos Energetikos agentūra, kuriuose įsipareigoja sumažinti energijos ir energijos išteklių suvartojimą. Pirmiausia įmonė turi pristatyti energetinio audito, atlikto nepriklausomo sertifikuoto konsultanto, ataskaitą, kurioje nurodyta kaip įmonė įgyvendins energijos valdymo sistemą, diegs energijos taupymo politiką. Įmonė savanorišku susitarimu įsipareigoja diegti energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones. Susitarime numatyta, kad šių priemonių atsipirkimo laikas turi būti ne ilgesnis nei 4 metai. Įmonė pasirašo trijų metų susitarimą su vyriausybe tokiu būdu gaudama energijos mokesčių lengvatas, jeigu išpildys susitarimo sąlygas. Nuo 1996 iki 2001 metų savanoriškus susitarimus pasirašė daugiau kaip 300 įmonių, kurios bendrai suvartoja 60 % viso pramonės sektoriuje suvartojamo energijos kiekio.

1997 metais Danijos Vyriausybė įsteigė instituciją „The Danish Electricity Saving Trust“. Šios institucijos tikslas buvo įgyvendinti energijos taupymo projektus namų ūkiuose ir viešuosiuose pastatuose. Institucija finansuojama iš nedidelio mokesčio, kurį moka namų ūkiai ir viešos įstaigos. Mokesčių surenka energijos skirstymo įmonės. Institucijos tikslas buvo sutaupyti per metus 750-800 GWh iki 2007 m. 2004 metais išorės ekspertų atliktas įvertinimas parodė, kad tikslas jau pasiektas ir, kad metiniai energijos sutaupymai 2007 metais sieks 1000 GWh, t.y. net 28 % viršytas užsibrėžtas tikslas.

3.3 Didžioji Britanija

Didžiojoje Britanijoje 2000 metais buvo paskelbta Klimato Kaitos Programa (angl. Climate Change Program). Šios programos įgyvendinime numatyti tikslai:

- vykdyti Kioto protokolo įsipareigojimus sumažinti šiltnamio dujų emisiją 12,5 % iki 2008-2012 metų lyginant su 1990 metų išmetama emisija;
- sumažinti šalies CO₂ emisiją 20 % iki 2010 metų lyginant su 1990 metais.

Pagrindinis programos įgyvendinimo įrankis yra Klimato kaitos rinkliavos mokestis (angl. the Climate Change Levy). Kitaip sakant, tai energijos mokestis, kuris yra taikomas pramonės, didmeninės prekybos, žemės ūkio ir viešojo sektoriaus įmonėms. Šis mokestis nepaliečia namų ūkio ir labdaros organizacijų sektorių. Taip pat, mokestis netaikomas įmonėms, kurios naudoja atsinaujinančius energijos išteklius arba kombinuotu ciklu gamina elektrą ir šilumą (kogeneraciją).

Kokia nauda iš šio mokesčio? Įmonės suinteresuotos naudoti mažiau energijos ar energijos išteklių tam, kad sumažintų savo išlaidas mokesčiams, taip yra siekiama klimato kaitos programoje užsibrėžtų tikslų. Taip pat, įmonėms, apmokestintoms klimato kaitos mokesčiu yra sumažintas socialinio draudimo mokeskis 0,3 %.

Pramonės, didmeninės prekybos, žemės ūkio ir viešojo sektoriaus įmonės gali naudotis programomis, inicijuotomis vyriausybės ir gauti paramą iki 100 % energijos vartojimo efektyvumo didinimo arba atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimo priemonėms diegti.

2001 metais intensyviai energiją naudojančios įmonės Jungtinėje Karalystėje pasirašė savanoriškus susitarimus (angl. climate change agreements) su šalies Vyriausybe dėl šiltnamio dujų emisijų mažinimo.

Sudariusi savanorišką susitarimą įmonė įsipareigoja pasiekti tam tikrą šiltnamio dujų emisijų sutaupymą, o Vyriausybė tai įmonei suteikia Klimato kaitos rinkliavos mokesčių nuolaidą iki 80 %. Sistemoje dalyvaujančioms įmonėms nustatomi šiltnamio dujų emisijų sutaupymų tikslai 2002, 2004, 2006, 2008 ir 2010 metams. Kas dvejus metus atliekama pasiektų rezultatų tarpinė kontrolė bei nustatomi tikslai ateinantiems dvejimėms metams – tai užtikrina pačios savanoriškų susitarimų sistemos veiklos efektyvumo analizę.

Šiltnamio dujų emisijų sutaupymų tikslai nustatomi dvejopai: „nuo atskiro prie bendro“ (angl. bottom up) ar „nuo bendro prie atskiro“ (angl. top down) ribą. „Nuo atskiro prie bendro“ atveju, sutaupymų tikslas paskirstomas atskiroms įmonėms pagal tų įmonių veiklos rodiklius. „Nuo bendro prie atskiro“ atveju, įmonių siektini sutaupymo tikslai paskirstomi kiekvienai įmonei po lygiai.

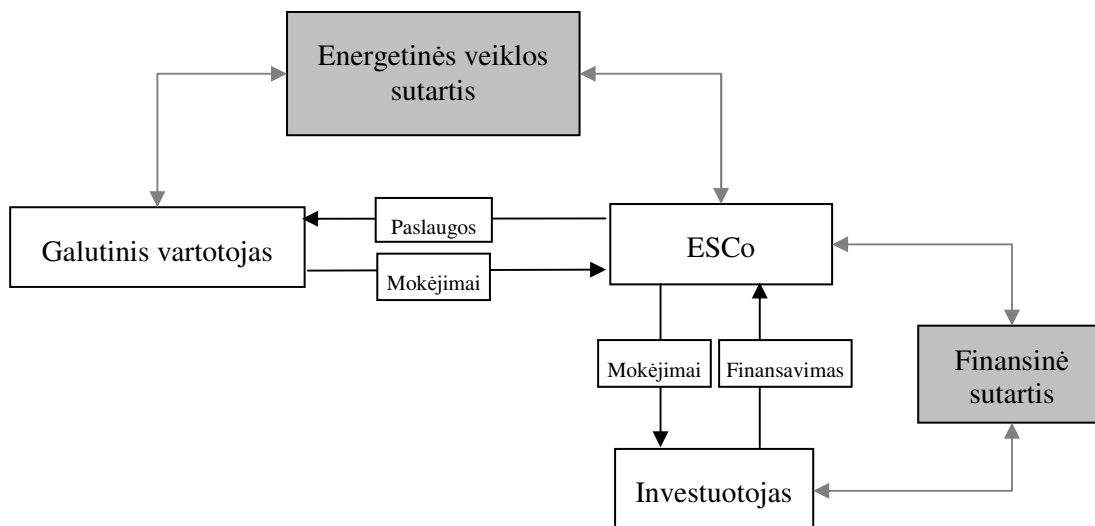
Energijos vartojimo efektyvumui gyvenamuosiuose pastatuose didinti 2002 – 2008 metų laikotarpiu Didžiojoje Britanijoje buvo sudaryti energijos vartojimo efektyvumo didinimo susitarimai (angl. energy efficiency commitments), pagal kuriuos elektros ir dujų tiekėjai buvo įpareigoti pasiekti tam tikrus energijos sutaupymus gyvenamajame sektoriuje. Ne mažiau nei 50 % sutaupymų turi būti pasiekti socialiai jautriausių gyventojų namuose. Siektini sutaupymai paskirstyti tarp įmonių pagal jų vartotojų, kuriems tiekti elektrą ar dujas įmonė turi licenciją, skaičių. Įmonės gali laisvai pasirinkti energijos efektyvumo didinimo priemones ir jas diegti nebūtinai savo vartotojams. Taip pat įmonės gali vienos kitoms perleisti (pirkti/parduoti) sutaupymus, jei turi jų perteklių/trūkumą. Šią sistemą administruoja valstybinė institucija „Ofgem“ (angl. the Office of Gas and Electricity Markets).

3.4 Trečios šalies finansavimo schemas Europoje

Europos Komisija, siekdama išsiaiškinti, kokios yra egzistuojančios ESCO bendrovės Europoje, ir kaip sėkmingai veikia trečiosios šalies finansavimas parengė ataskaitą apie energetinių paslaugų bendrovės Europoje [1]. Toliau pateikiama šios ataskaitos apžvalga.

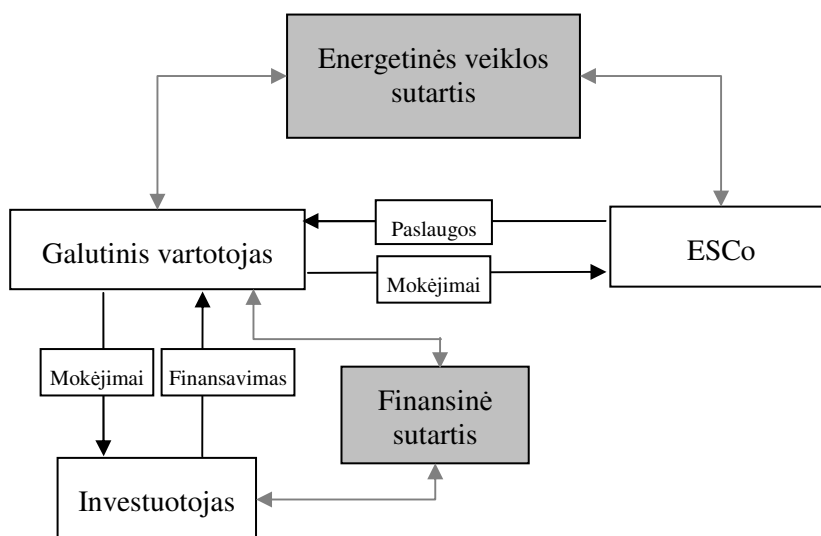
Energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams finansuoti iš trečiosios šalies Europos šalyse veikia dviejų tipų schemas. Schemas yra skirstomos pagal tai, kam yra teikiamas trečiosios šalies finansavimas:

- *Finansuojamos ESCo įmonės.* Žemiau pateikta schema, kurioje parodytas pagrindinis finansavimo ir paslaugų veikimo mechanizmas. ESCo skolinasi lėšas iš trečiosios šalies (tai gali būti ne tik bankas, bet ir bet kokia institucija, kuri gali ir turi teisę teikti finansavimą), sudarydama su ja finansinio įsipareigojimo sutartį. Tada ESCo su galutiniu vartotoju sudaro energetinės veiklos sutartį, kuria įsipareigoja investuoti į energetinį ūkį. Sutaupytos lėšos po projekto įgyvendinimo yra paskirstomos galutiniam vartotojui, ESCo ir trečiajai finansuojančiai šaliai.

1. Pav. Energetinių projektų finansavimo schema

- *Finansuojamas galutinis vartotojas.* Galutinis vartotojas sudaro finansinio išsipareigojimo sutartį su trečiąja šalimi (gali būti ne tik bankas) ir gauna iš jos finansavimą energijos vartojimo efektyvumo didinimui. Po to, galutinis vartotojas sudaro sutartį su ESCo, kuri rūpinasi energijos taupymu. Iš sutaupytų lėšų galutinis vartotojas moka fiksuotus mokesčius trečiajai finansuojančiai šaliai ir ESCo.

2. Pav. Energetinių projektų finansavimo schema

Šios dvi schemos yra pagrindinės, kuriomis trečioji šalis gali investuoti į energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus. Tikslesnės šių schemų sąlygos (mokesčių dydžiai, terminai, išsipareigojimai, teisės) yra numatomos sutartyse.

Energetinės veiklos sutartis – sutartis, kuria yra apibrėžiamos finansinės ir techninės gairės energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams įgyvendinti. Tokios sutarties šalims užmokestis yra mokamas iš sutaupytų lėšų dėl energijos vartojimo efektyvumo padidėjimo.

Reikia paminėti, kad šios sutartys gali būti naudos pasidalijimo ir garantuotų sutaupymų tipo:

- Naudos pasidalijimo sutartimi sutaupymai tarp galutinio vartotojo ir ESCo yra pasidalinami pagal iš anksto numatytas sutarties sąlygas.

Pagrindinės pastebimos kliūtys dėl kurių trečios šalies finansavimas yra komplikuoatas:

- Žemas žinių lygis apie energetikos ūkius ir jų aptarnavimo poreikį. Tai dažniausiai yra dėl to, kad galimi energijos sutaupymai nematomi. Tam, kad juos identifikuoti, reikia išsamaus energetinio audito.
- Pasyvi trečioji finansuojančioji šalis. Energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektai yra rizikingi, be to finansinės institucijos turi mažai (arba visai neturi) informacijos ir patirties tokio tipo investicijoms.
- Energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektų apimtis. Dažniausiai tokie projektai nebūna pakankamai dideli, kad pritrauktų stambų investuotoją.
- Vartotojai ir investuojančioji šalis mato didelę tiek finansinę tiek techninę riziką energijos taupymo projektuose.
- Teisinė bazė nėra pritaikyta investicijoms į energijos vartojimo efektyvumą.
- Nėra tikslios metodikos, kuri leidžia nustatyti sutaupymus po investicijos.

Ataskaitoje [1] apibendrinami rezultatai, kurie gauti preliminariai išanalizavus 106 ESCo kompanijas Europos šalyse. Duomenys apie tokių kompanijų kilmę ir teikiamas paslaugas pateikiami 2 lentelėje.

Lentelė 2. ESCo įmonių charakteringi bruožai ir teikiamos paslaugos

ESCo įmonių bruožai	Įmonių skaičius	Procentinė dalis
Įrangos gamintojai ir tiekėjai	32	30,48%
Nepriklausomų ekspertų įmonės	65	61,9%
Finansinės institucijos ESCO	1	0,95%
Energijos tiekimo įmonės	18	17,14%
Viešojo sektoriaus agentūros	8	7,62%
Viešojo ir privataus sektoriaus bendroji įmonė	9	8,57%
Kitos	4	3,81%
Teikiamos paslaugos	Įmonių skaičius	Procentinė dalis
Garantijos teikimas	93	88,57%
Finansavimas	98	93,33%
Energijos pirkimas	73	69,52%
Aptarnavimas	91	86,67%
Draudimo išlaidų dengimas	61	58,10%

Pastaba: lentelėje pateikiamas bendras įmonių skaičius viršija bendrą analizuotų įmonių skaičių (106), nes kai kurios kompanijos save priskyrė 2 ar net 3 kategorijoms.

Pagal pateiktus duomenis matyti, kad dauguma energetinės veiklos įmonių save priskiria nepriklausomų ekspertų įmonių grupei (61,9 %). Taip pat, nemažą dalį šių įmonių sektoriuje užima įrangos gamintojai ir tiekėjai (30,48 %). O likusioji dalis (apie 15 %) yra viešojo ir privataus sektoriaus įmonės. Dauguma šių įmonių yra labiau suinteresuotos gauti pelno parduodant įrangą ar energiją nei siekiant sutaupymų.

Daugiausia ESCo įmonės teikia garantijų teikimo, finansavimo ir aptarnavimo paslaugas. Visos paslaugų teikimo sąlygos (šalių teisės ir pareigos, atsiskaitymai ir t.t.) yra reglamentuojamos energetinės veiklos sutartimi. Teikdamos garantiją ESCo įmonės prisiima tam tikrą dalį techninės ir finansinės rizikos, kurią yra pajėgūs kontroliuoti. Lėšas finansavimui ESCo gali skirti iš savo vidinių resursų (jei jų turi) arba skolintis iš finansinių institucijų. Europos šalyse daugiausia ESCo įmonės pačios finansuoja energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus (ypatingai Prancūzijoje, Italijoje ir Vokietijoje). Tačiau pastebėtina, kad finansinės institucijos vis dažniau ryžtasi finansuoti energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus.

Žemiau pateikiami duomenis apie Vokietijos ir Austrijos ESCo įmones.

Vokietija

Vokietijoje ESCo įmonių veikla viena seniausių ir labiausiai išvystytų Europoje. Pavyzdžiui, iki 2000 metų pabaigos Vokietijoje jau buvo sudaryta 70 000 energetinės veiklos sutarčių. Buvo investuota daugiau nei 5 bilijonai Eurų. Nuo 1995 metų Vokietijoje įgyvendinama Energijos taupymo partnerystės programa (angl. Energy Saving Partnership program), pagal kurią vien tik Berlyne iki 2005 metų buvo renovuota daugiau nei 900 viešojo sektoriaus pastatų. Per šį laikotarpį buvo sutaupyta apie 7,8 mln eurų, o visos investicijos siekia 32 mln eurų.

ESCo įmonių veiklos kaip energijos vartojimo efektyvumo didinimas, skaičiavimai ir šilumos tiekimas tapo įprastos tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuje. Pagal 2003 metų duomenis Vokietijoje buvo apie 480 ESCo įmonių, kurių bendra metinė apyvarta siekė 3 bilijonus eurų.

Daugiausia dėmesio energetinei veiklai pritraukia viešojo sektoriaus pastatai dėl to, kad viešasis sektorius yra remiamas energetikos agentūrų ir dėl to, kad viešojo sektoriaus pastatams reikalingas kvalifikuotas aptarnavimas.

Pažymėtina, kad Vokietijos rinkos ESCo įmonių sėkmė vykdant energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus taip pat iš dalies priklauso ir nuo koordinuotos Vokietijos Vyriausybės paramos (tyrimų ir vystymosi programos, finansavimo schemas, atsinaujinančių energijos išteklių programos).

Taigi, klientų informuotumas, motyvacija, finansavimo programos ir viešo bei privataus sektoriaus partnerystė padėjo Vokietijai tapti ESCo įmonių lydere Europoje.

Austrija

2003 metais Austrijoje veikė apie 40 ESCo įmonių. Nuo 1998 iki 2005 metų pasirašius energetinės veiklos sutartis buvo atnaujinta apie 600-700 pastatų. Pagrindiniai ESCo įmonių klientai ir energetinės veiklos iniciatoriai yra federalinių pastatų administracija, namų ūkių bendrijos ir vidutinio dydžio savivaldybės. Privatūs komerciniai pastatai užima tik labai nežymią ESCo veiklos dalį.

Austrijos ESCo įmonių veiklos pradžia buvo gan skirtinga: iš tarptautinių statybų technologijos įmonių, iš inžinierių, kurie matė, kad energijos taupymas gali būti pelningas ir buvo įsteigtos naujos įmonės, kurios užėmė energetinės veiklos rinkos nišą.

Austrijoje, Vokietijoje ir Ispanijoje regioninės ir tarptautinės energetikos agentūros turėjo lemiamos įtakos ESCo įmonių vystimuisi. Energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektai savivaldybėse buvo remiami regioninių programų. Pagrindinė ESCo įmonių sėkmės priežastis – jos aktyviai įrodinėjo energijos taupymo naudą galutiniam vartotojui. Tai buvo daroma tarptautiniu, regioniniu ir vietiniu mastu remiantis viešojo sektoriaus pastatais, kurie jau buvo atnaujinti. Tokie pastatai darė reklamą ESCo įmonėms. Viešojo sektoriaus lėšos buvo naudojamos informuoti ir patarti energetikos klausimais pastatų savininkus bei administraciją, kurie galėjo tapti potencialiais ESCo įmonių klientais. Reklama įtikino savininkus ir administratorius ir šie suprato, kad ESCo įmonių siūlomos paslaugos yra geriausias būdas ne tik sutaupyti, bet ir užtikrinti efektyvų inžinerinių sistemų darbą pastatuose. Taip pat ESCo įmonių rinkos vystimuisi įtakos turėjo energetikos agentūros, kurios buvo kaip nepriklausomi konsultantai

energijos vartojimo srityje. Įvesti energijos vartojimo kokybės kriterijai bei pastatų sertifikavimo sistema dar labiau padidino energetinės veiklos sutarčių populiarumą.

Dėl šių rinkos bruožų ir esamos situacijos pastatuose, Austrija tapo viena iš lyderių ESCo įmonių rinkoje.

4. Taikomi finansiniai instrumentai energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams įgyvendinti Lietuvoje

Šiame skyriuje apžvelgiami finansiniai instrumentai, kuriais galima pasinaudoti didinant energijos vartojimo efektyvumą Lietuvoje. Pagrindiniai tokie instrumentai, kuriais gali būti finansuojami projektai, yra subsidijos iš ES struktūrinių fondų bei lengvatinės paskolos ir subsidijos iš Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo (LAAIF). Taip pat, Lietuvos Vyriausybė remia energijos vartojimo efektyvumo didinimo programą ir skiria lėšų iš valstybės biudžeto.

4.1 *Struktūrinių fondų parama*

4.1.1 Skirtos lėšos 2004 - 2006 metų periodui

Lietuvoje 2004-2006 metais Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansavimas buvo skirstomas remiantis penkiomis operacinėmis programomis (OP):

OP 1. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra;

OP 2. Žmogiškųjų išteklių plėtra;

OP 3. Gamybinio sektoriaus ir paslaugų plėtra;

OP 4. Žemės ūkio ir žuvininkystės plėtra;

OP 5. Techninė pagalba.

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektai buvo įgyvendinami ir finansuojami pagal trijų OP schemas (OP 1, OP 3, OP 4):

OP 1: Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra

Pagrindinis OP Socialinės ir Ekonominės infrastruktūros plėtra tikslas buvo išvystyti naują ir pagerinti egzistuojančią fizinę infrastruktūrą tam, kad būtų skatinamas ekonomikos augimas ir pagerinamas laisvas prekių, paslaugų ir asmenų judėjimas ir užtikrinti, jog VPD remiama veikla būtų suderinama su darnios plėtros principu.

Šios programos pagrindiniai prioritetai, kuriais remiantis buvo galima siekti finansavimo energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektuose:

ID 1-2.2: katilinių renovacija ir konvertavimas į biomasės ar gamtinių dujų panaudojimą;

ID 1-2.3: Vietiniai ir atsinaujinantys energijos šaltiniai;

ID 1-2.4: Energijos efektyvumo didinimas viešajame sektoriuje

Investuotojai, ruošiantys projektus energijos efektyvumo didinimui, energijos taupymui ar atsinaujinančių ir antrinių energijos šaltinių panaudojimui, gavo paramą iš SF pirmiausia per Priemonę ID 1.2 Energijos tiekimo patikimumo, prieinamumo ir efektyvumo didinimas, kuri apima 3 aukščiau išvardintus prioritetus. Fondų lėšos, paskirtos priemonei 1.2: Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir EE užtikrinimas Lietuvoje 2004-2006m. buvo 82,76 mln. eurų.

OP 3 : Gamybinio sektoriaus ir paslaugų plėtra

Pagrindiniai OP Gamybinio sektoriaus ir Paslaugų vystymo prioritetai buvo sustiprinti ekonominių konkurencingumą sukuriant reikalingas sąlygas augimui, skatinant palankią verslui aplinką ir investicijų klimatą egzistuojančioms ir naujoms įmonėms.

Prioritetai:

ID 3-1.1: Naujų technologijų įdiegimas;

ID 3-1.12: Aplinkosauginių priemonių įgyvendinimas;

Konkretūs tikslai, šioje OP susiję su energijos vartojimo efektyvumo didinimu: naujų technologijų įgyvendinimas ir inovacijos; aplinkosaugos priemonių įgyvendinimas. Bendrijos paramos šiam prioritetui Lietuvoje 2004–2006 m. buvo skirta 77,33 mln. eurų.

OP 4: Žemės ūkio ir žuvininkystės plėtra

Pagrindiniai OP Žemės ūkio vystymo ir žuvininkystės prioritetai - modernizuoti agrikultūros ūkius ir stabilizuoti demografinę situaciją žemės ūkio rajonuose sukuriant tinkamas sąlygas gyventi ir dirbti kaimuose. Kitas svarbus tikslas - užtikrinti profesionalią kvalifikaciją žmonių, užsiimančių žemės ūkiu ir sukurti bendras sąlygas rinkos formavimuisi, žuvininkystės sąlygų pagerinimui ir sumažinti socialinę įtaką žuvininkystės sustabdymui Lietuvoje.

Prioritetai:

ID 4-5.3: Investicijos pagerinti ir racionalizuoti derliaus nuėmimo ir miško ruošos bei miško želdinimo darbus;

ID 4-3.3: Investicijos į žemės ūkio produktus perdirbančią pramonę.

OP 4 programos vienas iš tikslų buvo patobulinti derliaus nuėmimo ir miško ruošos (apvalios medienos) darbus, taip pat ir miškų apželdinimo ne naudojamose žemės ūkiui žemėse (biomasės panaudojimas). Ši tikslą galima pritaikyti energijos efektyvumo didinimo programai įgyvendinti. Tokios investicijos vykdomos pramonės sektoriuje, kuri perdirba žemės ūkio produktus tolimesniam vartojimui (rapsų perdirbimas į biodegalus). Bendrijos parama šiai operacinei programai Lietuvoje 2004-2006 m. buvo 78.5 mln. eurų.

4.1.2 Numatomos skirti lėšos 2007 – 2013 metų periodui

ES struktūrinė parama Lietuvai 2007–2013 m., kuri skiriama iš Europos socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo bei Sanglaudos fondo, sudaro daugiau kaip 23 milijardus litų. Ši suma prilygsta vienam papildomam valstybės biudžetui.

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2007–2013 m. bus teikiama pagal Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas, skirtas strategijai įgyvendinti.

Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje (patvirtinta Europos Komisijos 2007 metų balandžio 28 d.) nustatytas pagrindinis ES struktūrinės paramos panaudojimo tikslas – sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus. Veiksmų programos padės įgyvendinti strategijoje iškeltus tikslus ir uždavinius.

Veiksmų programos:

- Žmoniškųjų išteklių plėtra;
- Ekonomikos augimas;
- Sanglaudos skatinimas;
- Techninė parama.

Peržiūrėjus visas šias veiksmų programas, nustatyta, kad energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektų finansavimą iš struktūrinių fondų lėšų galima bus gauti naudojantis 2 veiksmų programomis (ekonomikos augimas, sanglaudos skatinimas). Šių programų prioritetai, prioritetinės temos ir joms numatomos skirti lėšos pateikiamos:

- Ekonomikos augimas

4 prioritetas. Esminė ekonominė infrastruktūra

Elektros energija (numatoma skirti 44,0 mln eurų);

Gamtinės dujos (numatoma skirti 26,7 mln eurų);

Energijos efektyvumas, bendra gamyba, energijos valdymas (numatoma skirti 73,3 mln eurų);

- Sanglaudos skatinimas

1 prioritetas. Vietinė ir urbanistinė plėtra

Būsto infrastruktūra (numatoma skirti 58,9 mln eurų);

3 prioritetas. Aplinka ir darnus vystimasis

Atsinaujinantys energijos šaltiniai: biomasės (numatoma skirti 36,7 mln eurų);

Energijos efektyvumas, bendra gamyba, energijos valdymas (numatoma skirti 256,6 mln eurų).

Taigi, bendros Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, kurios gali būti skirtos energijos vartojimo efektyvumo didinimui yra 496,2 mln eurų.

4.2 *Lengvatinės paskolos ir subsidijos*

Lietuvoje yra galimybė gauti lengvatines paskolas ir subsidijas energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams įgyvendinti iš Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo (LAAIF). Šio fondo tikslas yra remti visuomeninį ir privatų sektorius, įgyvendinant aplinkos apsaugos projektus, mažinančius neigiamą ūkinės veiklos įtaką aplinkai. Finansuojama gali būti teikiant lengvatines paskolas arba subsidijas:

Lengvatinės paskolos. Šio tipo finansavimas gali būti teikiamas energijos vartojimo efektyvumo didinimo investiciniams projektams. Lėšas, reikalingas finansuoti projektams LAAIF išduoda kaip paskolą per kreditines įstaigas (komercinius bankus, lizingo bendroves), kurios prisiima paskolos gražinimo riziką bei suteikia ne mažiau kaip 30 % paskolos sumos iš savo lėšų. Maksimali paskolos suma 1,5 mln. litų vienam projektui, gražinimo laikotarpis – 5 metai.

Subsidijos. Toks finansavimas iš LAAIF lėšų gali būti teikiamas paramos gavėjams tik kartu su kredito įstaigos (komercinio banko, lizingo bendrovės) teikiama paskola paramos gavėjo įgyvendinamam projektui finansuoti. Teikiamos subsidijos suma vienam paramos gavėjui negali viršyti 0,35 mln. litų per trejus metus ir 70 % bendros investicijų sumos į aplinkos apsaugos priemones. Subsidijos išmokamos, kai paramos gavėjas visiškai įvykdo projektą.

Energijos tiekėjo subsidijos energijos taupymo priemonėms pas galutinį vartotoją.

Individualios apskaitos įrengimas

AB „Vilniaus energija“ 2004 m. įkūrė Efektyvaus energijos vartojimo fondą, iš kurio lėšų teikiama parama individualios reguliuojamos centrinio šildymo sistemos įrengimui. Fondas buvo įkurtas, siekiant įgyvendinti nuomos sutarties su Vilniaus miesto savivaldybe sąlygas. Sutartyje buvo numatyta suma, kurią bendrovė išsipareigojo skirti investicijom į šilumos vartojimo efektyvumo didinimą skatinimui, taip pat buvo numatyta ir kokią investicijų dalį padengia šilumos tiekėjas, o kokią – šilumos vartotojas. Sudarius sutartį, buvo ieškoma finansinės paramos išsipareigojimas vykdyti. Buvo gauta Pasaulinio aplinkosaugos fondo, panaudojant Pasaulio banko suteiktą subsidiją, parama.

Naujos individualios reguliuojamos centrinio šildymo sistemos įrengimo kaina 29,50 Lt/m². Gyventojai apmoka tik 25 procentus šios sumos kaip pajungimo prie sistemos mokestį ir tai sudaro 7,38 Lt/m² (su PVM). Likusią dalį - 22,12 Lt/m² (su PVM) - iš Fondo lėšų dengia AB „Vilniaus energija“.

Individuali apskaita įrengiama šilumos vartotojų iniciatyva. Reikalinga, kad name būtų įrengtas automatizuotas šilumos punktas. Pastebimas šilumos vartotojų aktyvumas. Tokia sistema ne tik skatina šilumos vartojimo efektyvumo mažėjimą, bet ir didina centralizuoto aprūpinimo šiluma paslaugos patrauklumą.

Fondą administruoja 4 nuolatiniai darbuotojai. Sistemos montavimo ir įrengimo darbus atlieka viešųjų pirkimų būdu parinkta įmonė, su kuria šilumos tiekimo bendrovė turi ilgalaikę sutartį. Planuojama, kad fondo lėšos bus išnaudotos maždaug iki 2008 m.

4.3 Energetikos ūkį aptarnaujančios įmonės

Energetikos sektoriuje (konkrečiau šilumos gamyba ir tiekimas) Lietuvoje populiariausias sutarčių tipas, kuris yra labai artimas vienam iš pagrindinių energetinės veiklos sutarčių tipų - Chauffage sutartis („šildymo“ sutartis). Kitaip sakant, tai nėra standartinė sutartis, kuri taikoma užsienio šalyse. Taip pat išnagrinėjus esamą situaciją Lietuvoje nustatyta, kad energetikos sektoriuje veikiančios įmonės negali būti apibrėžiamos kaip ESCo tipo įmonės.

Direktyvoje energetinių paslaugų bendrovė (ESCo) apibrėžiama taip:

„Energetinių paslaugų bendrovė“ (EPB) – fizinis ar juridinis asmuo, vartotojo įrenginiui ar vartotojo patalpose teikiantis energetines paslaugas ir (arba) kitas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir tuo būdu prisimantis tam tikro masto finansinę riziką. Mokėjimas už suteiktas paslaugas (visiškai arba iš dalies) grindžiamas tuo, kiek padidėjo energijos vartojimo efektyvumas ir kiek buvo laikomasi kitų susitartų įvykdymo kriterijų“.

Energetikos sektoriaus įmonių sutartys Lietuvoje vadinamos nuomos sutartimis. Pagal ją energetikos ūkį aptarnaujanti įmonė sudaro sutartį su šilumos tiekimo įmone ir tokiu būdu išsinuomoja visą šilumos tiekimo įmonę ir / arba šilumos tiekimo tinklus. Tada energetinė įmonė tampa energijos gamintoju ir / arba tiekėju šilumos ūkiams, kurie tiesiogiai atsiskaito su ja.

Lyginant ESCo įmonės veiklos apibrėžimą Direktyvoje su šiuo metu Lietuvoje energetikos ūkį aptarnaujančių įmonių veikla, matyti ryškūs skirtumai, dėl kurių Lietuvoje veikiančios įmonės negali būti priskiriamos ESCo įmonių tipui. Pagrindiniai skirtumai:

Lietuvoje veikiančios tokios įmonės sumoka mokesčių šilumos tiekimo įmonėms už nuomą ir tada naudojami jų įrenginiai. Pelnas priklauso nuo parduotos, o ne nuo sutaupytos energijos kiekio, kaip apibrėžiama Direktyvoje.

Lietuvoje veikiančios įmonės nuomos sutartimi taip pat įsipareigoja gerinti infrastruktūros būklę bei diegti naujas, energiją taupančias priemones. Pagal Direktyvą tai yra ESCo pagrindinė veikla, nuo kurios rezultatų ji gauna pajamas, o Lietuvoje veikiančiose įmonėse tai yra lygiagreti veikla šalia kitų (energijos gamyba, tiekimas).

Lietuvoje veikiančių energetikos įmonių veikla apima energijos gamybą, tiekimą, taupymą. Kadangi tokių įmonių pelnas yra skirtumas tarp sunaudotos ir pagamintos energijos, tai galima teigti, kad ji taip pat užsiima ESCo veikla (investuoja į priemones didinančias energijos efektyvumą). Lietuvos šilumos tiekimo įmonės nesuinteresuotos daug investuoti į galutinės energijos sutaupymą pas galutinius energijos vartotojus, nes tuomet įmonės parduos mažiau energijos. Joms svarbiau yra renovuoti pačią infrastruktūrą, kad energijos pristatymo išlaidos būtų mažesnės.

Vienas iš Lietuvoje veikiančių energetikos įmonių pavyzdžių yra UAB "Litesko". Ši įmonė buvo įkurta 1998 metų gruodį. "Litesko" yra ne mažiau nei 15 metų laikotarpiui išsinuomojusi miestų, kuriuos aprūpina šiluma, centralizuoto šildymo sistemas. Apjungdama aštuonis savo filialus "Litesko" veiklą vykdo Marijampolėje, Alytuje, Palangoje, Telšiuose, Vilkaviškyje, Druskininkuose, Kelmėje, Kazlų Rūdoje, Biržuose bei šalia esančiuose miesto tipo gyvenvietėse.

Kitas pavyzdys yra UAB „E energija“. Jos grupės įmonės gamina ir centralizuotai tiekia šilumą bei karštą vandenį gyventojams, įstaigoms ir organizacijoms Ukmergės, Naujosios Akmenės, Prienų, Trakų miestams ir rajonų gyvenvietėms Lietuvoje bei Rezeknės ir Gulbenės miestams Latvijoje.

4.4 Fiskaliniai instrumentai

Lietuvoje taikomi šie fiskaliniai energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo skatinimo instrumentai: PVM lengvata, akcizų lengvatos, taršos mokesčio lengvata, elektros supirkimo kainų nustatymas, šilumos ir karšto vandens kainų nustatymas, prekyba apyvartiniais taršos leidimais (ATL),

PVM lengvata. Pagal Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymą (Žin., 2002, Nr. [35-1271](#)) standartinis PVM tarifas yra 18 %. Lengvatinis 9 % PVM tarifas taikomas gyvenamųjų namų statybos, renovacijos, apšiltinimo paslaugoms, už kurias mokama valstybės ir savivaldybių biudžetų, valstybės teikiamų lengvatinių kreditų ir valstybės specialiuju fondų lėšomis.

Akcizų lengvatos. Pagal Lietuvos Respublikos akcizų įstatymą (Žin., 2001, Nr. [98-3482](#); 2004, Nr. [26-802](#)) energetikos produktai, elektros energija, akmens anglis, koksas ir lignitas yra akcizų objektas, tačiau dėl elektros energijos, akmens anglių, kokso ir lignito apmokestinimo Lietuvai suteiktas pereinamasis laikotarpis. Elektros energija bus apmokestinta nuo 2010 m. sausio 1 d. Orimulsijai iki 2016 m. sausio 1 d. taikomas 0 litų už produkto toną akcizo tarifas. Bus didinami akcizų tarifai benziniui ir dyzeliniams degalams. Auginamos energetikos produktų, elektros energijos kainos skatins efektyviau vartoti energiją bei plačiau panaudoti atsinaujinančius energijos išteklius.

Taršos mokesčio lengvata. Pagal Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą (Žin., 1999, Nr. [47-1469](#); 2002, Nr. [13-474](#)) fiziniai ir juridiniai asmenys, įgyvendinantys aplinkosaugos priemones, mažinančias teršalų išmetimą į aplinką iš stacionarių taršos šaltinių ne mažiau kaip 5 % skaičiuojant nuo nustatyto didžiausios leistinos taršos normatyvo, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka atleidžiami nuo mokesčio už tuos teršalus, kurių kiekis sumažinamas 5 %.

Elektros supirkimo kainos. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija kasmet patvirtina fiksuotas elektros energijos supirkimo kainas ne tik iš atsinaujinančių energijos išteklių, bet ir iš kombinuoto ciklo jėgainių. Elektros energijos supirkimo iš bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų tvarka patvirtinta 2004 birželio 15d. (Žin., 2004, Nr. 94-3445) Vidutinis elektros supirkimo tarifas iš termofikacinių jėgainių yra didesnis nei vidutinis elektros energijos gamybos tarifas Lietuvoje. Tarifo nustatymas padeda palaikyti esamų kombinuoto energijos gamybos ciklo įrenginių gyvybingumą, kol pilnai įsigalios Elektros energetikos įstatyme numatyti rinkos santykiai, taip pat skatina naujų, termofikacinių energiją generuojančių įrenginių atsiradimą, naudingai išnaudojant esamą termofikacijos potencialą Lietuvoje.

Šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodika. Ši metodika taikoma nuo 2003 m. (Žin., 2003, Nr.74-3471). Ji skatina ekologiškai švaresnio kuro vartojimą, nes tarifas nustatomas nuo 3 iki 5 metų laikotarpiu ir jeigu įmonė pereina nuo mazuto ar gamtinių dujų vartojimo prie biomasės (ši yra pigesnė), įmonei leidžiama nekeisti tarifo, nors kuro dedamoji jos kaštuose ženkliai sumažėja. Įmonės gautas pelnas dėl sumažėjusių kuro kaštų gali būti efektyviai panaudotas greitesniam investicijų atsipirkimui.

Prekyba apyvartiniais taršos leidimais (ATL). Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašas buvo patvirtintas 2004 m. gegužės 11 d. (Žin., 2004, Nr.78-2764). Taršos leidimai paskirstomi įmonėms pagal jų į atmosferą išmestų teršalų, sukeliančių šiltnamio efektą, kiekį. Trūkstant leidimų įmonės gali įsigyti, o nepanaudotus - parduoti. Šis instrumentas įpareigoja mažinti išmetamų teršalų kiekį ir tuo pačiu efektyviau vartoti energiją. Lietuvoje 2005-2007 metų laikotarpiu įmonėms buvo išdalinta tiek leidimų, kiek jos ir sunaudojo per šį periodą., t.y. nei vienai Lietuvos įmonei nereikėjo investuoti į sutaupymus. Tačiau 2008-2012 metams pagal paskaičiavimus Lietuvos įmonės gaus gerokai mažiau apyvartinių taršos leidimų, todėl gali būti privestos investuoti į atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą bei į energijos vartojimo efektyvumo didinimą.

4.5 Valstybės paramos programos

Pagrindinės valstybės paramos programos, siekiant didinti šalyje energijos vartojimo efektyvumą, yra Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa, Specialioji programa „Energijos taupymo projektų įgyvendinimas“ ir Daugiabučių modernizavimo programa.

Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa. Ji skirta energijos išteklių ir energijos vartojimo efektyvumui didinti visose šalies ūkio srityse. Ji įgyvendinama nuo 1992 m. ir tvirtinama Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Programa tikslinama ir atnaujinama kas 5 metai. 2006 m. gegužės 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 443 (Žin., Nr. 54-1956) patvirtinta Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006–2010 metų programa.

Specialioji programa „Energijos taupymo projektų įgyvendinimas“. Pagal Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programų lėšų, teikiamų projekto veiklai finansuoti ir kapitalui formuoti, administravimo taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006 m. balandžio 27 d. įsakymu Nr. 4-143 (Žin., 2006, Nr. [54-1966](#)), vykdoma specialioji programa „Energijos taupymo projektų įgyvendinimas“, užtikrinanti energijos vartojimo efektyvumo didinimo, energijos išteklių ir energijos taupymo projektų,

kuriuos įgyvendinus taupomi energijos ištekliai ir energija, parengimo ir įgyvendinimo finansavimą. Iš šios programos finansuojamas energijos taupymo projektų visuomeniniuose pastatuose įgyvendinimas. Pagrindiniai remiamų projektų prioritetai: gerinti rekonstruojamų atitvarinių konstrukcijų šiluminės savybes, inžinerines sistemas.

Daugiabučių namų modernizavimo programa. Įgyvendinama Lietuvos būsto strategiją Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. rugsėjo 23 d. nutarimu Nr. 1213 (Žin., 2004, Nr. [143-5232](#); 2005, Nr. [78-2839](#)) patvirtino Daugiabučių namų modernizavimo programą. Lietuvos būsto strategijoje numatyta, kad iki 2020 metų turi būti atnaujinti ir pagal galimybes bei ekonominį tikslingumą modernizuoti esami daugiabučiai namai, jų inžinerinė techninė įranga. Numatoma šiluminės energijos santykinės sąnaudas, skaičiuojamas būsto naudingojo ploto vienetai, sumažinti iki 30 %. Svarbiausias šios programos tikslas – padėti daugiabučių namų savininkams modernizuoti tokius namus, didinti energijos vartojimo efektyvumą, mažinti šildymo išlaidas ir užtikrinti mažas pajamas gaunančioms šeimoms palankias sąlygas modernizuoti daugiabučius namus, kuriuose jos gyvena. Programa kompensuoja šeimoms tenkanti pradinį įnašą, o jei namui modernizuoti imama paskola - kompensuoja ir joms tenkančią kredito draudimo įmoką, kredito dalį bei šiai kredito daliai tenkančias palūkanas. Programa teikia paramą ir visam investicijų projektui, kuriam paramos dydis nustatomas priklausomai nuo įdiegtų modernizavimo priemonių. Daugiabučių namų modernizavimo programą įgyvendina Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra. Ji administruoja, konsultuoja, rengia investicinius projektus šiai programai. (www.bkagentura.lt)

Taip pat šiuo metu Lietuvoje yra įgyvendinama daug programų, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai, didina energijos vartojimo efektyvumą. Visos šios programos yra išvardintos Energijos efektyvumo veiksmų plane (Žin., 2007, Nr. [76-3024](#)). Programos:

„Aukštųjų mokyklų studentų bendrabučių atnaujinimo programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2006 m. rugsėjo 1 d. nutarimu Nr. 843 (Žin., 2006, Nr. [94-3699](#)) patvirtino Aukštųjų mokyklų studentų bendrabučių atnaujinimo programą, kurią numatyta įgyvendinti 2006–2009 m. Šios programos tikslas – atnaujinti bendrabučių pastatus, užtikrinti jų atitiktį esminiems statinio reikalavimams, padidinti energinį naudingumą ir pagerinti studentų gyvenimo bendrabučiuose, higienos, patalpų naudojimo sąlygas. Planuojama, kad rekonstravus ir suremontavus bendrabučius aukštosios mokyklos galės sutaupyti vidutiniškai apie 30 % šilumos, suvartojamos iki bendrabučių atnaujinimo.

Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų rekonstravimo ir aprūpinimo mokymo priemonėmis 2006–2008 metų programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. 1230 (Žin., 2005, Nr. [137-4919](#)) patvirtino Bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų rekonstravimo ir aprūpinimo mokymo priemonėmis 2006–2008 metų programą, kurios vienas iš tikslų – atnaujinti mokyklų pastatus. Programos uždaviniuose numatyta, sumažinus energijos suvartojimą, mokyklose sutaupytas lėšas panaudoti švietimo kokybei ir prieinamumui gerinti; išmokyti atnaujintų mokyklų personalą naudoti rekonstruotų pastatų konstrukcijas, pastatytus įrenginius, taupyti šilumą, elektros energiją, užtikrinti tinkamą rekonstruotų pastatų priežiūrą, kad pailgėtų pastatų naudojimo laikas.

Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2002 m. rugsėjo 17 d. nutarimu Nr. 1454 (Žin., 2002, Nr. [92-3943](#)) patvirtino Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programą, kurios vienas iš tikslų – gerinti bibliotekų veiklą, renovuojant senus ir statant naujus bibliotekų pastatus. Rekonstruotuose, suremontuotuose ar naujuose bibliotekų pastatuose modernizuotos šildymo, elektros energijos ir kitos sistemos padės racionaliai naudoti valstybės ir savivaldybių lėšas, mažinti kultūros paslaugų teikimo gyventojams savikainą

Įkalinimo įstaigų renovavimo ir įkalinimo sąlygų humanizavimo 2004–2009 metų programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. gegužės 24 d. nutarimu Nr. 619 patvirtino Įkalinimo įstaigų renovavimo ir įkalinimo sąlygų humanizavimo 2004–2009 metų programą (Žin., 2004, Nr. [85-3081](#)), kurios tikslas – iki 2010 m. rekonstruoti įkalinimo įstaigas, kad jos atitiktų Lietuvos higienos normų ir Europos kalinimo įstaigų taisyklių nustatytus reikalavimus, pagerinti įkalinimų asmenų gyvenamąją aplinką, sveikatos priežiūrą, perkelti laisvės atėmimo vietų ligoninę, aprūpinti bausmių vykdymo institucijas ilgalaikiu materialiuoju turtu.

Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2006 m. rugpjūčio 4 d. nutarimu Nr. 785 (Žin., 2006, Nr. [88-3470](#)) patvirtino Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą. Siekiant programos tikslų numatyta rekonstruoti, kapitališkai suremontuoti savivaldybių kultūros centrų pastatus. Įgyvendinus šią programą bus sutaupyta lėšų savivaldybių kultūros centrų pastatams išlaikyti ir sudarytos tinkamos darbo sąlygos jų darbuotojams.

Mokslo ir studijų institucijų renovavimo ir rekonstravimo 2007–2009 metų programa. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. ISAK-2456 patvirtino Mokslo ir studijų institucijų renovavimo ir rekonstravimo 2007–2009 metų programą (Žin., 2007, Nr. [4-174](#)). Programos tikslas – atnaujinti mokslo ir studijų institucijų pastatus, užtikrinti jų atitiktį esminiams statinio reikalavimams, padidinti pastatų energinį naudingumą, pagerinti mokslo ir studijų proceso kokybę, patalpų naudojimo ir priežiūros sąlygas.“

5. Lietuvos teisės aktų, reglamentuojančių finansinių instrumentų taikymą, analizė

Direktyvoje reikalaujama sukurti palankią teisinę aplinką energijos taupymo finansinių instrumentų taikymui. Direktyvos 9 straipsnio 1 punktą skamba taip:

„Valstybės narės panaikina arba iš dalies pakeičia nacionalinius teisės aktus, kurie be reikalo ir neproporcingai apsunkina ar apriboja energijos sutaupymo finansinių instrumentų naudojimą energetinių paslaugų arba kitų energijos efektyvumo didinimo priemonių rinkoje, išskyrus akivaizdžiai fiskalinio pobūdžio teisės aktus.“

Šiame skyriuje nagrinėjami Lietuvos Respublikos teisės aktai, kurie reglamentuoja energetikos sektorių. Siekiama nustatyti teises kliūtis, kurios trukdo naudoti finansinius instrumentus energijos vartojimo efektyvumui didinti.

Finansiniai instrumentai Direktyvoje yra apibrėžiami taip:

„**Energijos taupymo finansiniai instrumentai** – visi finansiniai instrumentai, pavyzdžiui, fondai, subsidijos, mokesčių grąžinamosios išmokos, paskolos, trečiosios šalies finansavimas, sutartys dėl energijos vartojimo efektyvumo, energijos sutaupymo sutarčių garantijos, energetikos funkcijų perdavimo trečiajai šaliai ir kitos susijusios sutartys, kurias rinkai teikia viešosios arba privačios įstaigos tam, kad iš dalies arba visiškai būtų padengtos pradinės projekto išlaidos įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones.“

Matome, kad yra nemažai finansinių instrumentų, kuriais galima finansuoti energijos vartojimo efektyvumą didinančius projektus. Šiuo metu Lietuvoje be didesnių kliūčių įgyvendinami tie projektai, kuriems finansuoti naudojamos viešojo sektoriaus lėšos. Tai rodo sėkmingai įgyvendinti projektai, kurie buvo finansuojami iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, iš specialiųjų programų lėšų, valstybės biudžeto. Sėkmingas finansavimas vykdomas tik iš tų institucijų, kurios yra numačiusios lėšų energijos vartojimo efektyvumui didinti (tai daugiau paramos programos, kurioms pelno siekimas ne pagrindinis tikslas). Kiek kitokia situacija yra finansinių - investicinių institucijų, kurios tiesiogiai nesusijusios su energijos vartojimo efektyvumo didinimo programomis, lėšų panaudojime įgyvendinant tokius projektus. Čia pagrindinė problema yra ta, kad tokia įmonė (fizinis ar juridinis asmuo), galima sakyti trečioji šalis, susiduria su tam tikromis kliūtimis, kurios apsunkina lėšų investavimą. Šiame skyriuje siekiama išsiaiškinti šias kliūtis ir pateikti pagrįstus siūlymus joms spręsti.

5.1 Teisinė aplinka trečiosios šalies investavimui į energijos taupymo priemones

Šiame skyriuje siekiam išsiaiškinti, ar esama teisinė aplinka leidžia ir neriboja trečiosios šalies investicijų į energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones. Žemiau pateikiami kai kurie teisės aktų punktai, kuriais yra apibrėžiamos investicijų ir atsiskaitymų už paslaugas ir energiją procedūros.

Peržiūrėti teisės aktai:

Šilumos sektoriuje - Šilumos ūkio įstatymas (Žin., 2003, Nr. 51-2254) ir visi šio įstatymo šilumos ūkio valdymo, šilumos tiekimo, šilumą vartojančių įrengimų priežiūros įgyvendinamieji teisės aktai.

Elektros sektoriuje – Elektros energetikos įstatymas (Žin., 2004, Nr. 107-3964) ir įgyvendinamieji teisės aktai, kurie reglamentuoja elektros energijos tiekimą ir prekybą, leidimų ir licencijų išdavimą, elektros įrenginių įrengimą ir eksploatavimą.

5.1.1 Šilumos sektorius

Šilumos ūkio įstatyme (Žin., 2003, Nr. 51-2254), 12 straipsnis apibrėžia atsiskaitymus su šilumos tiekėju:

„1. Šilumos vartotojai atsiskaito su šilumos tiekėju už patiektą šilumą ir (ar) karštą vandenį pagal atsiskaitomųjų šilumos ir (ar) karšto vandens apskaitos prietaisų rodmenis, jeigu sutartimis nenustatyta kitaip.

2. Kai pastate yra daugiau kaip vienas šilumos vartotojas, visas pastate suvartotas šilumos kiekis, nustatytas pagal atsiskaitomųjų šilumos apskaitos prietaisų rodmenis, paskirstomas (išdalijamas) vartotojams, o kiekvienas vartotojas moka už jam priskirtą šilumos kiekį, išmatavus, įvertinus ar kitaip pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės

komisijos rekomenduojamus taikyti ar su ja suderintus metodus nustačius, kokia visų vartotojų bendrai suvartoto šilumos kiekio dalis tenka tam šilumos vartotojui. Šių dalių matavimo, nustatymo ar įvertinimo metodą pasirenka šilumos vartotojai iš Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos rekomenduotų taikyti metodų. Kiti šilumos vartotojų siūlomi metodai gali būti taikomi tik suderinti su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija.

3. Atsiskaitymo dokumentas yra sąskaita už šilumą. Savivaldybė turi teisę nustatyti, kad buitiniams šilumos vartotojams vietoj sąskaitų už šilumą būtų išduodami mokėjimo už šilumą pranešimai. Buitinio šilumos vartotojo reikalavimu šilumos tiekėjas privalo išduoti sąskaitą, kai vartotojas apmoka su tuo susijusias papildomas tiekėjo sąnaudas. Savivaldybei nustačius, kad buitiniams šilumos vartotojams vietoj sąskaitų būtų išduodami mokėjimo už šilumą pranešimai, į šilumos kainą neįtraukiamos sąskaitų už šilumą ir (ar) karštą vandenį parengimo ir pateikimo vartotojams sąnaudos.“

Šilumos tiekėjas ir galutinis vartotojas įteisina savo įsipareigojimus šilumos pirkimo – pardavimo sutartimi. Mokesčio dydis už energiją gali būti nustatomas ne tik pagal apskaitos prietaiso parodymus, bet taip pat ir pagal sudarytos sutarties sąlygas. Šios sutarties standartinės sąlygos yra apibrėžiamos 18 straipsnyje:

1. Šilumos pirkimo–pardavimo sutartys sudaromos ar keičiamos laikantis standartinių sąlygų.
2. Standartinės sąlygos galioja šilumos pirkimo–pardavimo sutartims tiek, kiek jos neprieštarauja šalių individualiai aptartoms sąlygoms ir įstatymams.
3. Šilumos pirkimo–pardavimo sutartyse nustatomi:
 - 1) tiekiamos šilumos kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai;
 - 2) šilumos tiekimo režimas ir sąlygos;
 - 3) šilumos kaina arba kainos formulė, arba kainos nustatymo tvarka;
 - 4) vartotojo atsiskaitymo už suvartotą šilumą tvarka;
 - 5) šalių teisės, pareigos ir atsakomybė už įsipareigojimų nevykdymą;
 - 6) pretenzijų pateikimo, nagrinėjimo ir ginčų sprendimo tvarka;
 - 7) sutarties galiojimo terminas, jos keitimo ar nutraukimo sąlygos ir tvarka.
4. Šilumos pirkimo–pardavimo sutarčių standartinės sąlygas tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliota institucija ir paskelbia „Valstybės žiniuose“. Šilumos pirkimo–pardavimo sutarčių su buitinais šilumos vartotojais standartinės sąlygas tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliota institucija, suderinusi su Nacionaline vartotojų teisių apsaugos taryba prie Teisingumo ministerijos, ir paskelbia „Valstybės žiniuose“.

Remiantis šio straipsnio 2 punkte galima teigti, kad individualiai aptartos šalių sąlygos yra viršesnės už standartinės šilumos pirkimo – pardavimo sutarties sąlygas.

Apie investicijas yra paminima tik 33 straipsnyje:

„33 straipsnis. Investicinių projektų derinimas

Investiciniai projektai derinami su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija jos nustatyta tvarka.“

Žemiau paminėti kai kurie punktai iš Šilumos ūkio įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų, kurie apibrėžia investicijų šaltinį ir atsiskaitymo už paslaugas ir energiją klausimus:

Namo šildymo ir (ar) karšto vandens sistemos rekonstravimo pagal privalomuosius reikalavimus ir šių darbų rėmimo tvarka (Žin., 2003, Nr. 75-3481)

12. Savivaldybės institucija, duodama įpareigojimą, gali remti pertvarkymą, nustatyti paramos teikimo sąlygas ir būdą. Paramai gali būti naudojamos savivaldybių institucijų įsteigtų specialiųjų bendrųjų rėmimo fondų, kitų savivaldos rėmimo ar valstybės įgyvendinamų energijos taupymo programų lėšos.

Šilumos tiekimo ir vartojimo taisyklių (Žin., 2003, Nr. 70-3193) 5 skirsnyje yra apibrėžiamos šilumos vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymo sąlygos:

„V. SUTARČIŲ SUDARYMAS

50. Šilumos ir (ar) karšto vandens tiekėjo, pastato savininko, daugiabučio namo buto ar kitų patalpų savininko bei pastato šildymo ir karšto vandens sistemų prižiūrėtojo tarpusavio teisės, pareigos, atsakomybė nustatomos sutartimis:

50.1. šilumos pirkimo-pardavimo sutartimi arba šilumos pirkimo-pardavimo sutartimi su buitinais šilumos vartotojais (toliau – šilumos vartojimo pirkimo-pardavimo sutartimi);

52. Šilumos vartojimo pirkimo-pardavimo sutartis sudaroma tarp šių šalių:

52.1. šilumos tiekėjo ir butų, kitų patalpų savininkų – buitinių šilumos vartotojų;

52.2. pastato savininko ir buitinių šilumos vartotojų.

<...>

59. Šilumos vartojimo pirkimo-pardavimo sutartyse, sudarytose pagal šalių individualiai aptartas sąlygas, privalo būti nurodyta:

<...>

59.3. mokėjimų už suvartotą šilumą buto ar kitų patalpų šilumos įrenginiuose apskaičiavimo būdas, mokėjimo dokumento forma, jo įteikimo būdas ir terminai, atsiskaitymo terminai;

<...>

59.5. šilumos ir šilumnešio kiekių, suvartotų bendruose pastato šilumos įrenginiuose, nustatymo bei mokėjimų už juos butų ir kitų patalpų savininkams apskaičiavimo būdas, mokėjimo dokumento forma, jo įteikimo būdas ir terminai, atsiskaitymo terminai;

<...>

68. Šilumos pirkimo-pardavimo sutartyse, sudarytose pagal šalių individualiai aptartas sąlygas, privalo būti nurodyta:

<...>

68.4. mokėjimų už suvartotą šilumą ir šilumnešį apskaičiavimo būdas, dokumento forma, jo pristatymo būdas ir terminai, atsiskaitymo būdas ir terminai;

68.5. pastato šilumos įrenginių bei jų darbo režimų projektavimo parametrai ir rodikliai.“

Šilumos pirkimo pardavimo sutarčių su buitinais šilumos vartotojais standartinės sąlygos (Žin., 2003, Nr. 70-3201)

IV. ŠILUMOS KAINOS NUSTATYMAS

37. Šilumos ir (ar) karšto vandens kaina nustatoma pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtintą Centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodiką [3.8].

38. Šilumos ir (ar) karšto vandens tiekėjas praneša buitiniam šilumos ir (ar) karšto vandens vartotojui apie pakeistą šilumos ir (ar) karšto vandens kainą atskiru pranešimu kartu paskelbdamas vietinėje spaudoje ir pateikia pakeitimo priežastis ne vėliau kaip prieš mėnesį iki naujos šilumos ir (ar) karšto vandens kainos įsigaliojimo pradžios.

39. Buitinis šilumos ir (ar) karšto vandens vartotojas pasirenka vienanarės arba dvinarės sudėties šilumos ir (ar) karšto vandens kainos formulę teisės aktuose [3.1], [3.8], [3.11] nustatyta tvarka.

40. Kai atsiskaitymuose naudojama dvinarė šilumos ir (ar) karšto vandens kainos sudėtis, buitinis šilumos ir (ar) karšto vandens vartotojas kas mėnesį sumoka šilumos ir (ar) karšto vandens tiekėjui pastovią šilumos ir (ar) karšto

vandens kainos dalį nepriklausomai nuo buitinio šilumos ir (ar) karšto vandens vartotojo suvartoto šilumos ir (ar) karšto vandens kiekio.

41. Šios sąlygos nekeičia šilumos ir (ar) karšto vandens kainos bei kainos formulės, kurios buvo naudojamos iki šių sąlygų įsigaliojimo.

42. Buitinis šilumos ir (ar) karšto vandens vartotojas turi teisę, pateikęs prašymą šilumos ir (ar) karšto vandens tiekėjui prieš vieną mėnesį, nešildymo sezono metu pakeisti atsiskaitymams su šilumos ir (ar) karšto vandens tiekėju naudojamos šilumos ir (ar) karšto vandens kainos formulę. Šilumos ir (ar) karšto vandens kainos formulė gali būti keičiama ne dažniau kaip kartą per vienerius metus ir turi galioti ne trumpiau nei vienerius metus.

Šilumos kaina yra nustatoma pagal Centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodiką (Žin., 2003, Nr. 74-3471). Ši metodika reglamentuoja kainą, kurią gauna šilumos tiekėjas už pateiktą šilumą.

5.1.2 Elektros sektorius

Elektros energetikos įstatymas

„29 straipsnis. Atsiskaitymo garantijos nepriklausomam tiekėjui

Laisvieji vartotojai privalo laiku atsiskaityti su nepriklausomu tiekėju už patiektą elektros energiją. Laisvasis vartotojas, pažeidęs su nepriklausomu tiekėju sudarytą sutartį, nepriklausomo tiekėjo reikalavimu privalo pateikti visų savo prievolių tinkamo įvykdymo užtikrinimą.

36 straipsnis. Elektros energijos rinkos modelis

1. Elektros energijos rinka organizuojama gamintojų, tiekėjų ir laisvųjų vartotojų sutarčių bei kitais Prekybos elektros energija taisyklėse nustatytais būdais, taikant reguliuojamojo trečiosios šalies dalyvavimo principą elektros energijai persiųsti.

2. Standartinės elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių su buitinais vartotojais sąlygas tiekėjų teikimu tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija, suderinusi su Nacionaline vartotojų teisių apsaugos taryba prie Teisingumo ministerijos.

3. Kiekvienas gamintojas ir tiekėjas yra atsakingas už elektros energijos gamybos kiekio, būtino pirkėjų poreikiams patenkinti, ir kiekio, nurodyto elektros energijos pirkimo–pardavimo grafikuose, pirkimo ar pardavimo atitikimą. Balansavimo energijos tiekėjai turi nupirkti arba parduoti balansavimo energiją pagal Prekybos elektros energija taisykles.

4. Laisvieji vartotojai, vadovaudamiesi šio įstatymo nustatyta tvarka, gali pasirinkti bet kurią tiekėją.

5. Perdavimo sistemos operatorius, atlikdamas nacionalinę balansavimo funkciją, derina poreikiams patenkinti būtinus elektros energijos gamybos kiekius su kiekiais, kuriuos nurodė gamintojai ir tiekėjai rinkos operatoriaus pateiktuose grafikuose, sutrikimų ir avarijų atveju koordinuoja gamintojų veiksmus, prekiauja balansavimo ir reguliavimo energija su balansavimo energijos tiekėjais, perka elektros energiją, reikalingą elektros energijos sąnaudoms perdavimo tinkle kompensuoti, teikia viešuosius interesus atitinkančias paslaugas elektros energetikos sektoriuje.“

42 straipsnis. Kainų reguliavimas

1. Gamintojų ir nepriklausomų tiekėjų parduodamos elektros energijos ir rezervinės galios kainos nereguliuojamos, išskyrus atvejus, kai gamintojas ar nepriklausomas tiekėjas užima daugiau kaip 25 procentus rinkos. Gamintojų ir nepriklausomų tiekėjų, kurie užima daugiau kaip 25 procentus rinkos, parduodamos elektros energijos ir rezervinės galios kainų reguliavimo tvarką, taip pat balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarką nustato Komisija.

2. Perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninės elektros energijos kainos reguliuojamos Komisijai nustatant viršutines kainų ribas. Konkretias perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninės elektros energijos kainas ir tarifus nustato ir keičia paslaugos teikėjas.

3. Vartotojų įrenginių prijungimo prie tinklų įkainius tvirtina Komisija, vadovaudamasi vartotojų nediskriminavimo ir tinklų plėtros bei elektros energijos vartojimo efektyvumo principais“

Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės (Žin., 2005, Nr. 120-4328),

„79. Vartotojas su nepriklausomu tiekėju už elektros energiją atsiskaito sutartinėmis kainomis. Su skirstomųjų tinklų operatoriumi ar perdavimo sistemos operatoriumi už elektros energijos persiuntimo paslaugą vartotojas elektros energijos persiuntimo sutartyje numatytais terminais atsiskaito Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo nustatyta tvarka operatorių nustatytomis kainomis ir tarifais.

<...>

45.5. sutartyje nustatytais terminais ir tvarka pagal galiojančias kainas bei tarifus atsiskaityti su operatoriumi ar visuomeniniu tiekėju už patiektą elektros energiją, reaktyviąją energiją, suteiktas elektros energijos persiuntimo ir kitas su tuo susijusias paslaugas ir (ar) galią.“

Elektros energijos kaina yra nustatoma pagal Visuomeninių elektros energijos kainų, visuomeninio tiekimo paslaugos kainos ir jų viršutinių ribų nustatymo metodiką (Žin., 2004, Nr. 135-4924).

Lietuvos Respublikos energetikos sritį reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra nustatyti reikalavimai ar apribojimai trečiosios šalies investavimui į galutinio vartotojo energijos taupymo priemones. Todėl tokie susitarimai yra galimi ir bendruoju atveju tokius susitarimus reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Žin., 2000, Nr. 74-2262) II knyga. Sandoriai ir VI knygos II dalis. Sutarčių teisė.

5.2 Esamos teisinės kliūtys naudoti finansines priemones energijos vartojimo efektyvumo didinimui

Peržiūrėjus pagrindinius energetikos sektorių reglamentuojančius teisės aktus, galima teigti, kad akivaizdžių teisinių kliūčių naudoti finansinius instrumentus energijos vartojimo efektyvumui didinti nėra. Trečiosios šalies finansavimas ir atsiskaitymai jai teisiškai nėra nenumatyti ir aprašyti. Reikia paminėti, kad trečioji šalis (fizinis ar juridinis asmuo), norinti investuoti į energiją vartojančią ūkį gali tai padaryti tiesiog sudarydamas sutartį (nuomos, įgaliojimo ir pan.) su ūkio savininku (galutiniu vartotoju). Tokia sutartimi trečioji šalis išsinuomuoja ūkio savininko energiją vartojančią įrangą ir investuoja į ją (labai panašus pavyzdys sutinkamas Lietuvos šilumos gamybos ir / ar tiekimo įmonėse, kur juridinis asmuo išsinuomuoja šilumos gamybos ir / ar tinklų įrangą ir tiekia energiją galutiniam vartotojui). Tokiu teisiniu keliu fizinis ar juridinis asmuo, tampa tarpininku tarp energijos tiekėjo ir galutinio vartotojo. Investavus į energetinį ūkį (energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones), trečioji šalis tiesiogiai gali sudaryti sutartį jau su energijos tiekėju ir tiesiogiai su juo atsiskaitinėti už suvartotą energiją. Tada galutinis vartotojas už suteiktas paslaugas ir suvartotą energiją atsiskaito trečiajai šaliai pagal sutartyje numatytas sąlygas. Trečioji investavusioji šalis taip pat turi gauti tam tikrą mokestį už suteiktas paslaugas. Dabartinėje teisinėje bazėje toks mokestis nereglamentuojamas, tačiau šį klausimą galima spręsti tiesiogiai sutartimis tarp trečiosios šalies ir galutinio vartotojo. Jose trečioji šalis ir galutinis vartotojas gali tiesiogiai susitarti apie atsiskaitymo formą. Pavyzdžiui, tai gali būti fiksuotas mokestis trečiajai šaliai. Kita atsiskaitymo už suteiktas paslaugas forma galėtų būti energijos vieneto kainos padidinimas galutiniam vartotojui, tačiau tai komplikuotas ir teisiškai sudėtingas būdas.

Apibendrinant galima teigti, kad teisinė galimybė trečiajai šaliai investuoti į energijos vartojimo efektyvumo didinimą yra. Atsiskaitymai už sutaupymus turėtų būti vykdomi ne integruojant atsiskaitymus į energijos tarifą, tačiau reglamentuojant tai atskiromis sutartimis, tarp investuojančios šalies ir galutinio vartotojo.

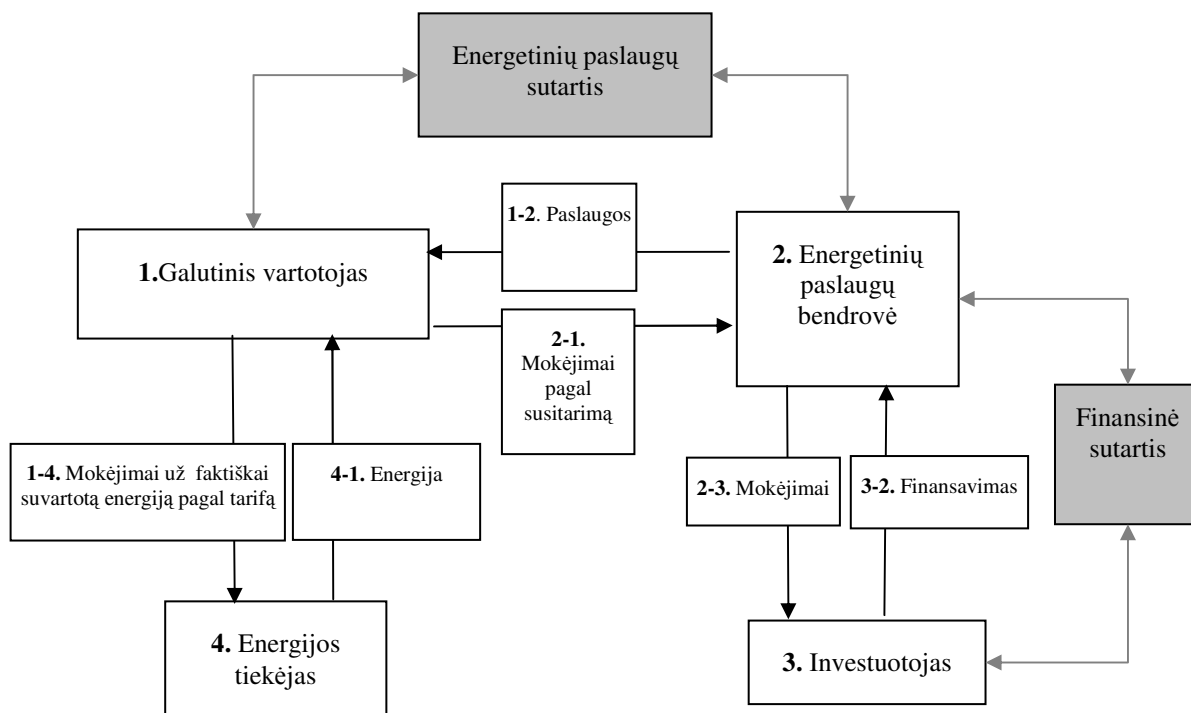
Pagrindinės kliūtys trečiajai šaliai tiesiogiai investuoti į energijos vartojimą didinančius projektus:

- Nėra nei tikslios metodikos nei atitinkamos institucijos, kurių pagalba būtų galima įvertinti energijos vartojimo sumažėjimą po investicijos į energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Todėl yra sudėtingiau susitarti dėl mokėjimų, priklausančių nuo sutaupymų dydžio.

- Teisės aktuose numatytos tik standartinės energijos pirkimo - pardavimo sutarties sąlygos tarp energijos tiekėjo ir galutinio vartotojo. Tai sudaro sąlygas energijos tiekėjui ir galutiniam vartotojui susitarti dėl papildomų sutarties sąlygų.

6. Pasiūlymai energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektų finansavimui

6.1 Energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių finansavimo schemas

3. Pav. Trečiosios šalies investavimo į energijos taupymo priemones schema

1. Galutinis vartotojas

Pati paprasčiausia schema būtų, jei galutinis vartotojas pats investuotų į energijos vartojimo efektyvumą ir taip sumažintų savo išlaidas energijai.

Priežastys, kodėl dažniausiai galutinis vartotojas neinvestuoja į energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones:

- neturi pakankamai lėšų iškart įdiegti reikalingoms priemonėms
- nežino ir netiki, kad gali sutaupyti investuodamas į energijos vartojimo efektyvumo didinimą
- nežino, kokios priemonės didina energijos vartojimo efektyvumą, ir kokios priemonės duoda didžiausią investicijų grąžą
- neturi laiko ieškoti lėšų, reikalingų investicijoms į energijos vartojimo efektyvumo didinimą

Jei vartotojas vis dėlto nusprendžia investuoti į energijos taupymo priemones, jis gali pats ieškoti finansavimo bankuose. Tačiau tam reikia laiko, be to, dažnai bankai nepasitiki ir gali neišduoti paskolos dėl per didelės rizikos. Atsiradęs tarpininkas – trečioji šalis, gali visas šias priežastis išspręsti – pasiūlyti tinkamiausias priemones, apskaičiuoti reikalingas investicijas ir surasti finansavimą.

2. Energetinių paslaugų bendrovė

Energetinių paslaugų bendrovė, tai bendrovė, kuri už tam tikrą mokestį investuoja į energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones pas galutinį vartotoją.

Bendruoju atveju energetinių paslaugų bendrovė gali veikti kaip energijos tiekėjas, tuomet tiekėjas gautų papildomas pajamas už paslaugas, ir taip neprarastų pajamų dėl sumažėjusio energijos vartojimo.

Energetinių paslaugų bendrovė gali būti, pavyzdžiui, įrangos tiekėjas, arba pastato sistemas prižiūrinti bendrovė.

Remiantis [1], energetinių paslaugų bendrovė, veikianti kaip ESCO, Europos šalyse 2005 metų duomenimis dažniausiai buvo nepriklausoma konsultacinė įmonė (apie 62 % visų ESCO bendrovių) arba įrangos gamintojai ir tiekėjai (apie 32 %), ir tik apie 17 % sudarė energijos tiekėjai.

Energetinių paslaugų bendrovė taip pat gali turėti savo lėšų investicijoms į energijos vartojimo efektyvumo priemones. Kreipiantis į bankus bendrovė turi daugiau galimybių gauti paskolą bankuose, kadangi turi daugiau patirties tokiose projektuose, turi daugiau apyvartinių lėšų, gali imtis įvairių priemonių paskolos gražinimui užtikrinti.

3. Investuotojas

Investuotoju gali būti komercinis bankas, įvairūs fondai. Taip pat energetinių paslaugų bendrovė gali investuoti savo lėšomis.

4. Energijos tiekėjas

Kadangi sumažėjus energijos vartojimui mažėja ir energijos tiekėjo pajamos, todėl energijos tiekėjas galėtų teikti papildomas energetines paslaugas. Tokia schema gali būti tinkama savanoriškiems susitarimams tarp energijos tiekėjų ir valstybės institucijų, įgyvendinimui. Energijos tiekėjas iš galutinio energijos vartotojo gautų mokėjimus už suvartotą energijos kiekį pagal tarifą ir kelis metus kas mėnesinius mokėjimus pagal atskirą susitarimą.

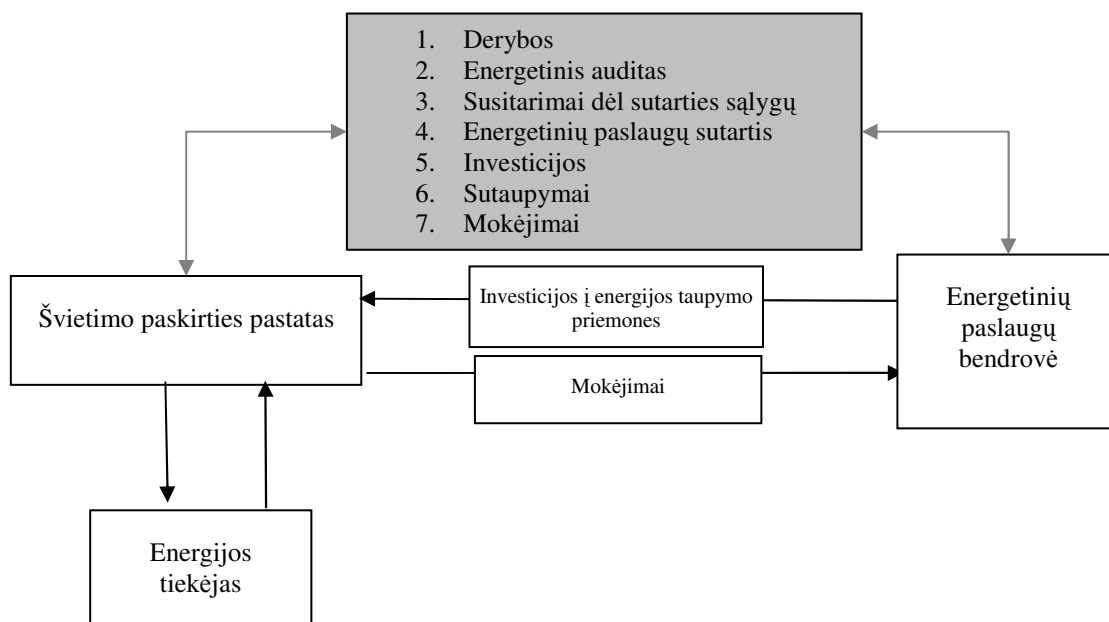
Dabartinėje teisinėje aplinkoje kliūčių energijos tiekėjui teikti papildomas energetines paslaugas nėra. Viena tokių paslaugų galėtų būti investavimas į energijos efektyvumo didinimo priemones. Teisinėje aplinkoje kliūčių energijos tiekėjui gauti pajamų iš tokios veiklos taip pat nėra. Pajamas už suteiktas energetines paslaugas energijos tiekėjas gauna kaip fiksuotą mokestį sutartą laikotarpi. Sutartyje tarp energijos tiekėjo ir vartotojo turi būti numatytos visos sąlygos (šalių teisės ir pareigos, investavimo ir mokėjimų terminai, dydžiai, sprendimai ginčo atveju ir t.t.). Energijos tiekėjas, sudarydamas papildomų energetinių paslaugų sutartį gali būti priskiriamas ESCo įmonių kategorijai. Energijos tiekėjas nėra tiesiogiai suinteresuotas investuoti į energijos vartojimo efektyvumą, nes tokiu atveju jis investuoja į tai, kad būtų sumažintas jo tiekiamos energijos kiekis ir sumažėtų pajamos. Tačiau mažinant galutinio vartotojo išlaidas energijai, padidėja centralizuotai tiekiamos šilumos paslaugos patrauklumas, ir taip būtų sumažinamas galutinių vartotojų nepasitenkinimas. Be to, kaip mokėjimai už energiją viršija galutinio vartotojo mokumo ribą, didėja skolos, ir dėl to energijos tiekėjas patiria tiesioginių nuostolių.

Energijos tiekėjui investuojant į energijos vartojimo efektyvumą užmokestis už suteiktas paslaugas taip pat gali būti mokamas reguliuojant energijos kainą. Jei energijos tiekėjas investuoja į energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir siekia iš to gauti pajamų, jis gali reguliuoti energijos kainą, tačiau tik tiems vartotojams, kurie tiesiogiai jaučia įdiegtų priemonių veikimą. Po investicijų į galutinio vartotojo energijos vartojimo efektyvumo didinimą, energijos kainos tarifas negali įtakoti kitų galutinių vartotojų tarifų, kurie nejaučia energijos vartojimo efektyvumo padidėjimo.

6.1.1 Energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių finansavimo schemos etapų analizė

Šiame skyriuje apžvelgiamas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių finansavimo modelis, kai investuotoja trečioji šalis (energetinių paslaugų bendrovė).

Aptariami atskiri etapai, teisinė aplinka, pagrindinės kiekvieno etapo problemos, pateikiami pasiūlymai pašalinti kliūtis.

4. Trečiosios šalies investavimo į energijos taupymo priemones etapai

Paprastiau nagrinėti atskirus etapus pagal konkretų pavyzdį. Pavyzdyje aptariamas menamas (artimas tipiniams) švietimo paskirties pastatas. Laikoma, kad pastatas statytas 1980 metais. Jis yra 4 aukštų su nešildomu rūsiu, pastato bendras plotas 8630 m², šildomas plotas 6564 m². Priimama, kad pastatas aprūpinamas šiluma iš centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos. Tokio pastato šilumos suvartojimas norminiais metais Vilniaus klimatologinėmis sąlygomis patalpų šildymui ir karšto vandens ruošimui būtų 1198 MWh/metus ir santykinai šildomo ploto vienetui tai sudarytų 183 kWh/(m²•metus).

Išlaidos šildymui skaičiuojamos priimant gyventojams taikomą kainą UAB „Vilniaus energija“ vartotojams (<http://www.regula.lt/index.php?-1531378322>), lygią 14,567 ct/kWh.

1 etapas. Derybos.

Pradinių derybų iniciatorius gali būti tiek galutinis vartotojas, tiek energetinių paslaugų bendrovė. Jei galutinis vartotojas inicijuoja derybas, jis gali prieš tai atlikti energetinį auditą. Energetinių paslaugų bendrovė derybas inicijuoja pasirinktinai, pvz., gali išsiųsti pakvietimus derybomis visų nerenovuoatų pastatų valdytojams ir naudotojams. Šiuo etapu aptariamos energetinio audito atlikimo sąlygos ir terminai. Priklausomai nuo išankstinių susitarimų ir energetinių paslaugų bendrovės lūkesčių, energetinį auditą bendrovė atlieka savo lėšomis arba pastato valdytojo lėšomis. Bet kuriuo atveju, energetinis auditas yra būtina priemonė tolimesnei derybų eigai, galimiems sutaupymams ir investicijų poreikio nustatymui.

Šiame etape turėtų būti pasirašoma sutartis, kurioje nustatomi tokie šalių įsipareigojimai:

Pastato valdytojo: suteikti reikalingus duomenis apie pastatą (arba sudaryti sąlygas šiuos duomenis gauti) energetinio audito atlikimui, apmokėti energetinio audito parengimą (ši sąlyga turėtų būti taikoma, jei nesudaroma energetinių paslaugų sutartis).

Energetinių paslaugų bendrovė: parengti energetinį auditą per susitartą laiko tarpą, perduoti energetinį auditą pastato valdytojo nuosavybėn (ši sąlyga įsigalioja, jei nesudaroma energetinių paslaugų sutartis).

Optimistinio scenarijaus atveju šios pradinės derybos gali užtrukti iki vieno mėnesio laikotarpio.

2 etapas. Energetinis auditas.

Kaip minėta, priklausomai nuo išankstinių susitarimų ir energetinių paslaugų bendrovės lūkesčių, energetinį auditą bendrovė atlieka savo lėšomis arba pastato valdytojo lėšomis.

Energetinis auditas turėtų būti atliekamas per vieną mėnesį. Švietimo paskirties pastatui energetinio audito parengimas vertinamas 5000 – 10000 Lt.

Energetinio audito rezultatas turi būti efektyvumo didinimo priemonių pateikimas, jų energetinis ir ekonominis vertinimas. Energetinis auditas turi identifikuoti optimaliausią investicijų į energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones paketą.

Šiuo metu teisinių reikalavimų energetinio audito turiniui nėra. Todėl galutiniam vartotojui belieka pasitikėti energetinių paslaugų bendrove. Siekiant, kad energetinio audito turinys būtų vienodas, pateikiami visi reikalingi rodikliai, turėtų būti nustatyti standartiniai reikalavimai energetinio audito turiniui. Tai didintų pasitikėjimą rinkoje.

Pavyzdžiui, nagrinėjamame švietimo paskirties pastate vertintos tokios pastato energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės: langų keitimas, lauko durų keitimas, šilumos punkto, šildymo ir karšto vandentiekio sistemų rekonstrukcija, plokščio stogo šiltinimas, išorės sienų ir cokolinės pastato dalies, besiribojančios su išore, šiltinimas, perdangos virš nešildomo rūšio šiltinimas (išorines aitvaras numatoma šiltinti iki norminių reikalavimų), šviestuvų ir lempų keitimas

Lentelė 3. Švietimo paskirties pastato šilumos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių vertinimas

Priemonės	Šilumos sutaupymai			Investicijos, tūkst.litų	Sutaupymai, Litais per metus
	MWh/metus	tne/metus	%		
Langų keitimas	43,7	3,8	4,1	373,2	6366
Lauko durų keitimas	2,0	0,2	0,2	12,6	291
Šilumos punkto, šildymo ir karšto vandentiekio sistemų rekonstrukcija	245,8	21,1	23,1	290,0	35806
Stogo šiltinimas	209,9	18,0	19,7	318,6	30576
Sienų ir cokolinės pastato dalies šiltinimas	226,7	19,5	21,3	819,2	33023
Perdangos virš rūšio šiltinimas	25,2	2,2	2,4	239,4	3671

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones racionaliau įgyvendinti kompleksiskai, tačiau įdiegus visas priemones, investicijos būtų didžiausios, o tuo pačiu ir galutinio vartotojo kasmetiniai mokėjimai. Todėl turėtų būti pasiūlomi ir aptarimai keli būdai. Lentelėje žemiau pateikiami suformuoti du nagrinėjamo pastato renovacijos paketai.

Lentelė 4. Švietimo paskirties pastato renovacijos paketų vertinimas šilumos vartojimo efektyvumo požiūriu

-	I paketas	II paketas
---	-----------	------------

Langų keitimas	x	x
Lauko durų keitimas	x	x
Šilumos punkto, šildymo ir karšto vandentiekio sistemų rekonstrukcija	x	x
Stogo šiltinimas		x
Sienų ir cokolinės pastato dalies šiltinimas		x
Perdangos virš rūšio šiltinimas		x
Šilumos sutaupymai, %	26,4	54,6
Šilumos sutaupymai, MWh/metus	280,9	581,0
Investicijos, tūkst. litų	675,7	2052,9
Sutaupymai, Litalais per metus		

Lietuvoje švietimo paskirties pastatuose vidutinė apšvietimo įrangos galia patalpų ploto vienetui pagal [1] yra 23 W/m². Šiuo metu daugumoje švietimo paskirties pastatuose lempos yra ypač nusidėvėjusios, taigi nagrinėjamas pačių šviestuvų (įrenginių) keitimas naujais su efektyviai energiją vartojančiomis lempomis. Nagrinėjamame tipiniame 8630 m² bendrojo ploto švietimo paskirties pastate, pakeitus visus šviestuvus per metus būtų sutaupoma apie 240 MWh/metus.

Pavyzdžiui, preliminariai šviestuvų keitimas ir lempų keitimas galėtų kainuoti apie 50 tūkst. litų.

Paminėtina, kad vėliau būtų reikalinga keisti tik pačias lempas ir tam reikėtų mažesnių investicijų. Kartu įrengiant ir apšvietimo reguliavimo įrangą, suvartojamos apšvietimui elektros kiekį būtų galima sumažinti dar 5 – 7 %.

Taigi, atlikus energetinį auditą energetinių paslaugų bendrovė nusprendžia, ar tikslinga sudaryti energetinių paslaugų sutartį, priima sprendimus dėl optimaliausio priemonių paketo, bei atsipirkimo laiko.

3 etapas. Susitarimai dėl energetinių paslaugų sutarties sąlygų

Šis etapas gali būti laikomas ilgiausiu ir sunkiausiu etapu, kadangi investuojančiajai šaliai ir galutiniam vartotojui reikia susitarti dėl energetinių paslaugų sutarties sąlygų. Siekiant apsaugoti galutinį vartotoją, gali būti nustatytos rekomendacijos (arba privalomi reikalavimai) tokios sutarties turiniui.

Šiame etape galutiniam vartotojui ir investuojančiajai šaliai reikalinga pasiekti šiuos pagrindinius susitarimus, apimančius kokios energijos vartojimo efektyvumo priemonės bus diegiamos, šių priemonių įdiegimo laiko grafikas ir kitus veiksnius.

4 etapas. Energetinių paslaugų sutartis.

Nustatyti energetinių paslaugų sutarties minimalūs reikalavimai arba rekomendacijos tokios sutarties sudarymui leistų padidinti pasitikėjimą tokiais projektais, sutaupyti laiko sąnaudas ir padėtų galutiniam vartotojui.

5 etapas. Investicijos į energijos taupymo priemones

Žemiau pateikiama keletas investicijų į energijos taupymo priemones, pavyzdžių:

- pastatų šildymas (pvz., nauji efektyvūs katilai, šildymo sistemų atnaujinimas);
- izoliavimas ir vėdinimas (pvz., sienų ertmių ir stogų izoliavimas, dvisluoksniai ir (arba) trisluoksniai langų stiklai, pasyvus šildymas ir vėsinimas bei kt.);
- karštas vanduo (pvz., naujos įrangos montavimas, tiesioginis ir veiksmingas naudojimas patalpoms šildyti, skalbyklės);
- maisto ruošimas ir šaldymas (pvz., nauja efektyvi įranga, šilumos atgavimo sistemos);
- apšvietimas (pvz., naujos efektyvios elektros lemputės ir balastiniai įtaisai, skaitmeninės kontrolės sistemos, judesio detektorių naudojimas apšvietimo sistemose komercinės paskirties pastatuose).

6 etapas. Sutaupymai

Šiame poskyryje aptariami pirminės energijos sutaupymo įvertinimai.

Energijos ir energijos išteklių sutaupymus dėl įdiegtų efektyvumo didinimo priemonių ir energetinių paslaugų galima vertinti keliais būdais.

Energetinis auditas

Tai techniniai skaičiavimai su patikrinimu, paremti tiek faktinių matavimų (prieš ir/ar po priemonių įdiegimo) duomenimis, tiek prielaidomis apie įrangos specifikacijas, darbo režimus ir pan.

Audito rezultatai tampa labai svarbūs, jei mokėjimai vykdomi pagal faktinius sutaupymus. Jei auditą atliks ta pati energetinių paslaugų bendrovė, kuri suinteresuota didesniais mokėjimais, natūraliai gali kilti nepasitikėjimas audito rezultatais. Siekiant patikimumo ir skaidrumo, auditą turėtų atlikti su energetinių paslaugų bendrove nesusijusi įmonė ar konsultantas, arba jei bendrovė pati parengia auditą, audito rezultatai turėtų būti patikrinami ir patvirtinami nepriklausomo eksperto.

Energetinio audito kaina rinkoje siekia 5000-10000 Litų. Energetinio audito parengimas užtruktų nuo 2 iki 4 savaičių.

Techniniai skaičiavimai be patikrinimo

Tai techniniai skaičiavimai, kai neatliekamas patikrinimas (auditas), o sutaupymai nustatomi remiantis prielaidomis apie įrangos specifikacijas, darbo režimus ir pan.

Siekiant skaidrumo ir patikimumo, techninius skaičiavimus taip pat turėtų atlikti su energetinių paslaugų bendrove nesusijusi įmonė ar konsultantas, arba techninių skaičiavimų rezultatai turėtų būti patikrinami ir patvirtinami nepriklausomo eksperto.

Techninių skaičiavimų kaina šiek tiek mažesnė, nei energetinio audito, ir gali siekti 3000-8000 Lt. Technikų skaičiavimų parengimas užtruktų nuo 2 iki 4 savaičių.

Pastato energinio naudingumo klasės pasikeitimas

Kai vertinamas pastato šilumos poreikių (bet ne vėsos ar elektros poreikių) sumažėjimas ir yra žinomos to konkretaus pastato energinio naudingumo klasės prieš ir po priemonių įdiegimo, energijos sutaupymus galima nustatyti iš pastatų energinio naudingumo sertifikatų, kai tokių priemonių poveikis atsispindi sertifikavimo rezultatuose.

Švietimo paskirties pastato energinio naudingumo klasės nustatymas rinkose svyruoja nuo 2000 iki 5000 Lt. Energinio naudingumo klasės nustatymas gali užtrukti iki 2 savaičių.

Panašių atveju žinomi sutaupymo rodikliai

Taip pat energijos sutaupymai galėtų būti apskaičiuojami tik pagrįstais ir pagal atskirą susitarimą atsakingos institucijos ar nesiklausomo eksperto patvirtintais atvejais, pvz. tipinių daugiabučių atveju.

Tipiniai sutaupymo rodikliai

Tokie tipiniai rodikliai, atitinkantys vidutinius energijos sutaupymo rodiklius, būtų nustatyti ir visuotinai patvirtinti. Šie rodikliai galėtų būti dvejopi:

- Absolūtus energijos sutaupymas, kai nustatoma, kiek energijos (Wh, tne) bus sutaupyta įgyvendinus tam tikrą priemonę. Pvz., namų ūkiuose ir visuomeniniuose pastatuose naudojamų elektros imtuvų keitimas, efektyvios elektros lemputės ir balastiniai įtaisai, lauko apšvietimo sistemų renovacija/keitimas, taip pat visos efektyvumo didinimo priemonės transporto sektoriuje.
- Procentinis energijos sutaupymas, kai nustatoma, kiek procentų energijos bus sutaupyta įgyvendinus tam tikrą priemonę, ir pagal žinomą energijos poreikį iki priemonės įdiegimo, apskaičiuojami absoliutūs energijos sutaupymai. Pvz., šildymo, karšto vandens ruošimo, vėdinimo, vėsinimo sistemų renovacija, šilumos atgavimo sistemų diegimas, katilų keitimas/renovacija, šilumos siurblių įrengimas, apšvietimo reguliavimo ir kontrolės sistemos, judesio detektorių naudojimas.

Tokių tipinių sutaupymo rodiklių nustatymas galėtų supaprastinti sutaupymo įvertinimą, sumažinti kainą ir sutaupyti laiko. Toks tipinių sutaupymo rodiklių sąrašas galėtų būti parengtas dažniausiai pasirtaikančioms ir šiuo metu rinkoje aktualiausioms energijos taupymo priemonėms.

Kai kurių energijos taupymo priemonių sukuriamų sutaupymų apskaičiavimo būdai pateikti lentelėje. Grafoje „Sutaupymų vertinimas“ vertinimo būdai surašyti prioriteto tvarka, t.y. jeigu turimi audito rezultatai, kitokio vertinimo atlikti nereikia. Jei audito rezultatų neturima, turėtų būti naudojamos techninių skaičiavimų be patikrinimo rezultatais ir t.t.

Lentelė 5. Energijos taupymo priemonių sukuriamų sutaupymų apskaičiavimo būdai

Priemonių grupė	Priemonė	Sutaupymų vertinimas
Gyvenamųjų pastatų ir paslaugų sektorius		
Pastatų šilumos nuostolių mažinimas Šilumos pritekių mažinimas, kai įrengtos vėsinimo sistemos	Išorinių atitvarų izoliavimas, oro infiltracijos mažinimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • pastato energinio naudingumo klasės pasikeitimas po priemonės įgyvendinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai.
	Šilumos pritekių mažinimas (pvz. langų tamsinimas, žaliuzių įrengimas), kai įrengtos vėsinimo sistemos	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai.

Šildymo, vėsinimo, karšto vandens ruošimo sistemų renovacija/keitimas	Šildymo sistemos renovacija/keitimas Karšto vandentiekio sistemos renovacija/keitimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • pastato energinio naudingumo klasės pasikeitimas po priemonės įgyvendinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai; arba • tipiniai sutaupymo rodikliai (%), kai diegiama tik ši vienintelė priemonė.
	Vėsinimo sistemos atnaujinimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai; • tipiniai sutaupymo rodikliai (%), kai diegiama tik ši vienintelė priemonė.
	Vėdinimo sistemos renovacija/keitimas Šilumos atgavimo sistemų įrengimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai; arba • tipiniai sutaupymo rodikliai (%), kai diegiama tik ši vienintelė priemonė.
	Nauji efektyvūs katilai pas galutinį vartotoją	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • pastato energinio naudingumo klasės pasikeitimas po priemonės įgyvendinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai; arba • tipiniai sutaupymo rodikliai (%), kai diegiama tik ši vienintelė priemonė.
	Šilumos siurbiai pas galutinį vartotoją, kogeneraciniai įrenginiai pas galutinį vartotoją	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai; arba • tipiniai sutaupymo rodikliai (%), kai diegiama tik ši vienintelė priemonė.

Kompleksinė pastato statybinių konstrukcijų ir inžinerinių sistemų renovacija	Kompleksiškai įgyvendinamos priemonės pastatų šilumos nuostoliams mažinti, šilumos pritekams mažinti (kai įrengtos vėsinimo sistemos), šildymo, vėsinimo, karšto vandens ruošimo, vėdinimo sistemų renovacija/keitimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • pastato energinio naudingumo klasės pasikeitimas po priemonės įgyvendinimo (jeigu diegiamos tik priemonės šilumos vartojimui mažinti); • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai.
Efektyvių elektros prietaisų naudojimas	Namų ūkiuose, visuomeniniuose pastatuose naudojami elektros imtuvai	<ul style="list-style-type: none"> • tipiniai sutaupymo rodikliai (tne/(vnt.·metus)).
	Kondensatorių baterijų, skirtų sumažinti reaktyviąją galią, įrengimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai.
	Mažais nuostoliais pasižymintys transformatoriai	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai.
Apšvietimo įrangos renovacijos/keitimas	Naujos efektyvios lemputės ir balastiniai įtaisai	<ul style="list-style-type: none"> • tipiniai sutaupymo rodikliai (tne/(vnt.·metus)).
	Lauko apšvietimo sistemų renovacija/keitimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai; arba • tipiniai sutaupymo rodikliai (tne/(vnt.·metus)).
	Apšvietimo reguliavimo ir kontrolės sistemos, judesio detektorių naudojimas	<ul style="list-style-type: none"> • auditas; arba • techniniai skaičiavimai be patikrinimo; arba • panašių atvejų žinomi sutaupymo rodikliai; arba • tipiniai sutaupymo rodikliai (%).

7 etapas. Mokėjimai

Mokėjimai gali būti kelių tipų:

- ✓ Pagal faktinius sutaupymus.

- ✓ Iš anksto sutarti mokėjimai.

• Mokėjimai pagal faktinius sutaupymus

Faktiniai sutaupymai = Energijos suvartojimas prieš priemonės įdiegimą - Energijos suvartojimas po priemonės įdiegimo

Mokėjimai vykdomi pagal iš anksto sutartą schemą (pavyzdžiui, galutinis vartotojas sumoka 90 % sutaupytos sumos investuotojui), taip pat iš anksto turi būti sutarta dėl būdo faktiniams sutaupymams apskaičiuoti (pavyzdžiui, auditas), mokėjimų periodiškumo.

Investuotojas yra suinteresuotas kuo didesniais sutaupymais, nes nuo jų tiesiogiai priklauso investuotojo pajamos.

Pavyzdžiui, nagrinėjamame švietimo paskirties pastate vertintos tokios pastato energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės: langų keitimas, lauko durų keitimas, šilumos punkto, šildymo ir karšto vandentiekio sistemų rekonstrukcija, plokščio stogo šiltinimas, išorės sienų ir cokolinės pastato dalies, besiribojančios su išore, šiltinimas, perdangos virš nešildomo rūšio šiltinimas (išorines aitvaras numatoma šiltinti iki norminių reikalavimų). Pagal šio investicinio projekto duomenis (pateikiami aukščiau 2 lentelėje sutaupymai, investicijos) pateikiami investicijos atsipirkimo laiko skaičiavimai, kai investuotojui mokama 90 % lėšų nuo sutaupytos energijos pagal esamą kainą. Investuotojo pelno norma 6 %. Skaičiavimai atlikti darant prielaidas: kad šiluminės energijos kaina kasmet kils po 3 ct už kWh; kad sutaupytos energijos kiekis kiekvienais ateinančiais metais yra toks pat (753,3 MWh). Pradinė šiluminės energijos kaina yra 0,212 lt/kWh (http://www.ena.lt/main_informacija_silkainos.htm).

Skaičiavimas, kai investuotojui mokama pagal faktinius sutaupymus pateikiami 6 lentelėje:

Lentelė 6. Projekto investicijų atsipirkimo laiko skaičiavimas, kai mokama priklausomai nuo sutaupytos energijos kiekio

Energijos kaina, lt/kWh	Investicija, tūkst.lt	Investicija su 6% pelno norma, tūkst.lt	Metai	Sutaupyta energija, MWh/metūs	Sutaupymai, tūkst.lt/metūs	Sutaupymai, lt/mėnesį	Sutaupymų dalis (90%) investuotojui, lt/mėn	Vartotojo mėnesinės pajamos	Skola, tūkst.lt
0,21	2053,00	2176,18	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-2176,18
0,24			1	753,00	182,23	15185,50	13666,95	1518,55	-2012,18
0,27			2	753,00	204,82	17068,00	15361,20	1706,80	-1827,84
0,30			3	753,00	227,41	18950,50	17055,45	1895,05	-1623,18
0,33			4	753,00	250,00	20833,00	18749,70	2083,30	-1398,18
0,36			5	753,00	272,59	22715,50	20443,95	2271,55	-1152,85
0,39			6	753,00	295,18	24598,00	22138,20	2459,80	-887,19
0,42			7	753,00	317,77	26480,50	23832,45	2648,05	-601,21
0,45			8	753,00	340,36	28363,00	25526,70	2836,30	-294,88
0,48			9	753,00	362,95	30245,50	27220,95	3024,55	31,77

Skaičiavimai lentelėje atlikti remiantis faktiniais energijos sutaupymais. Iš skaičiavimo matyti, kad projekto atsipirkimo laikas yra 9 metai. Per šiuos 9 metus vartotojo pajamos (sutaupymai) yra apie 245 tūkst. litų.

Lietuvos miestuose šilumos energijos kaina žymiai skiriasi, pavyzdžiui Vilniuje ji yra 0,147 lt/kWh. O Biržuose – 0,212 lt/kWh. Kai energijos kaina didesnė, tai sutaupymų vertė taip pat didesnė ir investicijos atsiperkamumas trumpesnis. Pagal prielaidą, kad šiluminės energijos kaina kasmet auga po 3 ct už kWh, skaičiavimai rodo, kad gyventojų ir investuotojų pajamos dėl sutaupytos energijos kasmet auga.

Mokėjimas pagal faktinius sutaupymus šiuo atveju yra naudingesnis investuotojui, nes jis pasiima didžiąją dalį lėšų iš sutaupymų.

- Iš anksto sutarti mokėjimai

Tokio pobūdžio mokėjimai yra paprastesni. Galutinis vartotojas (investicijos gavėjas) įsipareigoja investuojančiajai šaliai mokėti fiksuotą mokestį sutartą laikotarpį. Laikotarpis ir fiksuota suma yra nustatomi abiem šalims bendradarbiaujant arba remiantis auditu ir investiciniu projektu. Investuotojas nėra suinteresuotas didesniais sutaupymais, nes jo gaunamos pajamos nuo to nepriklauso.

Iš anksto sutartų mokėjimų tipo mechanizmo skaičiavimai pateikti 7 lentelėje. Skaičiavimo prielaidos: sutaupyta energijos kiekis nesikeičia visą laikotarpį (753MWh); pradinė šiluminės energijos kaina 0,212 lt/kWh ir kasmet auga po 3 ct už kWh;

Lentelė 7. Projekto investicijų atsipirkimo laiko skaičiavimas, kai mokamas fiksuotas mokestis.

Energijos kaina, lt/kWh	Investicija, tūkst.lt	Investicija su 6% pelno norma, tūkst.lt	Metai	Sutaupyta energija, MWh/metūs	Sutaupymai, tūkst.lt/metūs	Sutaupymai, lt/mėnesį	Fiksuotas mėnesinis mokestis investuotojui, lt	Vartotojo mėnesinės išlaidos/pajamos	Skola, tūkst.lt
0,21	2053,00	2176,18	0	0,00	0,00	0,00	0,00		-2176,18
0,24			1	753,00	182,23	15185,50	18500,00	-3314,50	-1954,18
0,27			2	753,00	204,82	17068,00	18500,00	-1432,00	-1732,18
0,30			3	753,00	227,41	18950,50	18500,00	450,50	-1510,18
0,33			4	753,00	250,00	20833,00	18500,00	2333,00	-1288,18
0,36			5	753,00	272,59	22715,50	18500,00	4215,50	-1066,18
0,39			6	753,00	295,18	24598,00	18500,00	6098,00	-844,18
0,42			7	753,00	317,77	26480,50	18500,00	7980,50	-622,18
0,45			8	753,00	340,36	28363,00	18500,00	9863,00	-400,18
0,48			9	753,00	362,95	30245,50	18500,00	11745,50	-178,18
0,51			10	753,00	385,54	32128,00	18500,00	13628,00	43,82

Šis skaičiavimas atliktas pagal tokį scenarijų: šiluminės energijos vartotojas sutaria su investuotoju dėl fiksuotos sumos, kurią mokės investuotojui tam tikrą laikotarpį kiekvieną mėnesį (18500 lt).

Pagal 7 lentelės skaičiavimus, matyti, kad tokia investicija atsipirks po 10 metų. Dėl energijos kainos didėjimo kasmet sutaupyta lėšos taip pat didėja. Pirmus du metus šilumos ūkio savininkas turės daugiau nuostolių nei pelno, tačiau jau nuo 4 projekto gyvavimo metų fiksuotas mokestis investuojančiajai šaliai taps mažesnis už gaunamas pajamas iš energijos sutaupymų. Per visą projekto gyvavimo laikotarpį vartotojo pajamos (sutaupymai) yra apie 455 tūkst. litų.

Energetinių paslaugų įvykdymo laiko grafikas

Etapas	Įvykdymo laikotarpis, mėnesiais					
	1	2	3	4	5	6
1. Derybos	1					
2. Energetinis auditas		1				
3. Susitarimai dėl sutarties sąlygų			1-2			
4. Energetinių	Iki sutarties sudarymo 4 mėn.					

paslaugų sutartis						
5. Investicijos				1-6		
6. Sutaupymai	Priklausomai nuo įdiegtos priemonės, sutaupymų laikotarpis nuo 1 iki 10 metų					
7. Mokėjimai	Priklausomai nuo susitarimo, tačiau neturėtų viršyti 5 metų. Priešingu atveju investicija nepatraukli					

7. Daugiabučių namų modernizavimo programa

Daugiabučių namų modernizavimo programa (toliau Programa) įgyvendinama nuo 2004 m., kai Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. rugsėjo mėn. 23 d. nutarimu Nr. 1213 (Žin., 2004, Nr. 143-5232; 2005, Nr. 78-2839) patvirtino Daugiabučių namų modernizavimo programą. Ši Programa yra vienas iš instrumentų įgyvendinant Lietuvos būsto strategiją (Žin., 2004, Nr. 13-387). Joje numatyta, kad iki 2020 metų turi būti atnaujinti ir pagal galimybes bei ekonominį tikslumą modernizuoti esami daugiabučiai namai, jų inžinerinė techninė įranga. Numatoma šiluminės energijos santykinės sąnaudas, skaičiuojamas būsto naudingojo ploto vienetui, sumažinti iki 30 procentų.

Svarbiausias Programos tikslas – padėti daugiabučių namų savininkams modernizuoti tokius namus, didinti energijos vartojimo efektyvumą, mažinti šildymo išlaidas ir užtikrinti mažas pajamas gaunančioms šeimoms palankias sąlygas modernizuoti daugiabučius namus, kuriuose jos gyvena.

7.1 Programos dalyviai ir įgyvendinimas

Šiuo metu Programos įgyvendinime tiesiogiai dalyvauja tokios šalys:

- Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija;
- Programą įgyvendinanti institucija Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra (toliau – Agentūra);
- Kreditų draudimo paslaugas ar paskolų garantijas teikianti įmonė Būsto paskolų draudimas (toliau – draudikas);
- Komerciniai bankai ir kitos kredito (finansavimo) įstaigos (toliau - bankai);
- Daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkai (toliau – daugiabučio namo savininkai), įsteigę ir įstatymų nustatyta tvarka įregistravę Bendriją ar sudarę Jungtinės veiklos sutartį;
- Konsultantai – konsultavimo-projektavimo įmonės, fiziniai asmenys, turintys teisę atlikti namo energinius auditus bei technines apžiūras ir investicijų projektus;
- Rangos darbus atliekančios organizacijos (toliau - rangovai).

7.1.1 Aplinkos ministerija

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija yra atsakinga už Programos priežiūrą bei įgyvendinimą ir jos vykdymui skirtų valstybės biudžeto asignavimų valdymą. Ministerija:

- rengia ir tvirtina (kartu su Finansų ministerija) Valstybės paramos daugiabučiams namams modernizuoti teikimo ir investicinių projektų energinio efektyvumo nustatymo taisyklės (toliau – Taisyklės) (Žin., 2005, Nr. 102-3792).
- numato Programos vykdymą ministerijos Strateginiame veiklos plane ir planuoja priemones bei lėšas, būtinas Programai įgyvendinti;
- sudaro sutartis su Agentūra dėl Programos įgyvendinimo ir valstybės paramos daugiabučiams namams modernizuoti administravimo;
- atlieka nuolatinę Programos vykdymo priežiūrą ir vertinimą, sudarydama Programos priežiūros komitetą iš suinteresuotų ministerijų bei nevyriausybinių organizacijų atstovų, ir tvirtina šio komiteto darbo reglamentą;
- vykdo Programai skirtų valstybės biudžeto lėšų panaudojimo kontrolę. Atsako, kad valstybės išipareigojimai neviršytų valstybės biudžete numatytų asignavimų.

7.1.2 Programą įgyvendinanti institucija

Programą įgyvendina Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra, kuri:

- parengia metodinius reikalavimus investicijų projektams bei jų įgyvendinimo procedūras ir suderina su Aplinkos ministerija;
- pasirašo Programos įgyvendinimo sutartis su draudikais ir bankais;

- konsultuoja butų ir kitų patalpų savininkus bei jų įgaliotus atstovus pasirengimo dalyvauti Programoje ir jos įgyvendinimo techniniais, finansiniais bei organizaciniais klausimais;
- vertina parengtų investicijų projektų bei rangos darbų pirkimų atitikimą Programos ir Taisyklių reikalavimams;
- draudikams ar paskolų garantijas teikiančioms įmonėms (organizacijoms) ir bankams teikia investicijų projekto įvertinimo išvadas;
- Taisyklių nustatyta tvarka administruoja valstybės teikiamą paramą;
- nustato, ar atlikti rangos darbai atitinka investicijų projekte numatytus bei jų priėmimo–perdavimo akte nurodytus darbus;
- organizuoja Programos įgyvendinimo monitoringą ir įvertinimą, kiekvienais metais rengia ataskaitas apie jos įgyvendinimą ir pateikia jas Aplinkos ministerijai;
- rengia ir įgyvendina visuomenės informavimo programas;
- vykdo kitą su Programos įgyvendinimu susijusią veiklą.

Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra turi teisę gauti iš Programos dalyvių dokumentus bei duomenis, susijusius su Programos įgyvendinimu, išskyrus konfidencialią informaciją.

7.1.3 Kreditų draudimo paslaugų įmonė

Draudikai ar paskolų garantijas teikiančios įmonės:

- priima prašymus dėl kreditų draudimo (garantijų suteikimo);
- vertina investicijų projektus ir kredito gavėjų mokumą;
- išduoda sutikimą dėl draudimo (garantijų suteikimo);
- sudaro kreditų draudimo (garantijų suteikimo) sutartis.

Kredito draudimo sutartis yra pasirašoma tarp kredito gavėjo ir kreditų draudimo įmonės.

7.1.4 Komerciniai bankai

Bankai teikia kreditus investicijų projektų įgyvendinimui. Bankai:

- priima prašymus dėl kreditų suteikimo;
- vertina investicijų projektus ir kredito gavėjų mokumą;
- teikia kreditus pagal bankų nustatytas kreditų teikimo ir su Programos reikalavimais suderintas taisykles.

Šia Programos įgyvendinimo šalimi (investuotoja) gali būti tik ta institucija, kuri teikia kreditus daugiabučių namų modernizavimui ne didesne kaip 2,9 procento marža. Teikiamas kreditas negali būti didesnis kaip 95 procentai visos investicijų sumos.

7.1.5 Daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkai

Investicijų projektų tiesioginės naudos gavėjai yra daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkai, įsteigę ir įstatymų nustatyta tvarka įregistravę bendriją ar sudarę jungtinės veiklos sutartį bei bendrijos įstatų ar jungtinės veiklos sutartyje nustatyta tvarka priėmę sprendimą dėl jo įgyvendinimo. Projektą administruoja investicijų projekto administratorius, kuriuo gali būti Bendrijos valdyba ar Bendrijos pirmininkas, arba jungtinės veiklos sutartimi įgaliotas fizinis arba juridinis asmuo. Administratorius organizuoja investicinio projekto parengimą, įgyvendinimą ir valdymą bendradarbiaudamas su kitais Daugiabučių namų modernizavimo programos dalyviais.

7.1.6 Konsultantai

Šią šalį atstovauja konsultavimo – projektavimo įmonės, fiziniai asmenys, turintys teisę vykdyti namo energinius auditus bei technines apžiūras. Ši šalis:

- atlieka namo energinį auditą;
- atlieka namo technines apžiūras;
- parengia investicijų projektą.

Rengiant investicijų projektą yra įvertinama bendroji pastato ir inžinerinių sistemų būklė, teikiami siūlymai diegti modernizavimo priemonės energijos vartojimo efektyvumui didinti, vertinamos investicijos, jų atsiperkamumas bei nustatomas finansavimo šaltinis.

7.1.7 Rangovai

Investicijų projektuose numatytus darbus atlieka rangos organizacijos, kurios parenkamos konkurso tvarka. Dokumentaciją rangos darbų konkursui yra rengiama specialisto, kuris turi bet kurios statybos techninės veiklos srities vadovo kvalifikaciją. Rangos darbų pirkimus vykdo Projekto administratorius. Kvietimai dalyvauti rangos darbų pirkimo konkurse ir kita parengta rangos darbų pirkimo konkursinė medžiaga išsiunčiama rangos darbus atliekančioms organizacijoms, kurios per nurodytą terminą pateikia pasiūlymus. Rangos darbų pirkimas pradedamas organizuoti tik gavus Agentūros patvirtinimą apie galimybę gauti valstybės paramą.

7.1.8 Programos įgyvendinimas

Pagrindinės dalyvaujančių Programoje institucijų funkcijos, darbų ir atsakomybės pasiskirstymas pateikiamas 8 lentelėje

Lentelė 8. Pagrindinės institucijų, dalyvaujančių įgyvendinant Programą, funkcijos

Bendrija/ Jungtinės veiklos sutarties įgaliotas asmuo	Agentūra	Draudikas/paskolų garantijas teikiančios įmonės (organizacijos)	Bankas	Konsultantas	Rangovas
	Pasirašo Programos įgyvendinimo sutartis				
	Konsultuoja Projekto administratorius, Daugiabučių namų savininkus pasirengimo dalyvauti Programoje ir jos įgyvendinimo techniniais, finansiniais bei organizaciniais klausimais				
Užsako Investicijų projekto rengimą ir priima sprendimą dėl projekto įgyvendinimo	Per 10 darbo dienų įvertina Investicijų projektą ir priima sprendimą dėl projekto atitikties reikalavimams	Priima sprendimą dėl kredito draudimo (garantijų suteikimo)	Priima sprendimą dėl kredito suteikimo	Atlieka energinį auditą, rengia Investicijų projektą	

Rengia darbų pirkimo konkursinius dokumentus	Tikrina parengtos rangos darbų konkurso dokumentacijos atitiktį Reikalavimams, patvirtina, kad bus teikiama valstybės parama.			Rengia techninį projektą (jeigu reikia) ir teikia pagalbą ruošiant pirkimo konkursinius dokumentus	
Skelbia darbų pirkimo konkursą					Ruošia ir teikia pasiūlymus darbams atlikti
Išrenka konkurso nugalėtoją	Peržiūri ir priima sprendimus dėl pirkimo dokumentų atitikties Reikalavimams. Pritaria konkurso rezultatams			Konsultuoja vertinant pasiūlymus	
Pasirašo rangos ir techninės priežiūros sutartis				Pasirašo techninės priežiūros sutartį	Pasirašo rangos sutartį
Pasirašo sutartis su Banku ir Draudiku/ paskolų garantijas teikiančia įmone (organizacija) (jeigu reikia), apmoka pradinį įnašą, draudimo (garantijų suteikimo) mokesčių	Per 7 darbo dienas išnagrinėja prašymus dėl pradinio įnašo ir draudimo išlaidų, tenkančių nepasiturinčioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) apmokėjimo, nustato suteiktinos paramos dydį	Pasirašo kredito draudimo (garantijų suteikimo) sutartį	Pasirašo kredito sutartį		
Priima atliktus darbus				Atlieka techninę priežiūrą, priima darbus	Priduoda atliktus darbus
Kreipiasi dėl paramos suteikimo Investicijų projektui	Per 7 darbo dienas išnagrinėja prašymus dėl valstybės paramos suteikimo, nustato suteiktinos paramos dydį.				
Apmoka už atliktus darbus					
Gražina kreditą, moka palūkanas ir draudimo/garantijų įmokas		Gauna draudimo/ garantijų įmokas	Gauna kredito dalį ir palūkanas		
Teikia Agentūrai dokumentus bei duomenis, susijusius su Investicijų projekto įgyvendinimu, reikalingus Programos monitoringui	Organizuoja Programos įgyvendinimo monitoringą ir įvertinimą				

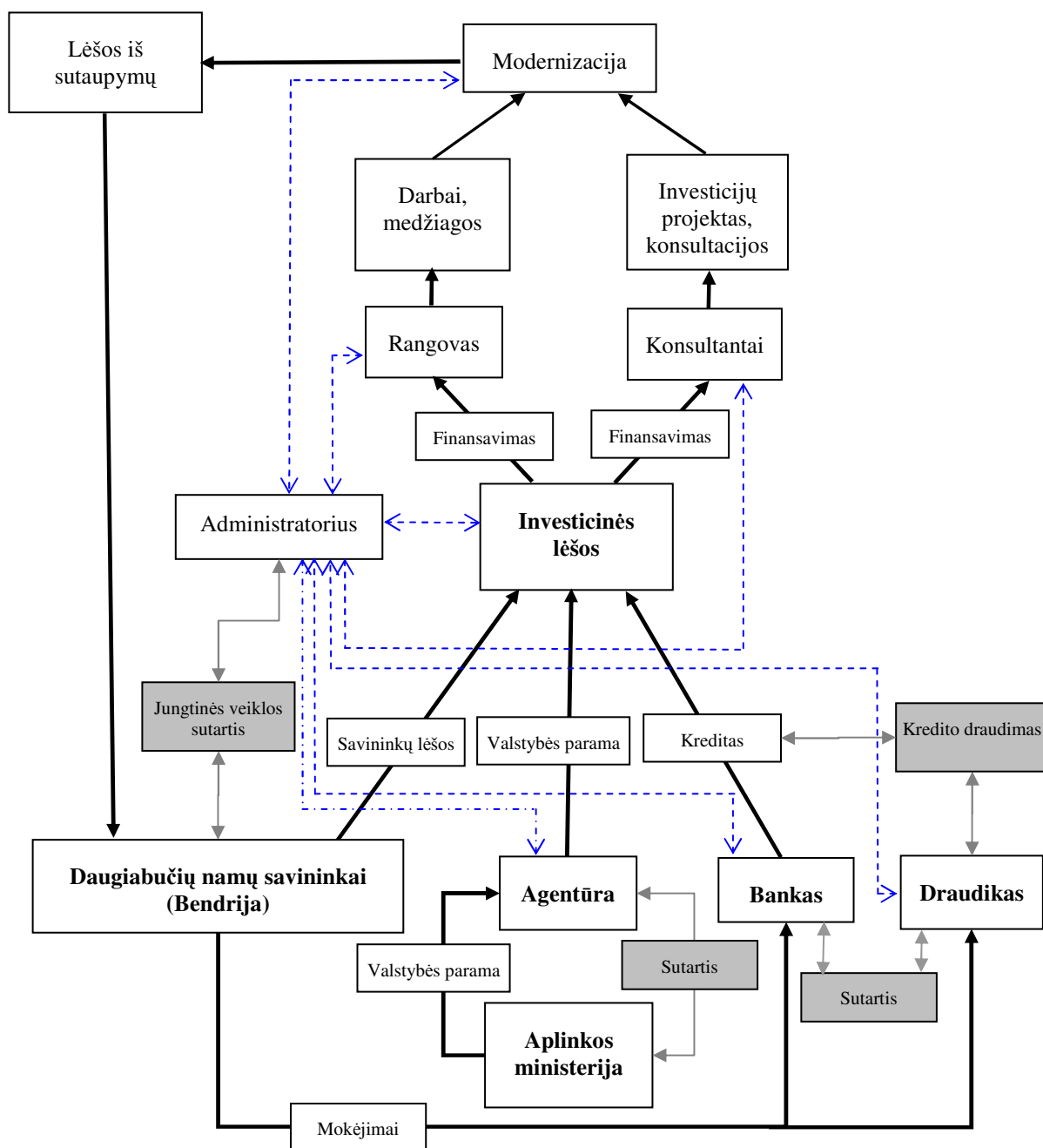
Programos įgyvendinimas finansuojamas Daugiabučių namų savininkų nuosavomis lėšomis, bankų, savivaldybių, valstybės biudžeto ir kitomis lėšomis.

- Daugiabučio namo savininkai, įgyvendinantys Investicijų projektus, vykdomus pagal Programą, savo lėšomis turi apmokėti pradinį įnašą, ne mažesnę kaip 5 procentų nuo numatytos investicijų sumos ([Žin., 2007, Nr. 92-3716](#)).
- Bankai teikia kreditus Investicijų projektų įgyvendinimui. Suteikiamo kredito dydis negali viršyti 95 procentų investicijų sumos ([Žin., 2007, Nr. 92-3716](#)).
- Valstybės biudžeto lėšomis teikiama valstybės parama daugiabučiams namams modernizuoti gali būti iki 50 procentų visos investicijų sumos priklausomai nuo sąlyginio energinio efektyvumo rodiklių sumos ([Žin., 2007, Nr. 25-950](#)).

7.2 Programos veikimo mechanizmas

Nuo Daugiabučių namų modernizavimo programos pradžios Būsto ir urbanistinės plėtros agentūra patvirtino 470 investicijų projektų: 196 iš jų – jau įgyvendinti, pagal 44 projektus dar atliekami darbai, likusieji ruošiami įgyvendinimui. Į daugiabučių namų modernizavimą jau investuota beveik 102 mln. litų (2007 m. lapkričio 15 d. duomenimis, skelbiamais <http://www.vtv.lt/naujienos/nekilnojamasisturtas/daugiabuciu-gyventojai-musa-rekordus-busto-modernizavimo-pr-4.html>).

Programos įgyvendinimo mechanizmas pavaizduotas schemeje (žr. pav. žemiau)

5. Daugiabučių namų modernizavimo programos įgyvendinimo schema

Schemoje pateikiamas Daugiabučių modernizavimo programos veikimas ir ryšys tarp kiekvieno jos dalyvio. Juodomis rodyklėmis vaizduojami pinigų srautai tarp dalyvių. Mėlyna spalva pažymėtos punktyrinės linijos rodo organizacinį ryšį tarp administratoriaus ir kitų Programos dalyvių. Ryšių prioritentinė tvarka apibrėžiama Taisyklėse. Pagrindinis projekto įgyvendinimo organizatorius ir vykdytojas yra administratorius, kuris koordinuoja, prižiūri visų dalyvių veiklą. Tokia principinė schema rodo, kad visą projekto įgyvendinimo atsakomybę prisiima administratorius. Nuo efektyvios administratoriaus veiklos priklauso Programos įgyvendinimas.

7.2.1 Kliūtys programos įgyvendinimui

Daugiabučių namų gyventojų bendrija, nusprendusi dalyvauti modernizacijos programoje, dažniausiai projekto administratoriumi deleguoja atstovą iš bendrijos. Atstovas ne visada turi pakankamai žinių ir kvalifikacijos kaip administruoti projektą. Taip pat nėra apibrėžtas jo darbo užmokestis. Bendrija gali samdyti ir trečiąją šalį modernizacijos projekto administravimui, tačiau to nedaro, nes bendrijai reikia finansuoti jos darbą.

Kaip jau minėta, administratorius atstovauja bendriją visose Programoje dalyvaujančiose institucijose, todėl investicijų projekto įgyvendinimas, jo sparta, galima teigti, tiesiogiai susijęs su administratoriaus efektyvia veikla.

Tiesioginių kliūčių Daugiabučių namų modernizavimo programą įgyvendinti nėra, tai įrodo jau įgyvendintų projektų skaičius. Tačiau jos veikimo mechanizmas nėra visiškai efektyvus. Egzistuoja tokios kliūtys, kurios stabdo ir vilkina modernizaciją:

- Investicijų projekto administratoriaus (jei jis yra iš pačios bendrijos) žinių apie energetiką bei Programos finansavimą bei kvalifikacijos trūkumas. Taip pat atsakomybės prisiėmimo baimė.
- Bendrijos nenoras samdyti trečią šalį projekto administravimui. Bendrija nėra suinteresuota mokėti papildomų lėšų už darbą, kurį, dažniausiai manoma, gali atlikti pati bendrija.
- Investicijų projekto administratoriaus motyvacijos trūkumas. Programos įgyvendinime nenumatomos administratoriaus pajamos (kiek ir kas jam moka už darbą).
- Dėl didelio dalyvio skaičiaus atsiranda „nesusikalbėjimas“, duomenų iškraipymas ir atsakomybės pasiskirstymo stoka.
- Pačių gyventojų pasyvumas ir žinių trūkumas.

Aukščiau išvardinti trūkumai stabdo Daugiabučių namų modernizavimo programą. Aukščiau išvardintos kliūtys gali būti šalinamos didinant administratoriaus darbo efektyvumą. Todėl Programos veikimo mechanizme siūloma daryti tokius pakeitimus, kurie leistų padidinti administratoriaus darbo efektyvumą. Pagrindiniai pakeitimai, kurie turėtų būti atlikti yra susiję su administratoriaus kvalifikacija, administratoriaus darbo užmokesčiu ir administratoriaus motyvacija.

7.2.2 Siūlymai tobulinti programos įgyvendinimą

Kaip jau minėta, viena iš egzistuojančių problemų – neefektyvus administratoriaus darbas. Siūloma apibrėžti projekto administratoriaus darbo užmokestį. Lėšas šiam tikslui siūloma skirti iš valstybės teikiamos paramos. Pavyzdžiui, administratoriaus darbo užmokestis galėtų būti priklausomas nuo:

- *Modernizuojamo pastato.* Gali būti skiriama tam tikra fiksuota suma vienam modernizuojamam daugiabučiam namui.
- *Investicijos sumos.* Gali būti skiriama procentinė dalis nuo projekto investicijų sumos arba tik valstybės paramos sumos.
- *Modernizacijos projekto apimties.* Gali būti skiriamas užmokestis priklausomai nuo daugiabučio namo dydžio (kvadratūros, kubatūros) arba viso laiko reikalingo daugiabučio namo modernizacijos administravimui.
- *Modernizacijos projekte įgyvendinamų priemonių.* Užmokestis gali būti skiriamas priklausomai nuo konkrečiai atliktų administratoriaus darbų.

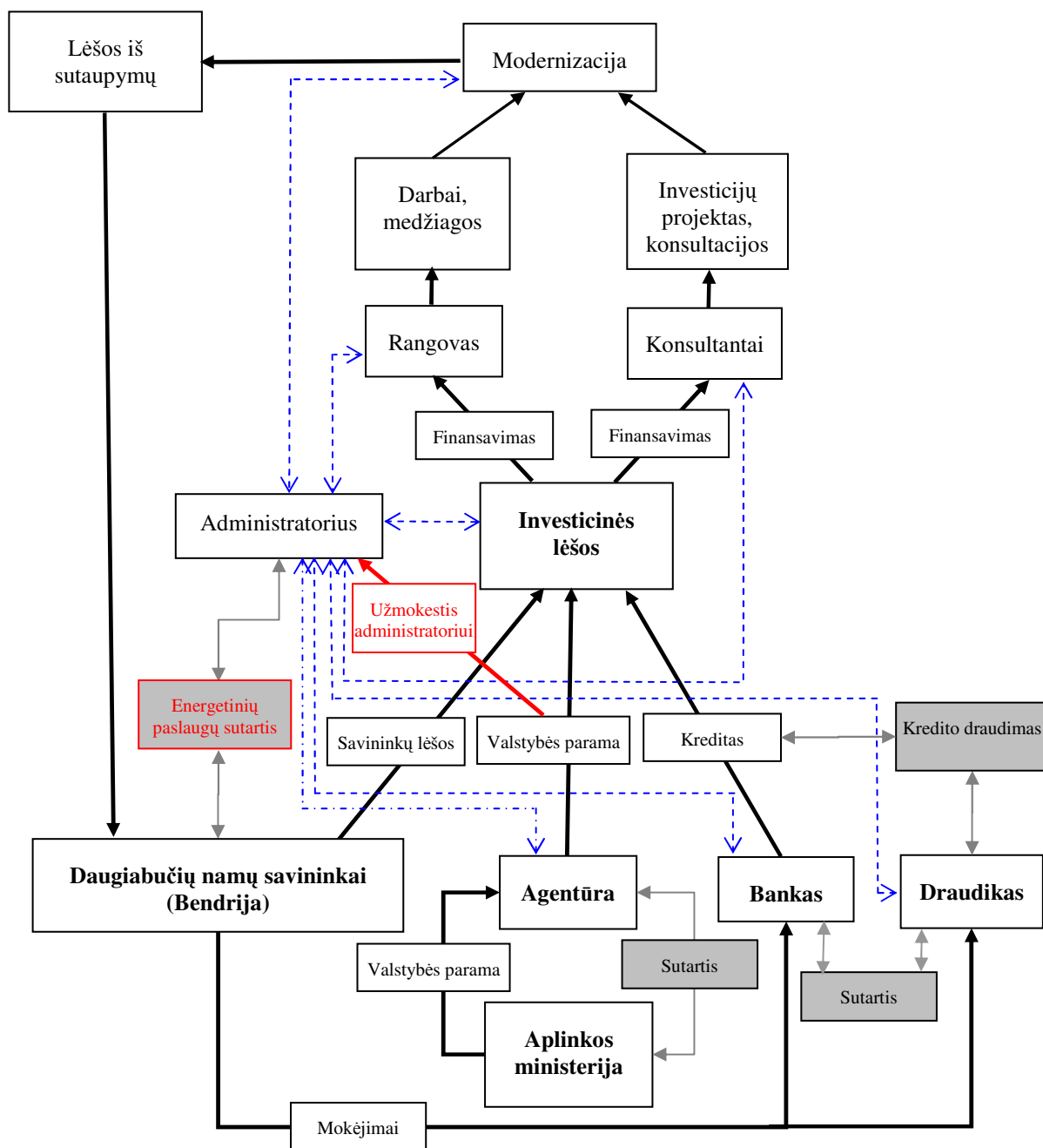
Valstybės subsidijuojama projekto administratoriaus veikla modernizacijos projektuose leistų kvalifikuotam ir pakankamai žinių turinčiam fiziniam ar juridiniam asmeniui dalyvauti modernizacijos projekto įgyvendinime. Taigi, investicijų projektą galėtų administruoti:

- Konsultantai (jie jau dalyvauja šioje programoje rengiant auditą ir investicijų projektą);
- Inžinerinės įmonės, kurios turi patirties panašioje veikloje;
- Kiti fiziniai ar juridiniai asmenys, turintys kvalifikaciją tai atlikti.

Taip pat toks pakeitimas palengvintų daugiabučių namų gyventojų bendrijos darbą. Pagrindinis jos rūpestis taptų tik susirasti kvalifikuotą administratorių ir pasirašyti su juo energetinių paslaugų sutartį.

Taip pat reikėtų užtikrinti teisingų duomenų apie energijos suvartojimus ir inžinerinių sistemų būklę pateikimą konsultantams, kurie rengia investicijų projektą. Pagal šiuo metu veikiančią Programos mechanizmą konsultantai tiesiogiai nėra atsakingi už priemonių, numatytų investiciniame projekte įdiegimą. Programos administratorius turi glaudžiai bendradarbiauti su konsultantais visose projekto įgyvendinimo etapuose ir teikti jiems duomenis apie energetinių sistemų būklę. Efektyviausia būtų, jei energinį auditą atliktų ir visą projektą administruotų ta pati institucija.. Tokiu būdu visa projekto įgyvendinimo procedūra būtų atiduota konsultacinėms (inžinerinėms) įmonėms ir jie būtų suinteresuoti kokybiško darbo atlikimu nuo projekto pradžių iki įgyvendinimo.

Principinis Programos įgyvendinimo mechanizmas su pakeitimais pateiktas schemeje:

6. Daugiabučių namų modernizavimo programos įgyvendinimo schema, kai administratoriaus funkcijas vykdo konsultacinė įmonė

Mėlynos spalvos punktyrinė linija žymi organizacinę ryšį tarp administratoriaus ir visų kitų Programos dalyvių. Šių ryšių prioritetinė tvarka yra paskirstoma pagal Taisykles. Pakeitimai scheme pateikti raudona spalva pažymėtomis rodyklėmis. Pagrindinis pakeitimas, kuris paspartintų ir efektyviau padėtų įgyvendinti Daugiabučių modernizacijos programą yra užmokesčio administratoriui numatymas iš valstybės paramos lėšų (šios lėšos gali būti skiriamos ne tik iš paramos šiai programai, bet ir kitoms reikmėms numatytų valstybės lėšų). Šiuo atveju sudaroma nebe jungtinės veiklos sutartis tarp butų savininkų, tačiau energetinių paslaugų sutartis tarp savininkų ir trečiosios šalies.

7.2.3 Siūlymų įgyvendinimas

Kad Programos veikimo mechanizmas veiktų su tokiais pakeitimais, reikalinga:

- Numatyti ir įteisinti pakeitimus dėl lėšų iš valstybės paramos paskirstymo (tam tikra dalis turėtų būti skiriama projekto administratoriui);
- Patvirtinti energetinių paslaugų sutarties tarp administruojančiosios šalies ir daugiabučio namo gyventojų arba bendrijos rekomendacinę formą;
- Informuoti galinčius administruoti energetinius subjektus, gyventojus, bendrijas ir visus Programos dalyvius apie pakeitimus.

Toks žingsnis leistų liberalizuoti galinčių administruoti Programą ūkio subjektų rinką. Dėl šios priežasties Daugiabučių namų modernizavimo programa būtų efektyviau įgyvendinama. Taip pat potencialūs administratoriai bus suinteresuoti administruoti pastatus ir ieškos galimybių tai padaryti, o tuo pačiu skleis informaciją apie savo paslaugas ir modernizacijos programą.

Administratoriaus ir gyventojų / bendrijos sutarties galiojimas yra apibrėžiamas sutartyje. Sutartis turėtų galioti tol kol, vykdoma renovacija. Po renovacijos projekto sutartis nutraukiama.

7.2.4 Energetinių paslaugų sutarčių pavyzdžiai

Šiame skyrelyje pateikiami energetinių paslaugų sutarčių pavyzdžiai, kurios galėtų būti naudojamos tarp modernizacijos projekto administratoriaus ir gyventojų ar bendrijos arba tarp ūkio savininko ir energetines paslaugas teikiančio asmens (fizinio arba juridinio).

Sutarties pavyzdys Nr. 1 gali būti naudojama, nepriklausomai nuo to, ar administratoriaus paslaugos finansuojamos iš bendrijos lėšų, ar iš valstybės paramos lėšų.

Energetinių paslaugų sutartis (Pvz. Nr. 1)

1. Sąvokos ir sutrumpinimai

- 1.1. *Energetinės paslaugos* – fizinė nauda, naudingumas ar gerovė, sukuriami sujungus energiją su energetiškai efektyvia technologija ir (arba) veiksmu, kuris gali apimti eksploatavimą, priežiūrą ir kontrolę, būtiną teikiant paslaugą, kuri teikiama pagal sutartį ir buvo įrodyta, kad įprastinėmis sąlygomis dėl jos atsirado patikrinamas ir išmatuojamas ar apskaičiuojamas energijos vartojimo efektyvumo padidėjimas arba pirminės energijos sutaupymas (pagal direktyvą 2006/32/EB).
- 1.2. *Daugiabučio namo savininkų bendrija* (toliau – Bendrija) – ne pelno organizacija, įgyvendinanti šio namo patalpų savininkų bendrąsias teises, pareigas ir interesus, susijusius su namo bendrojo naudojimo naudojimo objektų ir įstatymų nustatyta tvarka namui priskirto žemės sklypo valdymu, naudojimu, priežiūra ir tvarkymu. Bendrija yra juridinis asmuo. (Žin., 2000, Nr. 56-1639).
- 1.3. *Bendrojo naudojimo objektai* - bendroji dalinė daugiabučio namo savininkų nuosavybė. Tai yra: bendrosios konstrukcijos (pagrindinės daugiabučio namo laikančiosios ir kitos konstrukcijos); bendroji inžinerinė įranga (daugiabučio namo vandentiekio, kanalizacijos, dujų, šilumos, elektros, telekomunikacijų ir rodmenų tinklai, ventiliacijos kameros, vamzdynai ir angos, šildymo radiatoriai ir visa kita inžinerinė įranga esanti daugiabutyje ar aptarnaujanti daugiabutį); bendrojo naudojimo patalpos (daugiabučio namo laiptinės, holai, koridoriai, galerijos, palėpės, sandėliai, rūšiai, pusrūšiai ir kitos patalpos, jei jos nuosavybės teise nepriklauso atskiriems patalpų savininkams ar tretiesiems asmenims). (Žin., 2000, Nr. 56-1639)
- 1.4. *Paslaugų teikėjas* – fizinis ar juridinis asmuo, vartotojo įrenginiui ar vartotojo patalpose teikiantis energetines paslaugas ir (arba) kitas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir tuo būdu prisiimantis tam tikro masto finansinę riziką. Mokėjimas už suteiktas paslaugas (visiškai arba iš dalies) grindžiamas tuo, kiek padidėjo energijos vartojimo efektyvumas ir kiek buvo laikomasi kitų susitartų įvykdymo kriterijų (pagal direktyvą 2006/32/EB „energetinių paslaugų bendrovės“ sąvoką).
- 1.5. *Paslaugų gavėjas* – daugiabučio namo savininkai (gyventojai) arba jų įgaliotas atstovas (gali būti Bendrija).
- 1.6. *Energijos taupymo priemonės* – priemonės, kurios mažina energijos išteklių ir/ar energijos suvartojimą pastate (sienų, stogo šiltinimas, langų keitimas, inžinerinių sistemų automatizavimas, renovacija ir pan.).

Ši energetinių paslaugų sutartis sudaryta tarp: daugiabučio namog. Nr. savininkų:

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Buto (patalpos) Nr.	Asmens kodas

ir tarp energetines paslaugas teikiančios įmonės:

.....

(įmonės pavadinimas)

.....

(įmonės kodas)

.....

(įmonės adresas)

.....

(įmonės kontaktai ir rekvizitai)

2. Sutarties objektas

- 2.1. Sutartis reglamentuoja Paslaugų teikėjo ir Paslaugų gavėjo santykius Paslaugų teikėjui teikiant paslaugas, t.y. įgyvendinant energijos ir energijos išteklių taupymo priemonių įdiegimo organizavimą, priežiūrą, ir administravimą Paslaugų gavėjo nuosavybėje (daugiabutyje);
- 2.2. Sutartimi Paslaugų teikėjas įsipareigoja teikti joje nurodytas paslaugas Paslaugų gavėjui. Atsiskaitymas už paslaugas yra apibrėžtas šioje Sutartyje.

3. Šalių įsipareigojimai

3.1. Paslaugų teikėjas įsipareigoja:

- 3.1.1. organizuoti Paslaugų gavėjo bendro naudojimo objektų priežiūrą, tvarkymą ir administravimą diegiant energijos taupymo priemones.
- 3.1.2. atstovauti daugiabučių namų savininkus sudarant bet kokias sutartis susijusias su energijos taupymo priemonių įdiegimu daugiabutyje.
- 3.1.3. atstovauti daugiabučių namų savininkus institucijose ir visose įstaigose ar įmonėse, kurios tiesiogiai ar iš dalies susijusios su energijos taupymo priemonių įdiegimu daugiabutyje;
- 3.1.4. atidaryti sąskaitą banke sutarties dalyvių įnašams bei kitiems finansavimo šaltiniams kaupti ir administruoti šias lėšas (vykdyti išlaidas, reikalingas sutarties tikslui pasiekti)¹ . ;

¹ Šioje sutartyje yra siūloma tokia finansinių lėšų administravimo tvarka, kai už jų panaudojimą yra atsakingas administratorius – Paslaugų teikėjas. Daugiabučių programoje ši pareiga nepaminieta ir neįvardijama. Programoje

- 3.1.5. daugiabučio namo savininkų prašymu, teikti daugiabučio namo savininkams informaciją, susijusią su energijos taupymo priemonių įdiegimu
- 3.1.6. vieną kartą per mėnesį informuoti Sutarties dalyvius apie atliktus ir numatomus atlikti darbus daugiabučio namo savininkų susirinkime arba raštu;
- 3.1.7. neatskleisti informacijos apie daugiabučio namo energetinių sistemų būklę, energijos ir energijos išteklių vartojimą ir kitos konfidencialios informacijos apie savininkus, sužinotos dėl šios Sutarties vykdymo tretiesiems asmenims, nesusijusiems su Programos įgyvendinimu, išskyrus Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytus atvejus;
- 3.1.8. organizuoti, administruoti ir prižiūrėti energijos taupymo priemonių, aprašytų šios sutarties 1 priede, įdiegimą;
- 3.1.9. laikytis įstatymu nustatytų esminių statinio reikalavimų ir naudojimo saugos reikalavimų ([Žin., 2000, Nr. 8-216](#)); statinio statybos techninės priežiūros reikalavimų ([Žin., 2002, Nr. 43-1638](#)); higienos ir aplinkos apsaugos reikalavimų ([Žin., 2000, Nr. 8-215](#)) ir kitų teisės aktų reikalavimų;

3.2. Daugiabučio namo savininkai įsipareigoja:

- 3.2.1. pateikti Paslaugų teikėjui duomenis apie daugiabučio energetinių sistemų būklę, apie energijos ir energijos išteklių sunaudojimą, kitą informaciją, reikalingą tinkamai atlikti paslaugą;
- 3.2.2. sudaryti sąlygas Paslaugų teikėjui administruoti ir prižiūrėti energijos ir energijos išteklių taupymo priemonių įdiegimą daugiabutyje;
- 3.2.3. raštu informuoti Paslaugų teikėją apie savininkų rekvizitų ar kitos informacijos apie Klientą, svarbios šios Sutarties vykdymui, pasikeitimą iš anksto arba nedelsiant po pasikeitimo, bet ne vėliau kaip per 5 (penkias) kalendorines dienas;

4. Šalių teisės

4.1. Paslaugų teikėjas turi teisę:

- 4.1.1. rekomenduoti (siūlyti) institucijas ir įmones susijusias su energijos taupymo priemonių įdiegimu Paslaugos gavėjo nuosavybėje (pastate);
- 4.1.2. reikalauti, kad Paslaugų gavėjas pateiktų reikiamą informaciją apie inžinerines sistemas, jų būklę, energijos suvartojimus;

4.2. Daugiabučio namo savininkai turi teisę:

- 4.2.1. naudotis daugiabučio namo bendro naudojimo objektais pagal funkcinę jų paskirtį, nepažeidžiant kitų sutarties dalyvių teisių ir teisėtų interesų²
- 4.2.2. dalyvauti namo bendro naudojimo objektų priežiūroje ir kitokiame tvarkyme;
- 4.2.3. gauti išsamią informaciją iš Paslaugų teikėjo apie atliktus ir numatomus atlikti darbus;

5. Paslaugų kaina ir mokėjimo tvarka

nurodoma tik tiek, kad administratorius nurodo sąskaitos numerį į kurį turi būti pervesti pinigai; dažniausiai tai būna bendrijos sąskaita.

² *neturi būti ribojama savininkų teisė naudotis bendrojo naudojimo objektais, išskyrus tuos atvejus, kai vykdoma esminė objektų renovacija*

- 5.1. Užmokestis Paslaugų teikėjui už jo vykdomą veiklą yra dotuojamas iš valstybinių institucijų pagal galiojančią tvarką (arba *lėšos Paslaugų teikėjui už paslaugas skiriamos iš valstybės paramos programos Daugiabučių namų modernizavimui*);
- 5.2. Paslaugų teikėjo teisė į atlyginimą už paslaugas atsiranda įdiegus energijos ir energijos išteklių taupymo priemones ir tai patvirtinus Šalims pasirašius darbų perdavimo – priėmimo aktą;
- 5.3. jei Sutartis yra nutraukiama vienos iš šalių iniciatyva, Paslaugų teikėjas turi teisę į atlyginimą už jau atliktus darbus.

6. Garantijos ir Šalių atsakomybė

- 6.1. jei viena iš šalių dėl savo kaltės nevykdo Sutartyje nustatytų įsipareigojimų, kita šalis turi teisę reikalauti atlyginti dėl to atsiradusius nuostolius;
- 6.2. Paslaugų teikėjas atsako už Paslaugų gavėjo patirtus nuostolius, jeigu jie atsirado dėl to, kad Paslaugų teikėjas nevykdė įsipareigojimų pagal Sutartį arba netinkamai juos vykdė;
- 6.3. Paslaugų gavėjas atsako už Paslaugų teikėjo patirtus nuostolius, jeigu jie atsirado dėl to, kad Klientas nevykdė įsipareigojimų pagal Sutartį arba netinkamai juos vykdė.
- 6.4. Paslaugų teikėjas nėra atsakingas už Paslaugų gavėjo patirtą žalą dėl trečiųjų šalių veikimo ar neveikimo.
- 6.5. Paslaugų gavėjo ir Paslaugų teikėjo ginčai, kylantys dėl Sutarties ar su ja susiję, sprendžiami derybų būdu. Šalims nepavykus susitarti, ginčai sprendžiami Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

7. Sprendimų priėmimo tvarka

- 7.1. sprendimus priima daugiabučio namo savininkai arba jų įgaliotas atstovas (Bendrija) tariantis su Paslaugos teikėju;
- 7.2. sprendimams priimti šaukiamas daugiabučio savininkų susirinkimas (jei nėra įgalioto atstovo ar bendrijos), prieš dvi savaites viešai paskelbus jo darbotvarkę, arba Paslaugų teikėjas vykdo raštiškas apklausas;
- 7.3. sprendimai dėl daugiabučio namo bendro naudojimo objektuose energijos taupymo priemonių įdiegimo priimami daugiabučio namo savininkams balsuojant (jei nėra bendrijos). Kiekvieno buto ir kitų patalpų (komercinių ar viešųjų (jei jos yra)) savininkas turi vieną balsą. Jeigu butas ar kitos patalpos nuosavybės teise priklauso keliems savininkams, jiems jų susitarimu atstovauja vienas asmuo, kuris turi vieną balsą;
- 7.4. sprendimas įgyvendinamas jeigu jam pritaria daugiau nei pusę daugiabučio namo savininkų;
- 7.5. jeigu daugiabutyje veikia gyventojų bendrija, tai visus sprendimus susijusius su energijos taupymo priemonių įdiegimu priima ji;
- 7.6. bendrija sprendimus priima atstovaudama visus daugiabučio namo gyventojus;
- 7.7. sprendimai skelbiami viešai ir galioja visiems butų ir kitų patalpų savininkams, taip pat savininkams, kurie įgijo nuosavybės teises į butus ir kitas patalpas po šių sprendimų priėmimo. Naujasis savininkas pareiškimu prisiima sutarties dalyvio įsipareigojimus. Sprendimai negali apriboti daugiabučio namo savininkų ir trečiųjų asmenų teisių bei teisėtų interesų, išskyrus įstatymo numatytus atvejus;

8. Konfidencialumas

- 8.1. Paslaugų teikėjas patvirtina, kad imsis visų būtinų veiksmų išsaugoti informaciją, kurią Paslaugų gavėjas raštu nurodys kaip konfidencialią, išskyrus Sutarties 8.2. numatytą atvejį. Jei Paslaugų

- gavėjas dėl konfidencialios informacijos atskleidimo patiria nuostolius, šie nuostoliai Paslaugų teikėjo privalo būti atlyginami.
- 8.2. informacija apie Paslaugų gavėją gali būti atskleista valstybės įgaliotoms institucijoms jei tokios informacijos atskleidimas numatytas teisės aktuose;
 - 8.3. Paslaugų gavėjas įsipareigoja neteikti jokiai trečiajai šaliai informacijos apie Paslaugų teikėjo veiklą, Jei Paslaugų teikėjas dėl konfidencialios informacijos atskleidimo patiria nuostolius, Paslaugų teikėjas privalo atlyginti šiuos nuostolius.

9. Kitos sąlygos

- 9.1. Paslaugų teikėjas skelbia konkursą, kuriuo yra atrenkami reikalingas paslaugas (darbus, medžiagas) teikiantys fiziniai ar juridiniai asmenys. Konkurso vertinimo kriterijai turi būti derinami su Paslaugų gavėju (jei šis punktas nederinamas su Paslaugų gavėju, tai pagrindinis kriterijus – paslaugų (darbų, medžiagų) kaina);
- 9.2. energijos taupymo priemonėms įdiegti Paslaugų teikėjas sudaro sutartis su reikalingas paslaugas teikiančiomis įmonėmis ir institucijomis;
- 9.3. sukurtas šios Sutarties rezultatas (energiją ar energijos išteklius taupančios priemonės) yra daugiabučio namo savininkų bendroji dalinė nuosavybė;
- 9.4. sutarties dalyviui netekus nuosavybės į butą (patalpą), jis automatiškai netenka šios Sutarties dalyvio statuso.

10. Nenugalimos jėgos (*force majeure*) aplinkybės

- 10.1. Šalis atleidžiama nuo atsakomybės, jeigu įrodo, kad Sutarties nesilaikė dėl aplinkybių, kurių negalėjo kontroliuoti ir protingai numatyti Sutarties sudarymo metu, ir kad negalėjo užkirsti kelio šioms aplinkybėms ir jų pasekmėms atsirasti.
- 10.2. Šalys susitaria vadovautis Civilinio kodekso ([Žin., 2000, Nr. 74-2262](#)) nuostatomis dėl nenugalimos jėgos aplinkybių taikymo.

11. Sutarties galiojimas ir keitimas

- 11.1. Sutartis įsigalioja, kai Šalys ją pasirašo, ir galioja iki tol, kol bus įdiegtos energiją ar energijos išteklius taupančios priemonės ir Šalių pasirašytas darbų perdavimo – priėmimo aktas;
- 11.2. Jeigu kuri nors Sutarties nuostata tampa iš dalies ar visai negaliojanti, tai neturi įtakos likusių Sutarties nuostatų galiojimui;
- 11.3. Abiejų Šalių parašais ir antspaudais (jei Paslaugos gavėjas turi antspaudą) patvirtinti Sutarties priedai ir pakeitimai yra galiojantys ir tampa neatskiriama sudedamąja Sutarties dalimi;
- 11.4. Sutartis gali būti pakeista tik abiejų šalių raštišku susitarimu;
- 11.5. Sutartis gali būti pripažinta negaliojančia tik teismine tvarka, jeigu yra sandorio negaliojimo pagrindai, nustatyti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso.

12. Informacija ir korespondencija

- 12.1. Visi pranešimai, sąskaitos faktūros, užsakymai, reikalavimai pagal šią Sutartį Šalių siunčiami lietuvių kalba paštu, arba faksu, arba elektroniniu paštu, arba įteikiami Šalies įgaliotam atstovui;
- 12.2. Laikoma, kad Šalis kitos Šalies siųstą pranešimą ar kitą dokumentą gavo įteikimo tai Šaliai dieną. Tuo atveju, kai pranešimas ar kitas dokumentas siunčiamas faksu, dokumento gavimo data yra laikoma dokumento išsiuntimo data. Jeigu faksu siunčiama poilsio ar švenčių dienomis, dokumento

- gavimo data yra laikoma artimiausia darbo diena. Siunčiant dokumentą faksu Šalis privalo patvirtinti dokumento gavimą;
- 12.3. Vienai iš Šalių keičiant buveinės adresą, ji privalo apie tai informuoti kitą Šalį raštu ne vėliau kaip prieš 5 (penkias) dienas iki numatomos buveinės adreso pasikeitimo dienos;
- 12.4. Keičiantis vienos iš Šalių atstovui, Šalis apie tai privalo raštu informuoti kitą Šalį ne vėliau kaip prieš 5 (penkias) dienas iki numatomos naujo atstovo paskyrimo datos;
- 12.5. Šalys privalo pranešti kitai Šaliai raštu apie banko sąskaitos rekvizitų pasikeitimą.

13. Sutarties nutraukimas

- 13.1. Paslaugų gavėjas turi teisę nutraukti Sutartį, pateikęs Paslaugų teikėjui rašytinį pranešimą prieš 14 (keturiolika) kalendorinių dienų. Sutartis laikoma nutraukta nuo to momento, kai Paslaugų teikėjas gauna tokį Paslaugų gavėjo pranešimą;
- 13.2. Paslaugų teikėjas turi teisę nutraukti Sutartį, raštu informavęs apie tai Paslaugų gavėją prieš 14 (keturiolika) kalendorinių dienų;
- 13.3. Paslaugų teikėjas turi teisę vienašališkai sustabdyti Sutarties vykdymą, tuo atveju, jei Paslaugos gavėjas laiku nepateikia šioje Sutartyje numatytos ar kitos užsakymui vykdyti reikalingos informacijos ar nevykdo kitų šioje Sutartyje numatytų įsipareigojimų. Paslaugų teikėjas privalo tęsti Sutarties vykdymą Paslaugų gavėjui tinkamai įvykdžius sutartinius įsipareigojimus;
- 13.4. Nutraukus Sutartį Paslaugų teikėjas turi teisę užmokestį už jau atliktus darbus.

14. Bendrosios nuostatos

- 14.1. Paslaugų gavėjas, pasirašydamas Sutartį, patvirtina, kad yra susipažinęs su Paslaugų teikėjo paslaugų teikimo pagal Sutartį sąlygomis ir sutinka jų laikytis. Šalys, pasirašydamos Sutartį, patvirtina, kad Sutartis atitinka visus abiejų šalių interesus ir nenustato nelygių ar vienai kuriai nors šaliai pranašumą suteikiančių sąlygų;
- 14.2. Sutartis sudaryta dviem egzemplioriais lietuvių kalba – po vieną kiekvienai šaliai. Abu egzemplioriai turi vienodą juridinę galią;
- 14.3. Sutarties priedai: Priedas Nr. 1 – Energijos ir energijos išteklių taupymo priemonių sąrašas;

15. Sutarties dalyvių parašai

Paslaugų gavėjas:

Buto (patalpos) Nr.	Vardas, pavardė	Parašas	Pastabos apie įgaliojimus

Paslaugų teikėjas:

.....

(īmonēs pavadinimas)

.....

(īmonēs kodas)

.....

(īmonēs adresas)

.....

(īmonēs kontaktai ir rekvizitai)

.....

(pareigos, vardas, pavardē, parašas)

PRIEDAS Nr. 1
Prie ENERGETINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SUTARTIES Nr. _____
Vilnius, 200 m.
d.
ENERGIJOS IR ENERGIJOS IŠTEKLIŲ TAUPYMO PRIEMONĖS

Šalys susitaria, kad Paslaugų teikėjas įdiegs šias energijos ir energijos išteklių taupymo priemones, kurios leis sumažinti energijos suvartojimą Paslaugų gavėjo nuosavybėje. Techniniai kriterijai yra nustatomi pastato energetiniame audite:

Priemonių grupė	Priemonės	Techniniai kriterijai³
Pastato šilumos nuostolių per atitvaras mažinimas	Išorinių atitvarų (sienų) šiltinimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Išorinių atitvarų (stogo) šiltinimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Langų keitimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Durų keitimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
Inžinerinių sistemų renovacija / keitimas	Šildymo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Karšto vandens ruošimo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėdinimo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėsinimo sistemų atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Apšvietimo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Šilumos punkto atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
Inžinerinių sistemų automatizavimas	Šildymo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Karšto vandens ruošimo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėdinimo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėsinimo sistemų automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Apšvietimo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Katilų automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Šilumos punkto automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
Naujų inžinerinių sistemų ar energiją vartojančių įrenginių montavimas	Naujų efektyvių katilų montavimas	
	Naujos vėdinimo sistemos montavimas	
	Naujos šaldymo sistemos montavimas	
	Energiją vartojančių įrenginių (siurbliai, liftai ir t.t.) montavimas	

Paslaugų gavėjas:

³ Tipiniai sutaupymo rodikliai ir atitvarų šiluminės varžos yra nustatomi pastato energetiniame audite. Šiluminė varža R yra įtraukta į techninių kriterijų sąrašą, nes ji yra viena iš dažniausiai teikiamų medžiagų charakteristikų. Naujoms montuojamoms inžinerinėms sistemoms tipiniai sutaupymo rodikliai netaikomi ir neskaičiuojami, nes tokia sistema yra montuojama pirmą kartą pastate ir nėra su kuo palyginti tos sistemos energijos suvartojimo.

Buto (patalpos) Nr.	Vardas, pavardė	Parašas	Pastabos apie įgaliojimus

Paslaugų teikėjas:

.....

(įmonės pavadinimas)

.....

(įmonės kodas)

.....

(įmonės adresas)

.....

(įmonės kontaktai ir rekvizitai)

.....

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Energetinių paslaugų sutartis (Pvz. Nr. 2)

(Parengta pagal www.energyservicescoalition.org pateiktą informaciją)

1. Sąvokos ir sutrumpinimai:

- 1.1. *Energetinės paslaugos* – fizinė nauda, naudingumas ar gerovė, sukuriami sujungus energiją su energetiškai efektyvia technologija ir (arba) veiksmu, kuris gali apimti eksploatavimą, priežiūrą ir kontrolę, būtiną teikiant paslaugą, kuri teikiama pagal sutartį ir buvo įrodyta, kad įprastinėmis sąlygomis dėl jos atsirado patikrinamas ir išmatuojamas ar apskaičiuojamas energijos vartojimo efektyvumo padidėjimas arba pirminės energijos sutaupymas (pagal direktyvą 2006/32/EB).
- 1.2. *Paslaugų teikėjas* – fizinis ar juridinis asmuo, vartotojo įrenginiui ar vartotojo patalpose teikiantis energetines paslaugas ir (arba) kitas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir tuo būdu prisiimantis tam tikro masto finansinę riziką. Mokėjimas už suteiktas paslaugas (visiškai arba iš dalies) grindžiamas tuo, kiek padidėjo energijos vartojimo efektyvumas ir kiek buvo laikomasi kitų susitartų įvykdymo kriterijų (pagal direktyvą 2006/32/EB „energetinių paslaugų bendrovės“ sąvoką).
- 1.3. *Paslaugų gavėjas* – energetinio ūkio savininkas arba jo įgaliotas atstovas.
- 1.4. *Energijos taupymo priemonės* – priemonės, kurios mažina energijos išteklių ir/ar energijos suvartojimą pastate (sienų, stogo šiltinimas, langų keitimas, inžinerinių sistemų automatizavimas, renovacija ir pan.).

2. Šalys

- 2.1. Ši energetinių paslaugų sutartis yra sudaroma tarp Paslaugų teikėjo ir Paslaugų gavėjo.

3. Sutarties objektas

- 3.1. Sutartis reglamentuoja energetinių paslaugų planavimą, energiją ar energijos išteklius taupančių priemonių pardavimą, įdiegimą, priežiūrą ir monitoringą energiją ar energijos išteklius taupančiuose projektuose.
- 3.2. Sutartis nereglamentuoja energetinio audito tvarkos, pagal kurį yra skaičiuojami energijos ar energijos išteklių sutaupymai.

4. Sutarties gairės

- 4.1. iki energetinių paslaugų sutarties pasirašymo Paslaugų teikėjas turi būti informuotas Paslaugų gavėjo apie:
 - 4.1.1. faktinį energijos suvartojimą ir energijos vartojimo režimus Paslaugų gavėjo nuosavybėje (pastate ar inžinerinėse sistemose);
 - 4.1.2. faktinius energijos ar energijos išteklių suvartojimo kiekius pastate;
 - 4.1.3. energiją ar energijos išteklius vartojančias sistemas, jų valdymą;
- 4.2. iki energetinių paslaugų pasirašymo Paslaugų teikėjas turi atlikti pradinį pastato įvertinimą atsižvelgiant į energijos suvartojimo charakteristikas;
- 4.3. sutartis pasirašoma, jei Paslaugų gavėjui reikalinga diegti energijos taupymo priemones, kurios leis sumažinti išlaidas susijusias su energijos suvartojimu;
- 4.4. Sutartimi Paslaugų gavėjas samdo Paslaugų teikėją, kuris organizuoja, administruoja ir diegia energijos taupymo priemones. Paslaugų teikėjas taip pat gali ir aprūpinti Paslaugų gavėją energiją taupančiomis priemonėmis. Galimos diegti priemonės pateikiamos 1 priede.
- 4.5. Kompetentingas Paslaugų teikėjas parenka energiją ar energijos išteklius taupančias priemones, kurios efektyviausiai mažina energijos suvartojimą.
- 4.6. institucijos, susijusios su energijos taupymo priemonių diegimu pastate turi būti supažindintos su projektu ir turi būti gautas jų leidimas;

5. Pirkimas ir pardavimas

- 5.1. Paslaugų gavėjas sutinka įsigyti energiją ir energijos išteklius taupančias priemones, o Paslaugų teikėjas įsipareigoja jomis aprūpinti, jas įdiegti ir prižiūrėti. Taip pat teikti visas kitas paslaugas, numatytas šioje Sutartyje. Lėšos energijos taupymo priemonėms įsigyti gali būti gaunamos iš trečiosios šalies (investuotojo) arba Paslaugų teikėjas aprūpina jomis Paslaugų gavėją savo lėšomis.
- 5.2. Paslaugų teikėjas yra atsakingas už energiją taupančių priemonių įdiegimą: organizuoja, administruoja ir prižiūri priemonių įdiegimą. Taip pat Paslaugų teikėjas tiesiogiai atsako už visas išlaidas, kurias administruoja įgyvendinamas projektą;

6. Energijos taupymo priemonių diegimo planas

- 6.1. Paslaugų teikėjas paruošia energijos vartojimo auditą, kuriame įvertinama esama padėtis ir numatomos įdiegti energijos taupymo priemonės, kurioms neprieštarauja Paslaugų gavėjas;
- 6.2. Energetinis auditas numato projekto įgyvendinimo veiksmų planą. Auditas turi būti:
 - 6.2.1. atliktas prieš pasirašant šią sutartį, ir pridedamas kaip priedas prie šios sutarties;
 - 6.2.2. raštiškai patvirtintas Paslaugų gavėjo apie numatomas vykdyti priemones;

7. Informacija apie energijos suvartojimą ir inžinerines sistemas

- 7.1. Paslaugų gavėjas privalo pateikti visus turimus duomenis apie energijos vartojimą paslaugų teikėjui prieš atliekant energetinį auditą;
- 7.2. Paslaugų gavėjas privalo pateikti išsamią informaciją apie pastate veikiančias inžinerines sistemas bei jų būklę;
- 7.3. Paslaugų teikėjui turi būti sudarytos sąlygos įgyvendinti šioje sutartyje numatytus darbus;

8. Terminai

- 8.1. Energiją taupančių priemonių įdiegimo pradžia ir pabaiga
 - 8.1.1. Projekto įgyvendinimas turi prasidėti ne vėliau kaip 30 dienų nuo šios sutarties pasirašymo datos;
 - 8.1.2. Projekto užbaigimo ir darbų pridavimo data yra numatoma 2 priede. Paslaugų teikėjas įsipareigoja iki numatytos dienos užbaigti projektą;
 - 8.1.3. Jei Paslaugų teikėjas vėluoja užbaigti projektą ne dėl savo kaltės, tai projekto užbaigimo data gali būti pratęsta;
 - 8.1.4. Jei Paslaugų teikėjas vėluoja užbaigti projektą dėl savo kaltės, tai jis už tai atsako įstatymų numatyta tvarka;
- 8.2. Projekto įgyvendinimo pradžia
 - 8.2.1. Projektas turi būti pradėtas įgyvendinti ne vėliau kaip 30 dienų nuo šios sutarties pasirašymo datos;
 - 8.2.2. Per 30 dienų laikotarpį Paslaugų gavėjas ir Paslaugų teikėjas turi susitarti dėl visų sąlygų numatytų šios sutarties prieduose. Susitarimas turi būti patvirtintas raštiškai;
- 8.3. Projekto užbaigimas
 - 8.3.1. Paslaugų gavėjas gali nepriimti ir nepasirašyti darbų priėmimo akto, tol kol visos Paslaugų teikėjo paslaugos numatytos šioje sutartyje bus įvykdytos;
 - 8.3.2. Paslaugų teikėjas, užbaigęs visus numatytus darbus, praneša Paslaugų gavėjui apie darbų pabaigą;
 - 8.3.3. Paslaugų gavėjas per 30 dienų nuo pranešimo gavimo dienos turi apžiūrėti, patikrinti ir išbandyti įdiegtas priemones. Paslaugų gavėjas turi teisę pareikšti skundą dėl netinkamai įdiegtų priemonių, ar ne tokių priemonių įdiegimo, kokios buvo numatytos;
 - 8.3.4. Paslaugų gavėjas darbų priėmimo aktą arba skundą turi pateikti raštiškai per 10 dienų nuo bandymo laikotarpio pabaigos Paslaugų teikėjui.
- 8.4. Energetinių paslaugų sutarties galiojimo laikotarpis
 - 8.4.1. Sutartis įsigalioja nuo jos pasirašymo ir tęsiasi priklausomai nuo Paslaugų gavėjo ir Paslaugų teikėjo susitarimo (rekomenduojamas sutarties galiojimo laikotarpis yra nuo 12 iki 15 metų);
 - 8.4.2. Paslaugų teikėjas ir Paslaugų gavėjas visą sutarties galiojimo laikotarpį turi laikytis sutartyje numatytų sąlygų ir imtis visų reikiamų priemonių joms įvykdyti;

8.4.3. Visą bandymo laikotarpį (30 dienų) pajamos iš energijos sutaupymų dėl įdiegtų priemonių atitenka Paslaugų gavėjui.

9. Mokėjimai

9.1. Paslaugų teikėjo atlyginimas ir mokesčiai

9.1.1. Paslaugų teikėjas savo darbo užmokestį gauna iš Paslaugų gavėjo per sutarties galiojimo laikotarpį, kuris nustatytas 3 priede;

9.1.2. Mokėjimų sąlygos ir terminai yra nurodomi 4 priede;

9.1.3. Paslaugų gavėjas periodiniuose mokėjimuose gali mokėti ne visą sumą, priklausančią Paslaugų teikėjui už atliktus darbus. Visos nesumokėtos lėšos turi būti sumokėtos Paslaugų teikėjui ir Paslaugų gavėjui pasirašius darbų pridavimo – priėmimo aktą;

9.2. Monitoringas

9.2.1. Monitoringas – energiją vartojančių sistemų ir prietaisų stebėjimas, energijos vartojimo režimų analizė. Jis reikalingas nustatant taupymo potencialą Paslaugų gavėjo nuosavybėje.

9.2.2. Monitoringą atlieka Paslaugų teikėjas savo lėšomis;

9.2.3. Jei sutartis nutraukiama Paslaugų gavėjo iniciatyva, tai už atliktus monitoringo darbus jis turi atsiskaityti Paslaugų teikėjui;

9.2.4. Paslaugų teikėjas atlikęs monitoringą, pateikia Paslaugų gavėjui informaciją apie energijos taupymo priemones ir tų priemonių duosimus rezultatus.

9.2.5. Paslaugų teikėjas teikia energijos sutaupymo garantiją Paslaugų gavėjui, priklausomai nuo diegiamų priemonių;

9.2.6. Paslaugų gavėjas tam tikrą lėšų dalį iš sutaupymų turi mokėti Paslaugų teikėjui už jo teikiamą garantiją.

9.2.7. Lėšų atsiradusių dėl energijos sutaupymų turi pakakti Paslaugų gavėjui atsiskaityti su Paslaugų teikėju už atliktus darbus.

9.3. Energijos ir lėšų taupymo garantija

9.3.1. Paslaugų teikėjas teikia energijos ir lėšų sutaupymo garantiją per šios sutarties galiojimo laikotarpį;

9.3.2. paslaugų teikėjas garantuoja, kad Paslaugų gavėjas per metus sutaupys tam tikrą kiekį energijos ir lėšų (garantija gali būti teikiama ir procentais), įdiegęs audite numatytas priemones;

9.3.3. atliktas prieš pasirašant šią sutartį, ir pridedamas kaip priedas prie šios sutarties;

9.3.4. garantija turi galioti ne trumpiau kaip 3 metai nuo sutarties pasirašymo;

9.3.5. Paslaugų teikėjas garantuoja, kad kiekvienų tolimesnių metų Paslaugų gavėjo išlaidos (mokėjimai Paslaugų teikėjui už darbus, investuotojui už kreditą ir visoms kitoms šalims, susijusioms su priemonių įdiegimu) neviršys arba bus mažesnės už kasmetines lėšas, gautas dėl energijos sutaupymų;

9.3.6. jei metiniai sutaupymai yra mažesni nei Paslaugų teikėjo teikiamoje garantijoje, tai Paslaugų teikėjas turi kompensuoti Paslaugų gavėjui skirtumą;

9.3.7. jei metiniai sutaupymai yra didesni nei Paslaugų teikėjo teikiamoje garantijoje, atsiradusios pajamos skiriamos Paslaugų gavėjui;

9.4. Paslaugų gavėjas pats sprendžia, kokią dalį pradiniam įnašui skirti;

9.5. Sutaupymų skaičiavimas

9.5.1. Paslaugų gavėjas, gavęs mėnesio sąskaitas už energiją turi Paslaugų teikėjui pateikti sąskaitų kopijas;

9.5.2. Paslaugų teikėjas, gavęs informaciją apie suvartotą energiją, turi paskaičiuoti energijos sutaupymus pagal audite numatytą metodiką;

Mokėjimų tvarka

9.5.3. Paslaugų gavėjas, gavęs sąskaitą iš Paslaugų teikėjo turi per 30 dienų ją apmokėti;

9.5.4. neapmokėjus sąskaitos yra nustatomi 1 % delspinigiai;

10. Įranga

-
- 10.1. Per sutarties galiojimo laikotarpį Paslaugų gavėjas be Paslaugų teikėjo sutikimo neturi teisės diegti naują ar priedus prie jau įdiegtos įrangos, kurie gali įtakoti jau įdiegtų priemonių veikimą bei energijos suvartojimą;
 - 10.2. Paslaugų gavėjas gali naudoti įrangą tik gavęs patvirtinimą iš Paslaugų teikėjo;
 - 10.3. Paslaugų teikėjas pranešimą apie leidimą arba draudimą susijusį su įrangos diegimu ar / ir naudojimu turi pateikti raštiškai Paslaugų gavėjui;
 - 10.4. Paslaugų teikėjas sutarties galiojimo laikotarpį turi teisę keisti, tobulinti arba aprūpinti Paslaugų gavėją kitomis energijos taupymo priemonėmis, kad užtikrintų / padidintų energijos sutaupymus;
 - 10.5. Paslaugų teikėjas, diegdamas naują arba tobulindamas įrangą sutarties galiojimo laikotarpiu turi informuoti apie tai Paslaugų gavėją;

PRIEDAS Nr. 1
Prie ENERGETINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SUTARTIES Nr. _____
Vilnius, 200 m.
d.
ENERGIJOS IR ENERGIJOS IŠTEKLIŲ TAUPYMO PRIEMONĖS

Šalys susitaria, kad Paslaugų teikėjas įdiegs šias energijos ir energijos išteklių taupymo priemones, kurios leis sumažinti energijos suvartojimą Paslaugų gavėjo nuosavybėje. Techniniai kriterijai yra nustatomi pastato energetiniame audite:

Priemonių grupė	Priemonės	Techniniai kriterijai
Pastato šilumos nuostolių per atitvaras mažinimas	Išorinių atitvarų (sienų) šiltinimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Išorinių atitvarų (stogo) šiltinimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Langų keitimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Durų keitimas	Šiluminė varža R, m ² K/W arba tipiniai sutaupymo rodikliai, %
Inžinerinių sistemų renovacija / keitimas	Šildymo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Karšto vandens ruošimo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėdinimo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėsinimo sistemų atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Apšvietimo sistemos atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Šilumos punkto atnaujinimas / keitimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
Inžinerinių sistemų automatizavimas	Šildymo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Karšto vandens ruošimo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėdinimo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Vėsinimo sistemų automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Apšvietimo sistemos automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Katilų automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
	Šilumos punkto automatizavimas	Tipiniai sutaupymo rodikliai, %
Naujų inžinerinių sistemų ar energiją vartojančių įrenginių montavimas	Naujų efektyvių katilų montavimas	
	Naujos vėdinimo sistemos montavimas	
	Naujos šaldymo sistemos montavimas	
	Energiją vartojančių įrenginių (siurbiai, liftai ir t.t.) montavimas	

PRIEDAS Nr. 2

Prie ENERGETINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SUTARTIES Nr. _____

Vilnius, 200 m.

d.

PROJEKTO UŽBAIGIMO IR DARBŲ PRIDAVIMO DATA

Šalys susitaria, kad Paslaugų teikėjas įdiegs energijos taupymo priemones išvardintas 1 priede ir pasirašys darbų pridavimo – priėmimo aktą iki:

200 m. mėn. dienos.

Jei Paslaugų teikėjas vėluoja užbaigti darbus iki numatytos datos jam skiriama bauda - XX % delspinigių nuo visos darbų sumos už kiekvieną pavėluotą dieną.

PRIEDAS Nr. 3

Prie ENERGETINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SUTARTIES Nr. _____

Vilnius, 200 m.

d.

SUTARTIES GALIOJIMO LAIKOTARPIS

Šalys susitaria, kad Paslaugų teikėjas įdiegs energijos taupymo priemones išvardintas 1 priede ir pasirašys darbų pridavimo – priėmimo aktą iki 2 priede numatyto termino. Šiame priede yra numatomas Energetinių paslaugų sutarties galiojimo laikotarpis. Ši Energetinių paslaugų sutartis galioja iki

200 m. mėn. dienos.

Sutartis galioja nuo jos pasirašymo datos ir galioja sutartą laikotarpį iki aukščiau nurodytos datos. Per visą šį laikotarpį Šalys privalo laikytis sutartyje numatytų sąlygų.

PRIEDAS Nr. 4

Prie ENERGETINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO SUTARTIES Nr. _____

Vilnius, 200 m.

d.

MOKĖJIMO SĄLYGOS IR TERMINAI

Šalys susitaria, kad Paslaugų teikėjas įdiegs energijos taupymo priemones išvardintas 1 priede ir iki šios sutarties galiojimo pabaigos (2 priedas) gaus fiksuotą / pagal pasiektus sutaupymus užmokestį, kuris yra

XX lt/mėn arba XX % nuo sutaupytos sumos

Šis užmokestis turi būti nustatytas atsižvelgiant į 9.3 sutarties punkto sąlygas „Energijos ir lėšų taupymo garantija“ ir gali kisti priklausomai nuo pasiektų rezultatų.

8. Baltųjų sertifikatų sistema

Tarp įvairių finansinių instrumentų, rinkos mechanizmai yra ta priemonė, kuri leidžia įgyvendinti keletą visuomeninių tikslų (energijos taupymo, socialinių ir pan.).

Egzistuoja keletas priežasčių, kodėl šiuo metu yra tinkama aplinka baltųjų sertifikatų sistemos įdiegimui Lietuvoje:

- ✓ Paprastai įgyvendinami ES reikalavimai dėl energijos ir energijos išteklių efektyvumo didinimo ir pasiekiamas Lietuvos nacionalinis taupymo tikslas (1 baltasis sertifikatas = 1 sutaupyta energijos vienetai);
- ✓ Šiuo metu vis sparčiau vykdoma daugiabučių namų modernizavimo programa, kurios metu sutaupyta energija ar energijos ištekliai nėra apskaitomi (atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos nacionalinis taupymo tikslo pasiekimai bus vertinami pagal konkrečiai vykdytas priemones);
- ✓ Bendrijos vis dar vangiai dalyvauja Daugiabučių namų modernizavimo programoje, nes reikalinga tam tikra nuosavų lėšų dalis. Atsiradus baltųjų sertifikatų paklausai, gali atsirasti sąlygos gauti papildomą finansavimą šiai lėšų daliai, mainais į sutaupytus baltuosius sertifikatus;
- ✓ Dėl smarkiai padidėjusių energijos išteklių kainų, šilumos tiekėjai nuolat deklaruoja, kad reikalinga investuoti į energijos ir energijos išteklių taupymą pas galutinį vartotoją;
- ✓ Energijos ir energijos išteklių vartojimo efektyvumo didinimo projektai, būtų diegiami ten, kur tokių projektų įdiegimas yra efektyviausias, t.y., mažiausiomis sąnaudomis, pasiekiami didžiausi energijos ir energijos išteklių sutaupymai. Valstybės mastu, tokie sutaupymai yra daug efektyvesni;
- ✓ Nuo 2008 m. juridiniai asmenys nebemokės Laikinojo socialinio mokesčio (vadinamojo „solidarumo“ mokesčio, įvesto panaikinus Kelių mokesčių), mokamo vadovaujantis Laikinoju socialinio mokesčio įstatymu (Žin., 2005, Nr. 76-2739).

Siekiant sukurti baltųjų sertifikatų sistemą reikalingi keli pagrindiniai žingsniai.

Nustatyti baltųjų sertifikatų schemos tikslus.

Pagrindinis sistemos tikslas – didinti energijos ir energijos išteklių vartojimo efektyvumą. Skaitine išraiška šis tikslas galėtų būti lygus Lietuvos nacionaliniam taupymo tikslui. Be to, galima nustatyti papildomas skatinamąsias priemones. Taip pat gali būti įgyvendinami įvairūs socialiniai tikslai, pavyzdžiui remiamos daugiavaikės šeimos, nustatant kad diegiant energijos taupymo priemones pas tokius vartotojus, išduodamas baltųjų sertifikatų skaičius padvigubinamas. Siūloma, kad vėlesniais schemos įgyvendinimo metais būtų nustatomi griežtėjantys tikslai.

Paskirti atsakingą nepriklausomą instituciją sertifikatų skyrimui

Atsižvelgiant į esamą institucinę aplinką, už baltųjų sertifikatų išdavimą atsakinga galėtų būti Vši Energetikos agentūros Energijos taupymo centras. Siūloma kuo daugiau funkcijų paskirstyti tarp kitų rinkos dalyvių, tuomet Energijos taupymo centrui liktų tik formali priežiūra ir ginčų nagrinėjimas.

Aiškiai apibrėžti sertifikatą: dydis, technologijos, galiojimas, kt.

Siūloma, kad 1 sertifikatas būtų lygus 1 sutaupytam t.n.e. Taip pat turi būti išvardintas sąrašas priemonių, kurias įdiegus išduodami sertifikatai (sąrašas nebūtinai baigtinis). Galima nustatyti priemones, kurias įdiegus sertifikatai neišduodami. Taip pat reikia nuspręsti, ar gali būti sertifikatai išduodami už priemones, įdiegtas iki sertifikatų rinkos įsigaliojimo.

Labai svarbus faktorius yra sertifikatų galiojimas. Siūloma, kad išduoti sertifikatai galiotų vieną ataskaitinį laikotarpį (1 metai). Tačiau reikia nepamiršti, kad įdiegtos priemonės generuoja sutaupymus ilgesnį laikotarpį, negu vieneri metai.

Suformuluoti „žaidimo taisykles“: prekybos sistemą, dalyvaujančias šalis, kt.

Reikia nustatyti, kokios šalys bus įpareigosios deklaruoti atitinkamą kiekį sertifikatų. Siūloma, kad baltųjų sertifikatų rinkoje dalyvautų dideli ir vidutiniai energijos ir energijos išteklių tiekėjai. Siūloma svarstyti transporto dalyvavimo sistemoje galimybę. Tuomet įpareigoti deklaruoti atitinkamą kiekį sertifikatų būtų tos įmonės, kurios naudoja transporto priemones, pvz., pašto bendrovės, pervežimų bendrovės ir pan. Transporto sistemoje sugeneruoti sertifikatai galėtų būti panaudojami energijos tiekėjų išpareigojimams vykdyti, ir atvirkščiai. Ši baltųjų sertifikatų sistema galėtų būti ateities alternatyva juridinių asmenų už 2006 ir 2007 metų ataskaitinius laikotarpius mokamam laikinajam socialiam mokesčiui (vadinamasis „solidarumo“ mokestis, mokamas pagal Laikinąjį socialinio mokesčio įstatymą (Žin., 2005, Nr. 76-2739)).

Taip pat reikalinga nuspręsti dėl ataskaitinio laikotarpio – t.y., po kokio laiko tarpo dalyvaujančios šalys turi deklaruoti sertifikatus. Mažiausias ataskaitinis laikotarpis siūlomas 1 metai, tačiau gali būti nustatyti ir kitas periodiškumas, pavyzdžiui, kas du metai.

Įsteigti registravimo, stebėsenos ir verifikavimo sistemas

Svarbus sukurti tokią sertifikatų suteikimo ir verifikavimo sistemą, kad suteiktų sertifikatų kiekis atitiktų faktinį įgyvendintos priemonės poveikį. Siūloma, kad tipinėms priemonėms sertifikatai būtų suteikiami neatliekant matavimų (žr. žemiau 1-ą būdą) ar audito, tokiu būdu būtų sutaupomos lėšos, reikalingos vertinimui ir verifikavimui.

Siūlomi šie sutaupymo vertinimo metodai:

1. Numanomų sutaupymų metodas, kuris yra taikomas projektams, kuriuose įgyvendinami energijos ar energijos išteklių sutaupymai gali būti lengvai įvertinami ir nėra reikalingi matavimai. Pagal šį metodą, projekte sutaupomos energijos kiekis yra nustatomas tiesiog padauginant įrengiamų įrenginių skaičių iš šių įrenginių teikiamo efektyvumo efekto, nustatyto vienetui. Toks metodas gali būti taikomas, pavyzdžiui, įrengiant efektyvesnę apšvietimo sistemą. Šio metodo atveju taikomas ex-ante priėjimas, t.y. energijos taupymai nustatomi dar prieš projekto įgyvendinimą.

2. Inžinerinis metodas, kuris taikomas projektams, kuriuose potencialus energijos sutaupymas priklauso nuo fiksuotų naudojimo parametrų. Naudojantis šiuo metodu naudojamas iš anksto nustatytas energijos sutaupymų įvertinimo algoritmas. Toks metodas gali būti taikomas, pavyzdžiui, keičiant langus. Šio metodo atveju taip pat taikomas ex-ante vertinimas.

3. Matavimais pagrįstas metodas yra taikomas likusiems atvejams, t.y. kai projekto generuojami sutaupymai negali būti lengvai nustatomi, dažniausiai dėl priklausomai nuo konkrečiais atvejais besiskiriančių atskirų parametrų reikšmių. Šis metodas brangesnis, nes paremtas faktiniais matavimais, energijos vartojimo stebėseną. Toks metodas turėtų būti taikomas, pavyzdžiui, įrengiant saulės elementus karšto vandens ruošimui. Šis metodas taikomas po projekto įgyvendinimo, t.y. yra taikomas ex-post priėjimas

Suformuluoti atitikimo reikalavimus, nustatyti baudas už įpareigojimų nevykdymą

Be atitinkamų sankcijų, neįmanomas efektyvus baltųjų sertifikatų rinkos galiojimas. Taikoma bauda už įpareigojimų nevykdymą turėtų būti didesnė, negu įvykdymui reikalingos investicijos.

9. Pasiūlymai dėl teisinės aplinkos patobulinimo

Palengvintų ir padarytų skaidresnėmis derybas ir susitarimus tarp trečiosios šalies ir galutinio vartotojo, šie elementai:

- ✓ Reglamentuotas energetinio audito turinys;
- ✓ Auditorių sertifikavimas (jei auditorius veiktų nesąžiningai, ar nekvalifikuotai, jis prarastų sertifikatą);
- ✓ Tipinių sutaupymo rodiklių sąrašas;
- ✓ Rekomenduojamas energetinių paslaugų sutarties turinys;
- ✓ Įmonių, galinčių veikti kaip trečioji šalis, viešai skelbiamas sąrašas.

Siūlomi svarstyti šių finansinių instrumentų įvedimo galimybę:

1. Siekiant, kad daugiabučių namų modernizavimo programa būtų įgyvendinama efektyviau, skatinti, kad daugiabučių namų modernizavimo programos įgyvendinimą inicijuotų ir jos vykdymą organizuotų inžinerinė konsultacinė įmonė, jos veiklą subsidijuojant iš valstybės lėšų;
2. Siekiant, kad būtų skatinami ir inicijuojami energijos ir energijos išteklių taupymo projektai pas galutinį vartotoją, įteisinti baltųjų sertifikatų sistemos įvedimą,

1. Siekiant, kad daugiabučių namo modernizavimas vyktų sklandžiai ir atsirastų daugiau suinteresuotų pusių, inicijuojančių modernizavimo projektus, siūloma:

- Numatyti ir suderinti pakeitimus dėl lėšų iš valstybės paramos paskirstymo, subsidijuojant projekto administratoriaus darbą. Tam reikalinga papildyti Valstybės paramos daugiabučiams namams modernizuoti teikimo ir investicijų projektų energinio efektyvumo nustatymo taisyklių (Žin., 2005, Nr. 102-3792) 37 punktą „Valstybės parama teikiama šiais būdais“ punktu 37.3. „apmokant Projekto administratorius darbą“.
- Energetinių paslaugų sutartis tarp administruojančiosios šalies ir daugiabučio namo gyventojų arba bendrijos
- Informuoti galinčius administruoti energetinius subjektus, gyventojus, bendrijas ir visus Programos dalyvius apie pakeitimus.

2. Siekiant įteisinti baltųjų sertifikatų rinką, siūloma:

- Inicijuoti diskusijas tarp interesų grupių dėl baltųjų sertifikatų schemos įdiegimo
- Parengti prekybos baltaisiais sertifikatais tvarkos aprašą

Literatūros sąrašas

1. European Commission, DG JRC, Institute for Environment and Sustainability, Renewable Energies Unit. Energy service companies in Europe, Status report 2005, EUR 21646 EN ()
2. <http://www1.eere.energy.gov/femp/financing/mechanisms.html>
3. Energijos efektyvumo veikslių planas (Žin., 2007, Nr. 76-3024);
4. Grimmig, M., Vaškys, A., Zinevičius, F.. Potencial of reducing energy demand for lighting in Lithuania. Konferencijos „Right Light“, vykusios 2002 metų gegužės 29 – 31 dienomis Nicoje, Prancūzijoje, medžiaga. http://www.eceee.org/conference_proceedings/RL5/session_13/vaskys/
5. Būsto agentūros internetinė svetainė, energijos taupymo priemonių būste skaičiuoklė (<http://www.bkagentura.lt/index.php?191247127>);
6. <http://www.ewc.polimi.it/news.php>